बजेट वक्तव्य

आर्थिक वर्ष २०८३/८४

नेपाल सरकार

अर्थ मन्त्रालय

२०८३

सङ्घीय संसदको संयुक्त बैठकमा अर्थमन्त्री

डा. स्वर्णिम वाग्लेद्वारा प्रस्तुत

आर्थिक वर्ष २०८३/८४ को बजेट वक्तव्य

नेपाल सरकार

अर्थ मन्त्रालय

२०८३ जेठ १५

www.mof.gov.np

प्रतिनिधिसभाका सम्माननीय सभामुख महोदय

राष्ट्रिय सभाका सम्माननीय अध्यक्ष महोदय,

१. आधुनिक नेपालका प्रथम अर्थमन्त्री श्री सुवर्ण शमशेरबाट करिब ७५ वर्षअघि (२००८ साल माघ २१ गते) प्रारम्भ भएको मुलुकको आय र व्यय विवरण पेश गर्ने प्रणालीलाई निरन्तरता दिंदै यो सम्मानित सदनमा उभिंदा गौरवान्वित छु। "जनताको जीवनस्तर बेहतर" पार्ने तत्कालीन उद्देश्य आजपनि उत्तिकै सान्दर्भिक छ। यस अवसरमा नागरिक स्वतन्त्रता, लोकतान्त्रिक अधिकार, सामाजिक न्याय र समुन्नत नेपालका लागि भएका विभिन्न आन्दोलनहरूमा जीवन उत्सर्ग गर्नुहुने शहीदहरूप्रति हार्दिक श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्नुका साथै आन्दोलनमा आहत नागरिकहरूप्रति समानुभूति व्यक्त गर्दछु।

२. उत्तरदायी शासन, सदाचार र नागरिक सम्मानको पक्षमा उठेको परिवर्तनकामी युवाशक्तिको जागरणबाट स्थापित नयाँ राजनीतिक जगमा प्राप्त विपुल जनादेशले वर्तमान सरकारलाई असाधारण जिम्मेवारी सुम्पिएको छ। अर्थमन्त्रीका रूपमा मैले यसलाई केवल संवैधानिक औपचारिकताको रूपमा मात्र होइन, राज्यको चरित्र, शासकीय संस्कार र अर्थतन्त्रको स्वरुप फेर्ने दायित्वका रूपमा ग्रहण गरेको छु। यो बजेट स्वदेश र विदेशमा रहे बसेका सम्पूर्ण नेपालीहरूले उत्पादनमुखी अर्थतन्त्र, अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिष्ठा र प्रविधिमैत्री परिवर्तनबारे राख्ने गरेको जायज अपेक्षाको पत्यारिलो नीतिगत उपकरण बन्नेछ भन्ने विश्वास लिएको छु।

३. नेपालको राजनीतिमा उमेरको पुस्तान्तरणसँगै राष्ट्रिय जीवनका सबै आयाममा रुपान्तरणको उत्कट प्रतीक्षा छ। अप्रतिगम्य परिवर्तनले ल्याएको यो अनुकूलतालाई आत्मसात् गर्दै नीति, कानून, संस्था, पद्धति, प्रक्रिया, नेतृत्व र नियतमा परिष्कारपूर्वक सुशासनका मानक स्थापित गर्न हामी कटिबद्ध छौं। नीतिगत अन्योल, ढिलासुस्ती, संस्थागत कब्जा र राज्यस्रोतको दोहनको अन्त्य गर्दै परिणाम दिने शासन प्रणाली निर्माण गर्नु आजको आवश्यकता हो। वर्तमान संविधानले सामाजिक तथा सांस्कृतिक बहिष्करणको चक्र तोड्ने महत्वपूर्ण आधार तयार गरेको भएपनि आर्थिक अवसरहरूमा समान पहुँचका लागि अझ गहिरो संरचनागत सुधार आवश्यक छ।

४. सूचना तथा सञ्चार एवम् कृत्रिम बुद्धिमत्ता, वित्त, व्यापार र लगानीको विशिष्टीकृत विविधिकरण र त्यसको निःसीम विस्तार, संसारभर फैलिएको नेपाली समुदायको सामूहिक सामर्थ्य र प्रविधिकरणको आक्रामक उपयोगले जन्माएका चुनौती र अवसरहरूलाई पर्गेल्ने समय आएको छ। समन्यायिक आर्थिक वृद्धिको सुचक्र निर्माण गर्ने जिम्मेवारी हाम्रै काँधमा

छ। यस यात्रामा रचनात्मक सुझाव र सहकार्यका लागि सङ्घीय संसद, राज्यका सबै निकाय, नागरिक समाज तथा सम्पूर्ण नेपाली जनतासमक्ष सरकारका तर्फबाट हार्दिक अनुरोध गर्दछु।

५. मुलुकको विद्यमान आर्थिक अवस्थाका परिसूचकहरू, प्रगतिका अवरोध तथा तिनको समाधानका सम्भावित मार्गहरूबारे "वर्तमान आर्थिक स्थितिपत्र २०८३" सार्वजनिक गरिसकेको छु। आगामी आर्थिक वर्षको नीति तथा कार्यक्रम र विनियोजन विधेयकका सिद्धान्त तथा प्राथमिकताबाट सरकारको सारभूत नीतिगत दिशाबारे प्रकाश पारिसकिएको छ। त्यसैगरी विस्तृत तथ्याङ्कीय चित्रणको दस्ताबेज “आर्थिक सर्वेक्षण, २०८२/८३” संसदमा पेश भइसकेको छ।

६. मुलुक अहिले बृहत् आर्थिक सुधारको निर्णायक मोडमा उभिएको छ। राजनीतिक अस्थिरताको दुष्चक्र समाप्त भएको छ। अधिकांश समष्टिगत आर्थिक परिसूचक सुधारोन्मुख छन्। सुदृढ विदेशी विनिमय सञ्चितिसहित वित्तीय प्रणालीमा पर्याप्त तरलता छ, स्वच्छ ऊर्जा उत्पादन र नयाँ प्रविधिमा विशाल सम्भावना छन् भने युवा जनसाङ्ख्यिक शक्ति ठूलो पुँजीका रूपमा उपस्थित छ। यद्यपि, अन्तर्राष्ट्रिय आपूर्ति शृङ्खलाको अस्थिरता, आन्तरिक बजारको शिथिलता, उत्पादनशील क्षेत्रमा न्यून लगानी तथा सार्वजनिक संस्थाप्रतिको अविश्वास चुनौतीका रूपमा रहेका छन्। यस बजेटको ध्येय यी चुनौतीलाई अवसरमा रूपान्तरण गर्दै राज्यको सेवाप्रदायन क्षमता, निजी क्षेत्रको आत्मविश्वास र नागरिकको भरोसालाई एकैसाथ उकास्नु हुनेछ।

सम्माननीय सभामुख महोदय, सम्माननीय अध्यक्ष महोदय,

शुरुमा म आर्थिक वर्ष २०८३/८४ को बजेटमार्फत बसाल्न खोजिएको थिति र सर्वाङ्गीण विकासको जगसँग सम्बन्धित केही उल्लेख्य सुधारहरुको घोषणा गर्दछु।

७. **उद्यम व्यवसायलाई राहत तथा मध्यम वर्गको विस्तार गरी समग्र अर्थतन्त्रलाई गतिशील बनाउन करका दरमा बृहत पुनरावलोकन गरेको छु।**

(क) करको बोझ घटाउन आयकर छुटको सीमा दोब्बर गरी व्यक्तिका लागि दश लाख रुँपैया पुऱ्याएको छु। व्यक्तिगत आयकरको अधिकतम दरलाई दश प्रतिशत विन्दुले घटाएको छु।

(ख) औद्योगिक कच्चा पदार्थको भन्सार महसुल तयारी मालवस्तु भन्दा कम्तिमा एक तह न्यून हुने गरी २७३ प्रकारका कच्चा पदार्थमा भन्सार दर घटाएको छु। विद्यमान एघार तहको भन्सार दरलाई सात तहमा सीमित गरेको छु।

(ग) हाल ३६० वस्तुमा लागिआएको अन्तःशुल्क खारेज गरेको छु। भन्सार विन्दुमा संकलन हुने पूर्वाधार विकास कर, सडक मर्मत तथा सुधार दस्तुर जस्ता छरिएका करलाई एकीकृत गरी हरित करमा समाहित गरेको छु।

(घ) प्राकृतिक व्यक्तिको मृत्यु पश्चातको अस्वैच्छिक निःसर्ग एवम् निकायमा भएको स्वामित्व परिवर्तनको कारणले नियन्त्रित निकायमा हुने स्वामित्व परिवर्तनमा आयकर ऐन, २०५८ को दफा ५७ आकर्षित नहुने व्यवस्था गरेको छु।

(ङ) सूचीकृत कम्पनीका धितोपत्र बिक्री गर्दा लाग्दै आएको पुँजीगत लाभकर अन्तिम हुने व्यवस्था मिलाएको छु।

(च) डिजिटल भुक्तानीको माध्यमबाट उपभोक्ताले गर्ने खरिदमा बीजक जारी हुँदाकै समयमा मूल्य अभिवृद्धि करको दश प्रतिशत छुट पाउने व्यवस्था कार्यान्वयन गर्नेछौं। मूल्य अभिवृद्धि कर फिर्ता गर्ने प्रणाली स्वचालित बनाउनेछौं। वस्तु वा सेवाको खरिद बिक्रीमा बीजक लिने दिने संस्कृति प्रोत्साहन गर्न लट्री जस्ता आकर्षक कार्यक्रम सुरु गरिनेछ।

(छ) मूल्य अभिवृद्धि करमा बहुदरको सान्दर्भिकताबारे अध्ययन गरी सुझाव पेश गर्न उच्चस्तरीय सुझाव समिति गठन गर्नेछौं।

(ज) कर परिपालनलाई दण्ड होइन, विकासको सहयात्री बनाउने नीति लिएका छौं। कानुनी अस्पष्टता र करदाताको अज्ञानताका कारण लामो समयदेखि सिर्जित कर विवादलाई निरूपण गरी व्यवसायिक वातावरण तयार गर्न कर छुट तथा सहुलियत सम्वन्धी विशेष योजना ल्याएको छु।

(झ) सरकार वा करदाता पक्षबाट अदालत वा न्यायिक निकायमा पुगी विचाराधीन रहेको कर विवाद समाधान गर्न निर्धारित कर रकममा एक प्रतिशत थप गरी तोकिएको म्याद भित्र बुझाएमा मुद्दा फिर्ता लिई शुल्क, जरिवाना, थप दस्तुर, विलम्ब शुल्क वा ब्याज मिनाहा हुने व्यवस्था मिलाएको छु।

८. **नेपाल सरकारको विद्यमान बोझिलो संगठन संरचना अब चुस्त बन्नेछ।** सङ्घीय मन्त्रालयको संख्या २२ वाट १८ कायम भइसकेको परिप्रेक्ष्यमा विभाग, कार्यालय र दरबन्दी कटौतीबाट बचत हुने रकम प्रशासनलाई दक्ष बनाउन उपयोग गर्ने नीति लिएको छु। ३१ निकाय खारेजी, ६ निकाय मर्जर, ६ निकाय हस्तान्तरण तथा १८ निकायको पुनःसंरचना गर्नेछौं। कर्मचारीतन्त्रलाई मर्यादित जीवनयापन गर्न सक्षम, उच्चस्तरीय कार्यसम्पादन कुशल र जवाफदेही बनाउने उद्देश्यले निजामती, जङ्गी, प्रहरी र शिक्षकको सेवा सुविधा सम्मानजनकरुपले निरन्तर वृद्धि हुने प्रबन्ध मिलाएका छौं।

९. **लागत न्यूनीकरण र दक्षता अभिवृद्धि संस्थागत सुधारको अर्को आयाम हुनेछ।** यसका लागि अभूतपूर्व मितव्ययिता र विनियोजन कुशलता कायम गर्दै साधारण खर्च नियन्त्रण गर्नेछौं। कार्यालय सञ्चालन खर्च उल्लेख्य रूपमा घटाएको छु। तालिम केन्द्र बाहिरका तालिम खर्च, क्यामेरा, टेलिभिजन लगायतका उपकरणमा विनियोजन हटाएको छु। विभिन्न कोष खडा गरी सुविधा दिने प्रचलन बन्द गर्नेछौं। सम्बन्धित संस्थानका पदाधिकारी र कर्मचारीलाई सो संस्थानबाट उत्पादित वस्तु तथा सेवा खरिदमा प्रदान गरिएका छुट हटाएको छु। गाभिएका र खारेज भएका निकायको दरबन्दी मिलान र दायित्व व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य सम्पन्न नभएसम्मका लागि उक्त निकायलाई छुट्याइएको रकम रोक्का गरेको छु। यी कदमबाट करिब रू. २० अर्ब बचत हुने प्रारम्भिक अनुमान छ।

१०. **लगानी प्रवर्द्धन, आर्थिक सुधार र सहज सेवा प्रवाहको समुचित नीतिगत तथा कानुनी प्रबन्ध गरिनेछ।** यसका लागि दर्जनौं ऐन, नियम, कार्यविधि र निर्देशिकाको निर्माण, प्रतिस्थापन वा परिमार्जन गर्नेछौं। यसअघि नै घोषणा गरिएका १५ वटा कानून तुरुन्त खारेज गर्न केही नेपाल ऐन संशोधन विधेयक संसदमा प्रस्तुत गर्नेछौं।

(क) कम्पनी कानूनमा संशोधन गरी स्वार्थको द्वन्द्व र विवरण खुलासा लगायतका विषयमा स्पष्टता कायम गर्दै कम्पनी खारेजी प्रक्रियालाई सहज बनाउनेछौं। थप मुलुकसँग विदेशी लगानी संरक्षण र दोहोरो कर मुक्ति सम्झौता गर्नेछौं। दामासाही सम्बन्धी ऐन, २०६३ मा संशोधन गरी उपभोक्ता, लघु, साना तथा मझौला उद्योगका समेत वित्तीय समस्या समाधान गर्नेछौं। लगानी प्रवर्द्धनका लागि सीमित दायित्वको साझेदारी कानून तर्जुमा गर्नेछौं जसबाट एञ्जेल ईन्भेष्टमेण्टलाई भेञ्चर क्यापिटल तथा प्राइभेट ईक्विटी फण्डमा लगानी गर्न प्रोत्साहन हुनेछ।

(ख) नेपाली नागरिकले विदेशमा लगानी गर्न पाउने व्यवस्थालाई सहज बनाउनेछौं। औद्योगिक व्यवसाय ऐन संशोधन गरी उद्योगको क्षमता वृद्धि, स्वामित्व परिवर्तन, पुँजी वृद्धि लगायतका विषयमा उद्योग विभागलाई जानकारी मात्र गराए पुग्ने व्यवस्था गर्नेछौं। विदेशी लगानी तथा प्रविधि हस्तान्तरण ऐनमा संशोधन गरी लगानी फिर्ताका लागि नेपाल राष्ट्र बैंकको पूर्व स्वीकृति लिनु नपर्ने र जानकारी दिए पुग्ने व्यवस्था गर्नेछौं। वैदेशिक लगानीको दायराभित्र कन्भर्टिवल उपकरणहरू, परियोजना आबद्ध फण्डिङ लगायत अन्य हाइब्रिड उपकरणलाई समेट्नेछौं। वैदेशिक लगानीको स्वचालित स्वीकृति प्रक्रियामा पूर्वस्वीकृतिको व्यवस्था हटाउनेछौं। विदेशमा सेवा शुल्क भुक्तानी, रोयल्टी र प्रविधि वापतको रकम पठाउने प्रक्रिया सरल बनाउनेछौं।

(ग) उधारो असुली सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था गर्नेछौं। बौद्धिक सम्पत्ति संरक्षण सम्बन्धी कानून छिटै निर्माण गर्नेछौं। विगतको समग्र आर्थिक गतिविधिलाई विश्लेषण गरी व्यक्ति तथा व्यवसायीको साख मूल्याङ्कनका आधारमा कर्जा दिन सक्ने व्यवस्था गर्नेछौं। व्यापारिक विवादको शीघ्र समाधानका लागि छुट्टै न्यायाधिकरण स्थापना गर्नेछौं। मेलमिलाप ऐनमा सुधार गर्नेछौं।

(घ) गैर-आवासीय नेपालीलाई धितोपत्रको दोस्रो बजारमा सहभागी गराउन विदेशी लगानी स्वीकृति, लगानीको लेखाङ्कन, नाफा फिर्ता र पुँजीगत लाभकर सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थामा परिमार्जन गर्नेछौं।

(ङ) मुलुकी देवानी संहिता, २०७४ मा संशोधन गरी नेपालमा लगानी गर्ने विदेशी लगानीकर्ता, अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्था, बहुराष्ट्रिय कम्पनीका शाखा वा आवास प्रयोजनका लागि जम्मा एकाइको २५ प्रतिशत भन्दा नबढ्ने गरी आवास क्षेत्रका भवन वा सरकारले तोकेको स्थानमा अपार्टमेन्ट दीर्घकालीन लिजमा लिन सकिने व्यवस्था गर्नेछौं।

(च) साना तथा मझौला उद्योगीलाई वित्तीय पहुँच सुनिश्चित गर्न 'फर्स्ट लस रिकभरी' हुने गरी कर्जा सुरक्षण गर्नेछौं।

११. **कार्यगत सुधारको आक्रामक शृङ्खला सुरु गरी पुँजीगत खर्चको गति र लय फेर्न प्रतिबद्ध छौं।** खरिद प्रक्रियामा सुधार, रकमान्तर सहित स्रोत व्यवस्थापनमा लचकता, वैकल्पिक वित्त परिचालन एवम् आयोजना प्रमुखको स्थिरता सुनिश्चित गरी तोकिएको लागत र समयमै आयोजना सम्पन्न गर्न "मिशन मोड" मा काम गराउनेछौं। चालु आर्थिक वर्षभित्रै विकास

आयोजना सम्बन्धी सनसेट कानून संसदमा पेश हुनेछ। मोबिलाइजेशन पेश्कीको रकम सम्बन्धित आयोजनामा मात्र खर्च गर्न पाउने गरी ट्र्याकिङ्ग गर्ने व्यवस्था मिलाउनेछौं। हाइब्रिड यान्युटी मोडलमा निर्माण गर्न सकिने पूर्वाधार आयोजनाको प्रारम्भिक पाइपलाइन तीन महिनाभित्र तयार हुनेछ। मध्य पूर्वको द्वन्द्वबाट इन्धन, बिटुमिन लगायत निर्माण सामग्रीमा भएको मूल्य वृद्धिबाट निर्माण व्यवसायीलाई परेको कठिनाईको यथोचित सम्बोधन गर्नेछौं।

१२. **सफा सहर, सहज यातायात र सुरक्षित सडक चलायमान अर्थतन्त्रको अभिन्न अङ्ग बनाउनेछौं।** सडक, यातायात, खानेपानी, सरसफाई र आर्थिक पहुँच पूर्वाधारलाई एकीकृत रुपमा विकास गर्नेछौं। आगामी पाँच वर्षभित्र सबै जिल्ला सदरमुकाम जोड्ने सडक तथा पुलको स्तरोन्नति गर्नेछौं। यात्रा सुरक्षा र सडकस्तर सुधार गरी दुर्घटनाबाट हुने मानवीय क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्नेछौं।

१३. **विकास र वातावरणबीच द्वन्द्व हैन सामञ्जस्य स्थापित गर्नेतर्फ सरकार सचेष्ट रहनेछ।** यसका लागि वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र वन ऐन, २०७६ परिमार्जन गरिनेछन्। स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लिखित वनको क्षेत्रफल वा कटान हुने रूखको संख्या घटेको अवस्थामा पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्न नपर्ने व्यवस्था गर्नेछौं। वन क्षेत्रको स्वीकृति र रूख कटानको आदेशसम्मका निर्णयको बहु-शृङ्खलालाई उल्लेख्य रुपमा घटाउनेछौं।

१४. **नवीन एवम् वैकल्पिक वित्तीय उपकरणको प्रबन्धमार्फत सरकारको वित्तीय चाप घटाइनेछ।** यस क्रममा, सरकारको ब्यालेन्स सिट बाहिरबाट नै पुँजी परिचालन गरी सार्वजनिक लगानी एवम् प्रविधि भित्र्याउन नयाँ वित्तीय उपकरण प्रस्ताव गरेको छु। पूर्वाधारमा निजी लगानी परिचालन गर्न वैकल्पिक विकास वित्त कोष सम्बन्धी कानून प्रतिनिधिसभाबाट पारित भैसकेको छ। अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा नेपाली मुद्रा मै अफसोर बण्ड शीघ्र जारी हुनेछ। स्वच्छ ऊर्जा बण्ड र डायस्पोरा बण्ड जारी गर्ने र उपलब्ध जलवायु कोषको अधिकतम उपयोग गर्ने नीति लिएको छु।

१५. **हाल वैदेशिक मुद्राको सुविधाजनक सञ्चिति रहेको अवस्थामा केही प्रतिशत रकम 'सोभरेन वेल्थ फण्ड' का रुपमा परिचालन गर्ने नीति लिएका छौं।** कम्तीमा तीन महिनाको इन्धन भण्डारण, एआई फ्याक्ट्री लगायतका रणनीतिक महत्वका आयोजनामा लगानी गर्न 'मातृभूमि कोष' स्थापना गर्नेछौं। विदेशी ऋण वा लगानीका आयोजनामा हुने विनिमय जोखिम न्यून

गर्न आगामी आर्थिक वर्षदेखि उपयुक्त प्रिमियममा हेजिङ सेवा दिने व्यवस्था मिलाएको छु। पहिलो र दोस्रो सार्वभौम क्रेडिट रेटिङबाट प्राप्त नतिजामा सुधार हुने गरी अनुकूल आर्थिक वातावरण सिर्जना गर्नेछौं। नेपाललाई सम्पत्ति शुद्धीकरण सम्बन्धी "ग्रे-लिस्ट"बाट यथासक्य छिटो हटाउनेछौं।

१६. **सार्वजनिक संस्थानलाई बलियो बनाउन केहीमा पुँजी वृद्धि र अन्यमा सरकारी शेयर विनिवेश गर्ने प्रबन्ध गरेको छु।** राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकमा नेपाल सरकारको पुँजी वृद्धि गर्ने प्रस्ताव गरेको छु। नेपाल वायुसेवा निगमलाई कम्पनीमा रुपान्तरण गरी व्यवस्थापन सुधार तथा रणनीतिक साझेदारीको उपयुक्त विधि पहिचान गर्नेछौं। राष्ट्रिय जीवन बीमा कम्पनी र विशाल बजार कम्पनीको शेयर सर्वसाधारणमा निष्काशन गर्नेछौं। जलविद्युत लगानी तथा विकास कम्पनी लिमिटेडलाई उद्देश्य मिल्ने वित्तीय संस्थासँग गाभी पूर्वाधार क्षेत्रको विशिष्टीकृत निकाय बनाउनेछौं। गोरखकाली रबर उद्योग लगायत सातवटा सार्वजनिक संस्थानको सम्पत्ति तथा दायित्व मूल्याङ्कन (डीडीए) गरी निजी-सार्वजनिक साझेदारी मोडेलमा लगानी व्यवस्थापनको काम आगामी वर्षभित्र सम्पन्न गर्नेछौं।

१७. **सूचना प्रविधि पूर्वाधारको विस्तारमा सरकारको अर्जुनदृष्टि रहनेछ।** नेपाल टेलिकममा सङ्घीय सरकारको ६६ प्रतिशत शेयर कायम राखी बाँकी शेयर पुस मसान्तभित्र जनस्तरमा बिक्री गर्ने र प्राप्त रकम नेपाललाई 'टेकहब' बनाउन उपयोग गर्नेछौं। सूचना प्रविधि सेवा क्षेत्र विस्तारका लागि विदेशमा लगानी खुला गर्ने प्रबन्ध गरेको छु। नेपालमा बसेर विदेशी रोजगारदाताका लागि काम गर्न पाउने तथा रिमोट वर्कलाई आकर्षित गर्न स्पष्ट कानूनी प्रबन्ध मिलाउनेछौं। सरकारी निकायमा प्रयोग हुने सूचना प्रविधि सफ्टवेयरको खरिद एकै निकायबाट गर्ने व्यवस्था मिलाउनेछौं। डिजिटल सार्वजनिक पूर्वाधार विकासमा लगानी वृद्धि गर्नेछौं। नेपाल राष्ट्र बैंकको सुपरिवेक्षणमा फिनटेक मार्केटप्लेस स्थापना गर्नेछौं। नागरिक एपमा दर्जनौ सरकारी सेवाहरु आबद्ध हुनेछन्।

१८. **नेपाललाई एआई (आर्टिफिसियल इन्टेलिजेन्स) को युगमा आत्मविश्वासका साथ प्रवेश गराउन विशेष पहल सुरु गरेका छौं।** काठमाडौंको स्यूचाटारमा देशकै पहिलो 'सार्वभौम एआई कम्प्युट केन्द्र' स्थापना गर्नेछौं। हजारौं एआई प्रोसेसिङ युनिट खरिद गरी एआई उद्यमी र स्टार्टअपलाई सहुलियतपूर्ण कम्प्युट क्षमता उपलब्ध गराउनेछौं। स्वच्छ जलविद्युत ऊर्जालाई उच्च मूल्यको एआई कम्प्युट सेवामा रूपान्तरण गर्ने प्रस्ताव गरेको छु। नेपालको विद्यमान अपार ऊर्जा शक्तिलाई कृत्रिम बुद्धिमत्ताको विकासमा प्रयोग गरी सीपयुक्त रोजगारी, डिजिटल निर्यात र एआईमा आधारित आर्थिक रूपान्तरणको जग निर्माण हुने विश्वास गरेको

छ। आगामी आर्थिक वर्ष एआईको क्षेत्रमा अन्तर्राष्ट्रिय ख्याति बनाइरहेका कम्तीमा पन्ध्रजना नेपाली शोधकर्तालाई प्रतिष्ठित फेलोसीप प्रदान गरी नेपाल फर्केर योगदान गर्न आमन्त्रण गर्नेछौं। एआईको युगमा महत्वपूर्ण भूमिका हुने गणित लगायतका शैक्षिक विधालाई उच्च प्राथमिकता दिनेछौं।

१९. **लामो समयदेखि थाती रहेको नेपाल विद्युत प्राधिकरणको पुनःसंरचना सम्पन्न गरिनेछ।** नेपाल विद्युत प्राधिकरणलाई विद्युत उत्पादन, प्रसारण र वितरण तथा व्यापारका लागि तीन छुट्टाछुट्टै कम्पनीमा विभाजन गर्नेछौं। विद्युत खरिद सम्झौता भएका तर निर्माण सुरु नगरेका आयोजनाको अनुमतिपत्र खारेज गरी 'टेक अर पे' विधिमा नयाँ पीपीए गर्ने प्रबन्ध गर्नेछौं। दश मेगावाटभन्दा कम क्षमताका विद्युत आयोजनाको तत्काल पीपीए गर्नेछौं। सुक्खा याममा घटाघटमा विद्युत खरिद दर निर्धारण गरी खरिद सम्झौता गर्ने व्यवस्था मिलाउनेछौं।

२०. **निजी क्षेत्रलाई अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा विद्युत व्यापार गर्न पाउने व्यवस्था मिलाउनेछौं।** प्रसारण लाइन बनाउने र ह्विलिङ्ग चार्ज लिई विद्युत व्यापार गर्न सक्ने कानूनी व्यवस्था समेत मिलाउनेछौं। जलविद्युत आयोजनाको अनुमति अवधिपछि आयोजनाको स्वामित्व नेपाल सरकारमा हस्तान्तरण हुँदा वनको जग्गा भोगाधिकार र रुख कटान वापतको शुल्क समायोजन गर्ने व्यवस्था मिलाउनेछौं। ठूला तथा जलाशयुक्त आयोजनाको विकासका लागि निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गर्न प्रवर्द्धकले शतप्रतिशत रकम जलाशययुक्त आयोजनामा लगानी गर्ने सुनिश्चित गरेमा पहिलो वर्ष नै चालीस प्रतिशतसम्म शेयर सर्वसाधारणलाई बिक्री गर्न दिने नीति लिनेछौं।

सम्माननीय सभामुख महोदय, सम्माननीय अध्यक्ष महोदय,

२१. **आर्थिक वृद्धिको उत्तम संभावना भएका ग्रामीण एवम् सहरोन्मुख क्षेत्रको चतुर्दिक् प्रादेशिक विकासमा लगानी बढाउनेछौं।** यस्ता क्षेत्रलाई 'ग्रोथ पोल र क्वाड' का रुपमा विकसित गर्न नीतिगत र भौतिक पूर्वाधारको एकीकृत योजना कार्यान्वयन गर्नेछौं।

(क) सुनकोशी मरिन डाइभर्सनबाट सिञ्चित हुने १ लाख २२ हजार हेक्टर कमाण्ड क्षेत्रलाई आधार बनाउँदै हुलाकी र पूर्व-पश्चिम राजमार्ग विस्तारका बाँकी काम सम्पन्न गरी कृषि र उद्योग क्षेत्रको मध्य-मधेश चतुर्भुज (क्वाड्र्याङ्गल) बनाइनेछ।

(ख) मध्यपहाडी (पुष्पलाल) लोकमार्ग, कर्णाली राजमार्ग, भेरी कोरिडोर र रारादेखि जुम्ला हुँदै फोक्शुण्डोसम्मको 'कर्णाली चतुर्भुज' मा जडीबुटी, जलविद्युत, पर्यटन र खानीजन्य क्रियाकलापले प्रश्रय पाउने व्यवस्था मिलाइनेछ।

(ग) पूर्व-पश्चिम राजमार्गको बुटवल-नारायणगढ खण्ड र मुग्लिङ-दमौली-पोखरा खण्ड शीघ्र सम्पन्न गर्नेछौं। सिद्धार्थ राजमार्गको अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको रुपान्तरण सुरु गरी कालीगण्डकी सभ्यताको उद्गम क्षेत्रलाई तीर्थाटन र स्वच्छ उद्यम-व्यवसाय केन्द्रित 'गण्डकी चतुर्भुज' बनाउनेछौं। त्रिवेणीधाम, देवघाट, रुरुक्षेत्र (रिडी), कागबेनी, मुक्तिनाथ र दामोदर कुण्डलाई एकीकृत गर्दै "शालिग्राम पथ" विकास गर्नेछौं।

(घ) लुम्बिनी-मुक्तिनाथ धार्मिक-सांस्कृतिक मार्गमा आधारित "निर्वाण पथ" प्रवर्द्धन गर्दै ध्यान, साधना, योग, बौद्ध-वैदिक दर्शन तथा मनाङ, मुस्ताङ र म्याग्दीको हिमाली सांस्कृतिक अनुभवलाई एकीकृत गर्नेछौं। मध्य-पहाडी राजमार्गसँग ओलाङ्चुङगोला, किमाथाङ्का, तातोपानी, रसुवागढी, कोरला, हिल्सा जस्ता उत्तरी पर्या-व्यापारिक गन्तव्यहरूसँग जोड्ने लक्ष्य राखेका छौं।

(ङ) कोशीटप्पुदेखि कञ्चनजङ्गासम्मको क्षेत्रलाई समेटी जैविक विविधता संरक्षण र स्वच्छ ऊर्जा विकास केन्द्रित कोशी कोरिडोरको योजना अगाडि बढाउनेछौं।

(च) रामारोशन, खप्तड, बडिमालिका, शैलेश्वरी, उग्रतारा र मल्लिकार्जुन क्षेत्र समेटी सुदुरपश्चिममा विशिष्ट 'पर्यटकीय चतुर्दिक्' विकास अघि बढाउनेछौं।

२२. **भिजन काठमाण्डौ, २०४० को दीर्घकालीन योजना कार्यान्वयन सुरु गर्नेछौं।** काठमाडौं उपत्यकाको समग्र सहरी सेवा व्यवस्थापनका लागि अण्डरपास, फ्लाइओभर, इन्टरसेक्सन सुधार, नदी कोरिडोरको पूर्वाधार, पार्क निर्माण, फोहोरमैला व्यवस्थापन, युटिलिटी डक्ट, विद्युतीय तार भूमिगत गर्ने सहितको एकीकृत पूर्वाधार बनाउनेछौं। प्रदेश र स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा वित्तीय प्रोत्साहन सहित खुला क्षेत्रको संरक्षण र विस्तारका लागि विशेष पहल लिनेछौं। काठमाडौं उपत्यकामा विद्युतीय सार्वजनिक बस सञ्चालन, चार्जिङ्ग स्टेशन, ट्र्याकिङ प्रणाली, स्मार्ट बसपार्क, सुदृढ संस्थागत व्यवस्था सहितको स्मार्ट अर्बन मोविलिटी कार्यक्रम शुरुवात गर्नेछौं। पोखरा उपत्यकामा पनि सार्वजनिक बसलाई विद्युतीय बसले प्रतिस्थापन गर्न इ-मोविलिटी सेवा छिट्टै शुरुवात गर्नेछौं।

२३. **भिजिट नेपाल वर्ष २०८५ र नेपाल आरोग्य वर्ष २०२७ सफल बनाउन सघन तयारी गर्नेछौं।** उच्च मूल्यका पर्यटकलक्षित रिसोर्ट तथा होटल निर्माण र सञ्चालनलाई भौतिक एवम् वित्तीय प्रोत्साहन दिने व्यवस्था गरेको छु। पर्यटन गतिविधिहरूलाई "आरोग्य पर्यटन" को मूल विषयवस्तुमा ब्राण्डिङ गरी पर्यटकका स्रोत मुलुकहरुमा विविधीकरण गरिनेछ। नेपाललाई युरोपियन युनियनको 'एयर सेफ्टी लिष्ट' बाट बाहिर निकाल्न आगामी पुसभित्र

नागरिक उड्डयन प्राधिकरणको पुनःसंरचना गरी नियामक र सञ्चालकको पृथक भूमिका स्थापित गर्नेछौं।

२४. **कृषि क्षेत्रको पुनरूत्थान सरकारको शीर्ष प्राथमिकतामा रहेको छ।** कृषि उत्पादन, प्रशोधन, वितरण र बजारीकरणको सम्पूर्ण इकोसिस्टममा सुधार गर्नेछौं। व्यावसायिक कृषकलाई आकर्षित गर्ने र कृषिमा उत्पादकत्व वृद्धि गर्न प्रोत्साहित गर्ने नीति लिई कृषिलाई सम्मानजनक र लाभमुखी व्यवसायका रूपमा रूपान्तरण गर्नेछौं।

(क) न्यूनतम रू. २ करोडसम्म कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनका लागि प्रारम्भिक पुँजी लगानी गर्ने कृषकलाई सरकारले ४० प्रतिशतसम्म प्रोत्साहन अनुदान उपलब्ध गराउने पाइलट कार्यक्रमको तयारी गरेको छु। उत्पादन सुरु भएको मितिबाट लगातार चार वर्षसम्म यस्तो अनुदान वार्षिक १० प्रतिशतका दरले शोधभर्ना हुनेछ। वास्तविक कृषकलाई उन्नत बीउ, मल, सिँचाइ, विद्युत तथा कृषि बीमामा सहयोग उपलब्ध गराउँदै कृषि अनुदानको दुरुपयोग रोक्नेछौं। कृषि र पशु बीमामा ८० प्रतिशतसम्म प्रिमियम अनुदान उपलब्ध गराउँदै अन्य अनुदान क्रमशः हटाउदैं लैजाने दिशा तय गरेको छु।

(ख) ठूला र निर्माणाधीन सिँचाइ आयोजनाहरू यसै आर्थिक वर्षभित्र सम्पन्न हुने गरी स्रोत व्यवस्था गरेको छु। देशभर साना तथा मझौला सिँचाइ आयोजना विस्तार गर्न नेपाल सरकारको लगानीमा च्यालेञ्ज फण्ड स्थापना गरी स्थानीय तहलाई प्रतिस्पर्धा गराउने व्यवस्था मिलाउनेछौं।

(ग) किसानबाट सिधै कृषि उपज खरिद गर्दा सहुलियतपूर्ण ऋण, ब्याज अनुदान जस्ता सहुलियत उपलब्ध गराउने नीति लिएको छु। दुर्गम क्षेत्रमा स्थापना हुने र अर्गानिक, उच्च मूल्य र बौद्धिक सम्पत्तियुक्त (जी.आइ.) वस्तुको प्रशोधन गर्ने उद्योगलाई उत्पादन र ब्राण्डिङमा सहयोग उपलब्ध गराउनेछौं।

(घ) कृषि सेवा प्रणालीलाई "किसान-केन्द्रित सेवा प्रणाली"मा रूपान्तरण गरी पुनःसंरचना गर्नेछौं। वर्षैभरी कृषि प्राविधिक सेवा, डिजिटल कृषि सूचना तथा निजी सेवा प्रदायकमार्फत कृषकको घरदैलोमै कृषि सेवा पहुँच विस्तार गर्न प्रत्येक स्थानीय तहमा आवश्यक प्राविधिक जनशक्ति परिचालन गर्नेछौं।

(ङ) देशभरिका कृषि अनुसन्धान तथा विकास केन्द्रहरूलाई पुनरुत्थान गरी उन्नत बीउ विकास, स्थानीय हावापानी अनुकूलको जात, कृषि जैविक प्रविधि तथा उत्पादकत्व वृद्धि केन्द्रित अनुसन्धानलाई प्राथमिकतामा राखेको छु।

(च) कृषि उपजको उचित मूल्य सुनिश्चितता, किसान र क्रेताबीच करार, अनुदान तथा नियमनसहितको कानूनी व्यवस्था गर्न कृषि विधेयक संसदमा शीघ्र पेश गर्नेछौं।

२५. **वन तथा प्राकृतिक स्रोतलाई संरक्षणको सीमित दायराबाट बाहिर निकाली हरित औद्योगिकीकरण, रोजगारी सिर्जना र आयात प्रतिस्थापनको आधार बनाउनेछौं।** दिगो काठ उत्पादन, वनमा आधारित उद्योग, जडीबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावारको प्रशोधन र हरित उद्यम प्रवर्द्धन गर्नेछौं। स्वदेशी काठ उद्योगको प्रतिस्पर्धात्मकता अभिवृद्धि गर्न विकास निर्माणका क्रममा संकलित कच्चा काठको बिक्री मूल्य पुनरावलोकन गर्नेछौं। वन पैदावारको कटानी, संकलन, ढुवानी र बिक्री वितरणसम्बन्धी अनुमति प्रणालीलाई पूर्ण डिजिटल तथा एकद्वार प्रणालीमा रूपान्तरण गरी प्रक्रियागत झन्झट हटाउनेछौं। सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहलाई उत्पादन, प्रशोधन, ब्रान्डिङ र उद्यम सञ्चालनमा थप स्वायत्तता प्रदान गर्नेछौं। वन, वातावरण, उद्योग, ऊर्जा र पूर्वाधारसम्बन्धी कानून तथा नीतिबीचको असंगति हटाउनेछौं। वन क्षेत्रको कार्बन स्टक, इकोसिस्टम सेवा तथा प्राकृतिक पुँजीको आर्थिक मूल्याङ्कन गरी बजेट तथा योजना प्रणालीमा समावेश गर्नेछौं।

२६. **'लगानी एक्सप्रेस' को अवधारणा कार्यान्वयन गर्न आगामी तीन महिनाभित्र स्वचालित रुट प्रणाली लागू गर्नेछौं।** कम्पनी र उद्योग दर्ता, वित्तीय सेवा, करप्रणालीमा सहभागिता, भिसा आवेदनसम्मका सबै सेवा आबद्ध गरी सूचना प्राप्ति, अनुपालना प्रतिवेदन र जोखिममा आधारित परीक्षण हुने व्यवस्था गर्नेछौं। लगानी बोर्डबाट स्वीकृत भएका परियोजनामा पुनः अन्य निकायबाट स्वीकृति लिनु नपर्ने कानुनी व्यवस्था गर्नेछौं। स्वीकृत परियोजनाको लगानी सम्बद्ध अध्ययन अनुसन्धानका लागि लगानी भिसा उपलब्ध गराउनेछौं। शेयर हस्तान्तरण, करचुक्ता, सम्पत्ति मूल्याङ्कन, ऋण भुक्तानी, लाभांश वितरण र लिक्विडेशन प्रक्रियालाई सरल बनाई लगानी र मुनाफा फिर्ता सहज बनाउनेछौं।

२७. **उद्योग र औद्योगिक नवप्रवर्तनमा सरकार दत्तचित्त रहनेछ।** गुणस्तरीय औद्योगिक पूर्वाधार विस्तार गर्ने नीति अनुरूप मोतीपुर र मयूरधाप जस्ता औद्योगिक क्षेत्र निजी क्षेत्रले निर्माण र सञ्चालन गर्नेछन्। पाँचखाल विशेष आर्थिक क्षेत्रमा महिला उद्यमीलाई प्राथमिकता दिनेछौं। महिला उद्यमीलाई कर्जा प्रवाहमा थप सहुलियत प्रदान गर्नेछौं। विशेष आर्थिक

क्षेत्रलाई कर, भन्सार, आयात, निर्यात र लगानीको सम्पूर्ण निर्णय एकैथलोबाट हुने "विशेष आर्थिक प्रशासन क्षेत्र" को व्यवस्था मिलाउनेछौँ।

(क) उत्पादनमूलक उद्योगको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि गर्न विद्युतको डिमाण्ड शुल्क पुनरावलोकन गर्दै विद्युत महसुलमा छुट दिने व्यवस्था गर्नेछौँ। उद्योगीहरूले औद्योगिक क्षेत्र, विशेष आर्थिक क्षेत्र तथा लिजमा उपलब्ध गराइने जग्गामा निर्मित संरचनालाई बैंकिङ प्रयोजनका लागि धितो राख्न सक्नेछन्।

(ख) पुँजी अभावका कारण पूर्ण क्षमतामा सञ्चालन हुन नसकेका उद्योग तथा व्यवसायलाई "व्यावसायिक पुनरुत्थान कर्जा" उपलब्ध गराई क्षमता विस्तार र वृद्धिमा प्रोत्साहित गर्नेछौँ।

२८. **नवउद्यम (स्टार्ट-अप), नवप्रवर्तन र उद्यमशीलतालाई आर्थिक रूपान्तरणको दह्रो आधार बनाउनेछौँ।** नवउद्यमलाई पहिचान, सीप, बजार र वित्तीय पहुँचसँग अनुकूलित गर्दै नाफा-आबद्ध कर सहुलियत, सार्वजनिक खरिदमा प्राथमिक पहुँच, डिजिटल दर्ता तथा नियामकीय सहजीकरणमार्फत नव उद्यम सञ्चालन प्रणालीलाई सुदृढ बनाउनेछौँ। नवउद्यम वित्तपोषणलाई केवल ऋणमा आधारित मोडेलमा सीमित नराखी प्रारम्भिक चरणमा अनुदान, सम्भाव्यता प्रमाणित उद्यमका लागि सहुलियतपूर्ण कर्जा तथा विस्तार चरणमा वृद्धि पुँजीको व्यवस्था गरिनुका साथै निजी क्षेत्र र गैरआवासीय नेपालीको सह-लगानी प्रोत्साहित गर्नेछौँ। विज्ञान प्रविधि अनुसन्धान र नवप्रर्वतनका लागि पुँजीगत खर्चको न्यूनतम एक प्रतिशत रकम विनियोजन गरेको छु।

२९. **व्यक्तिगत क्रेडिट स्कोरिङ प्रणाली लागू गर्दै "पियर-टु-पियर (पिटुपि) लेनदेन" लाई नियमनसहित सञ्चालन गर्नेछौँ।** कृषि, उद्योग, पर्यटन र जलविद्युत क्षेत्रमा दीर्घकालीन स्थिर ब्याजदरमा कर्जा प्रवाह गर्न नीतिगत व्यवस्था गर्नेछौँ। बैंकिङ क्षेत्रमा बढ्दो खराब कर्जा तथा गैर बैंकिङ सम्पत्तिको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न विशेष कानुनी अधिकारसहित राष्ट्रिय सम्पत्ति व्यवस्थापन कम्पनी पुस मसान्तसम्म स्थापना गर्नेछौँ।

३०. **समग्र शैक्षिक इकोसिष्टममा प्रणालीगत पुनःसंरचना गर्नेछौ।** राष्ट्रिय विद्यालय नक्साङ्कन र पूर्वाधार अडिट, शिक्षक क्षमता परीक्षण, एआई तथा एड-टेक तत्परता मूल्याङ्कन समेतका आधारमा नवप्रवर्तन तथा सीप केन्द्रित शिक्षा विस्तार गर्न विद्यालय शिक्षामा लगानी बढाउनेछौँ।

(क) शिक्षा प्रणालीलाई "विद्यालय केन्द्रित प्रणाली" मा रूपान्तरण गर्दै शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि र पूर्वाधार निर्माणमा अभिभावकीय सहयोग स्वीकार गर्ने नीति लिएका छौं। विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चितताको माध्यम बनाउनेछौं। सम्पूर्ण शैक्षिक संस्थामा "सफा शौचालय अभियान" सञ्चालन गर्नेछौं। उच्च शिक्षालाई अनुसन्धान, नवप्रवर्तन, ज्ञान उत्पादन र राष्ट्रिय क्षमता निर्माणको केन्द्रका रूपमा पुनःसंरचना गर्नेछौं।

(ख) चिकित्सा, नर्सिङ, सूचना प्रविधि लगायत उच्च शिक्षाका विभिन्न विधामा हाल लगाइएको कोटालाई चालु आर्थिक वर्षभित्र पुनरावलोकन गरी उल्लेख्य वृद्धि गर्नेछौं।

(ग) उद्योग तथा श्रम बजारसँग प्रत्यक्ष आबद्ध मागमा आधारित सीप प्रणाली विस्तार गर्नेछौं। राष्ट्रिय योग्यता ढाँचा तथा पूर्व सिकाई मान्यता लागू गरी प्रवासी, अनौपचारिक तथा अनुभवी श्रमिकको सीपलाई औपचारिक मान्यता दिनेछौं। पारिश्रमिकसहितको इन्टर्नसिप प्रणालीलाई संस्थागत गरिनेछ।

३१. **यो बजेटले स्वास्थ्य सेवामा नीतिगत फड्को मार्ने लक्ष्य लिएको छ।** दक्ष स्वास्थ्य जनशक्ति, प्रयोगशाला, अत्यावश्यक औषधि, डिजिटल स्वास्थ्य प्रणाली तथा प्रभावकारी रेफरल सेवा सहितका आधारभूत संस्थाहरुलाई स्वास्थ्य सेवाको प्रथम विन्दु बनाउने दीर्घकालीन लक्ष्य लिएका छौ। सरकारले निःशुल्क उपलब्ध गराउनेमध्ये कम्तीमा २५ प्रकारका औषधि उत्पादन गर्न नेपाल औषधि लिमिटेडलाई सक्षम बनाउनेछौं। त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षण अस्पताल, चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान र पाटन स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानलाई अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको विश्वविद्यालयको रूपमा विकास गरी विदेशी विद्यार्थी समेतलाई शिक्षा प्रदान गर्न सक्षम बनाउनेछौं। सार्वजनिक-सार्वजनिक साझेदारी मोडेल अन्तर्गत सातवटै प्रदेशका प्रमुख सरकारी अस्पताललाई चरणबद्ध रूपमा शिक्षण अस्पताल तथा विशिष्टीकृत स्वास्थ्य सेवा केन्द्रमा रूपान्तरण गरिनेछ। कर्मचारी सञ्चय कोष, नागरिक लगानी कोष र सामाजिक सुरक्षा कोषमा रहेको लगानीयोग्य स्रोतलाई स्वास्थ्य पूर्वाधार, मेडिकल शिक्षा र विशिष्टीकृत सेवा विस्तारमा परिचालन गर्नेछौं।

३२. **स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमको व्यापक पुनःसंरचना गर्नेछौं।** छरिएर रहेका सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षा कार्यक्रम र स्वास्थ्यसम्बन्धी दायित्वलाई एकीकृत गर्दै एकल भुक्तानी विधि अपनाउनेछौं। स्वास्थ्य बीमाको सर्वव्यापीकरणबाट आगामी तीन वर्षमा ९० प्रतिशत नेपाली

स्वास्थ्य बीमाको दायरामा आउने र व्यक्तिगत उपचार खर्चमा उल्लेख्य कटौती हुने अपेक्षा राखेका छौं। राष्ट्रिय ट्रमा नीति तर्जुमा गरी सडक दुर्घटना र आकस्मिक ट्रमाबाट हुने जनधनको क्षति न्यूनीकरण गर्नेछौं।

३३. **आगामी पाँच वर्षभित्र स्मार्ट वितरण प्रणालीबाट चौबीसै घण्टा स्वच्छ पिउने पानी सुनिश्चित गर्नेछौं।** आगामी तीन वर्षभित्र ६५ प्रतिशत र पाँच वर्षभित्र शत प्रतिशत नागरिकलाई सुरक्षित र स्वच्छ खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउनेछौं। खानेपानी आपूर्तिको गुणस्तर, शुल्क संरचना, तथा सेवा दायित्व सुनिश्चित गर्न नियमन प्रणाली सुदृढ पार्नेछौं। काठमाडौं उपत्यकामा दिगो खानेपानी सेवा सुनिश्चितताको लागि विद्यमान महसुल संरचनाको पुनरावलोकन गर्नेछौं। काठमाडौं उपत्यका खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड, काठमाडौं उपत्यका खानेपानी लिमिटेड, आयोजना कार्यान्वयन निर्देशनालय र खानेपानी तथा सरसफाई सेवा महसुल निर्धारण आयोगलाई गाभी एउटै संरचना बनाउनेछौं।

३४. **सामाजिक सुरक्षा प्रणालीलाई थप न्यायोचित र लक्षित बनाउनेछौं।** आर्थिक रूपमा सक्षम नागरिकलाई सामाजिक सुरक्षा भत्ता स्वेच्छिक रूपमा त्याग्न "सक्नेले छोडौं, नसक्नेलाई जोडौं" भन्ने राष्ट्रिय अभियान सञ्चालन गर्नेछौं। त्यस्तो योगदानलाई अन्तर-पुस्तागत न्याय र राष्ट्रिय ऐक्यबद्धताको उदाहरणका रूपमा सम्मान गर्नेछौं। देशैभरिका दलित बालबालिकालाई उपलब्ध गराइएको बालपोषण भत्तालाई दोब्बर गरी मासिक एक हजार रूपैंया बनाएको छु। उच्च गरिबी भएका र मानव विकास सूचकाङ्कमा पछाडि रहेका मुख्यतः मधेश, कर्णाली र सुदुरपश्चिम प्रदेशका २५ जिल्लाका बालबालिकाले पाउने पोषण भत्तालाई निरन्तरता दिएको छु।

३५. **श्रमिक र रोजगारदाता अनिवार्य रूपमा श्रम रजिष्ट्रीमा आबद्ध हुनुपर्ने व्यवस्था गर्नेछौं।** यसबाट सुरक्षा गार्ड र घरायसी कामदारका अतिरिक्त निर्माण, कृषि, आतिथ्य, ढुवानी तथा औद्योगिक श्रमिक आपूर्ति गर्न इजाजतप्राप्त संस्थाले प्रदान गर्ने बीमा, आवास र डिजिटल गुनासो व्यवस्थापन जस्ता सेवाको मापदण्ड निर्धारण हुनेछ। श्रम क्षेत्रमा लिखित सम्झौता, न्यूनतम ज्याला, बीमा, कार्यस्थल सुरक्षा मापदण्ड तथा बैंकमार्फत पारिश्रमिक भुक्तानी अनिवार्य गर्नेछौं। कार्यस्थल दुर्घटनामा अनिवार्य क्षतिपूर्ति र बीमा दाबी प्रणाली थप प्रभावकारी बनाउनेछौं। पुस मसान्तभित्र श्रम न्यायाधिकरण मार्फत श्रम विवादको शीघ्र समाधान गर्ने र सम्झौता उल्लङ्घन, ज्याला ठगी तथा श्रम शोषणलाई आर्थिक अपराधसरह कानुनी दायरामा ल्याउने प्रणाली विकास हुनेछ। अनौपचारिक र असंगठित क्षेत्रमा कार्यरत श्रमिकलाई सामाजिक सुरक्षा प्रणालीमा आबद्ध गर्न विशेष अभियान सञ्चालन गर्नेछौं।

३६. **पुँजी बजारलाई मर्यादित र लगानीमैत्री बनाउन नियामकको क्षमता अभिवृद्धि, प्रविधिमैत्री कारोबार प्रणाली र लगानीकर्ता संरक्षण संयन्त्र सुदृढ गर्नेछौं।** नेपाल स्टक एक्सचेन्जको पुनःसंरचना अघि बढाई इन्ट्राडे, सर्ट सेलिङ् र डेरिभेटिभ जस्ता उपकरणको चरणबद्ध शुरुवात गर्नेछौं। शेयर कर्नरिङ, इन्साइडर ट्रेडिङ जस्ता पुँजी बजारमा हुने अवाञ्छित गतिविधि विरुद्ध शून्य सहनशीलताको नीति लिनेछौं। नेपालको धितोपत्र बजारमा सूचीकृत कम्पनीलाई तोकिएको प्रक्रिया पुरा गरी विदेशी धितोपत्र बजारमा सूचीकृत हुने गरी ग्लोबल डिपोजिटरी रिसिट जारी गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाउनेछौं।

३७. **सौम्य शक्तिको विस्तार गर्दै डायस्पोराको सीप, पुँजी र सञ्जालको सदुपयोग गर्नेछौं।** प्रवासमा रहेका नेपाली नागरिकलाई लोकतान्त्रिक प्रक्रियामा आबद्ध गराई उनीहरूको मताधिकार सुनिश्चित गर्न कानूनी, प्राविधिक तथा प्रशासनिक पूर्वाधार तयारी गर्नेछौं। भिसा प्रणालीमा व्यापक सुधार गरी लगानीमैत्री अध्यागमन व्यवस्थापन गर्न नयाँ विधेयक संसदमा पेश गर्नेछौं। अतिकम विकसित मुलुकको राष्ट्रसङ्घीय दर्जाबाट निस्कन हाल न्यूनतम योग्यता पुगेको भएपनि अर्को दुई वर्ष घनीभूत आर्थिक-सामाजिक राष्ट्रिय पुनर्जागरणको आडमा नेपालको स्तरोन्नति गराउने निर्णय गरेका छौं। त्यस्तो स्तरोन्नति अप्रतिगम्य होस् भन्ने चाहेका छौं।

३८. **राजनीतिक प्रणालीमा पारदर्शिता र उत्तरदायित्वको बलियो आधार निर्माण गर्नेछौं।** स्वस्थ लोकतान्त्रिक प्रतिस्पर्धालाई संस्थागत गर्न राष्ट्रिय मान्यता-प्राप्त राजनीतिक दलहरूलाई पछिल्लो आम निर्वाचनमा प्राप्त मतको आधारमा सरकारी अनुदान दिने बारे वृहत राजनीतिक वहस गराउनेछौं। यसरी उपलब्ध हुन सक्ने अनुदानको लेखापरीक्षण महालेखापरीक्षकले गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

३९. **प्रमाणमा आधारित नीति निर्माण, कार्यान्वयन र अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाउनेछौं।** शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र, कृषि तथ्याङ्क प्रणाली तथा नेपाल राष्ट्र बैंकअन्तर्गत रहेको उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क सम्बन्धी तथ्याङ्क प्रणाली लगायतलाई राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय अन्तर्गत एकीकृत गरिनेछ। त्यसैगरी नीति अनुसन्धान प्रतिष्ठानलाई राष्ट्रिय योजना आयोग अन्तर्गत राखी सरकारको दीर्घकालीन सोच र नीति निर्माण गर्न सक्षम निकाय बनाउनेछौं।

सम्माननीय सभामुख महोदय, सम्माननीय अध्यक्ष महोदय,

अब म क्षेत्रगत कार्यक्रम र विनियोजन प्रस्तुत गर्दछु।

४०. **सडक पूर्वाधार**

(क) आगामी आर्थिक वर्ष करिब एक हजार किलोमिटर सडक कालोपत्रे र २७५ वटा सडक पुल निर्माण हुनेछ।

(ख) एक हजार अठ्ठाईस किलोमिटर लामो पूर्व-पश्चिम राजमार्गलाई चारलेनमा स्तरोन्नति गर्ने कार्य पाँच वर्षभित्रमा सम्पन्न गर्नेछौं। यसै वर्ष कमला-कञ्चनपुर र नारायणगढ-बुटवल सडक खण्ड स्तरोन्नति कार्य सम्पन्न हुनेछ। आगामी वर्ष काँकडभिट्टा-लौकही, कमला-बागमती, बुटवल-गोरूसिङ्गे र धानखोला-लमही खण्ड अन्तर्गत ८० किलोमिटर सडक स्तरोन्नति गर्नेछौं। बागमती-पथलैया, नारायगढ-हेटौंडा र गोरुसिङ्गे-चन्द्रौटा खण्डको स्तरोन्नति सुरु गर्नेछौं। पकली-कञ्चनपुर, चन्द्रौटा-धानखोला र कोहलपुर-गड्डाचौकी सडक खण्डको स्तरोन्नतिको अध्ययन सम्पन्न गर्नेछौं। पूर्व-पश्चिम राजमार्गको लागि रू.३७ अर्ब ४६ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ग) काठमाडौं तराई-मधेश द्रुत मार्गमा आगामी वर्ष ४० वटा पुल र ५.४ किलोमिटर सुरुङ निर्माण सम्पन्न गर्नेछौं। द्रुत मार्गको लिङ्क रोड निर्माण सुरु गर्नेछौं। यस मार्गको लागि रू.१७ अर्ब ६४ करोड विनियोजन गरेको छु।

(घ) हुलाकी राजमार्ग आगामी तीन वर्षभित्र निर्माण सम्पन्न गर्नेछौं। यस अन्तर्गत घना बस्ती भएको स्थानबाट राजमार्ग चौडा गर्ने कार्य सुरु गर्दै ८ वटा सडक पुल निर्माण सम्पन्न गर्नेछौं। यस राजमार्गको लागि रू.४ अर्ब ६५ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ङ) कर्णाली राजमार्ग अन्तर्गत सुर्खेत-जुम्ला-गमगढी सडकको स्तरोन्नतिको लागि रू. १ अर्ब बजेट व्यवस्था गरेको छु।

(च) पुष्पलाल मध्यपहाडी राजमार्गको निर्माण आगामी तीन वर्षभित्र सम्पन्न गर्नेछौं। यस अन्तर्गत ६५ किलोमिटर सडक स्तरोन्नति र ५ वटा पुल निर्माण सम्पन्न गर्न रू.२ अर्ब १६ करोड विनियोजन गरेको छु।

(छ) मदन भण्डारी राजमार्ग अन्तर्गत २५ किलोमिटर सडक कालोपत्रे गर्न र पुल निर्माण गर्न रू. १ अर्ब ४६ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ज) आगामी तीन वर्षभित्र मुख्य राजमार्ग तथा रणनीतिक सडकमा निर्माणाधीन पुल सम्पन्न गर्नेछौं। राष्ट्रिय राजमार्गमा पर्ने ४० वटा ठूला पुल निर्माण तथा स्तरोन्नति सम्पन्न गर्नेछौं। राष्ट्रिय राजमार्ग तथा रणनीतिक सडक पुल, विशेष महत्वका पुल र स्थानीय सडक पुलका लागि रू.९ अर्ब ८७ विनियोजन गरेको छु।

(झ) पृथ्वी राजमार्ग अन्तर्गत तनहुँको आँबुखैरेनीदेखि पोखरासम्मको चारलेन सडक निर्माण शीघ्र सम्पन्न हुनेछ। मुग्लिङ-आँबुखैरेनी खण्डको निर्माण कार्य सुरु गर्नेछौं। नागढुङ्गा-मुग्लिङ खण्ड अन्तर्गत ४० किलोमिटर सडक स्तरोन्नति हुनेछ। नागढुङ्गा सुरुङ मार्ग आगामी साउनदेखि सञ्चालनमा ल्याउनेछौं। यी सडक खण्डको लागि रू.६ अर्ब ५५ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ञ) कर्णाली कोरिडोरको ३१ किलोमिटर कालोपत्रे एवम् ग्राभेल गर्नेछौं। त्यस्तै, कालीगण्डकी कोरिडोरको २१ किलोमिटर कालोपत्रे हुनेछ। कोशी कोरिडोरको उत्तरीखण्डको १५ किलोमिटर कालोपत्रे गर्नेछौं। यी तीनवटा कोरिडोरका लागि रू. ६ अर्ब २५ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ट) गल्छी-स्याफ्रुबेशी-रसुवागढी सडक खण्डलाई स्तरोन्नति गर्न रु. १ अर्ब ३५ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ठ) सिद्धार्थ राजमार्गको बुटवल-पोखरा खण्ड द्रुतमार्गका रुपमा निर्माण कार्य प्रारम्भ गर्नेछौं। आगामी आर्थिक वर्षभित्र सिद्धबाबा सुरुङ मार्ग सम्पन्न हुनेछ।

(ड) महाकाली कोरिडोरको दार्चुला-टिङ्कर खण्डको ट्र्याक खोल्ने कार्यलाई विशेष प्राथमिकता दिएको छु। मेची, अरूण, तमोर, भेरी, सेती कोरिडोर र खुटिया-दिपायल सडकको स्तरोन्नति कार्यलाई तीब्रता दिइनेछ।

(ढ) काठमाडौं चक्रपथ विस्तार अन्तर्गत कलंकी-बसुन्धरा खण्ड विस्तार कार्य सुरु गर्नेछौं। बसुन्धरा-चाबहिल-कोटेश्वर खण्डको डिजाइन सम्पन्न गर्नेछौं।

(ण) टोखा-छहरे सुरुङमार्गको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन गर्नेछौं। कर्णालीको जनजीवनलाई सहज गर्न जाजरकोटको मुलसामदेखि जुम्लाको टोपला सुरुङमार्गको संभाव्यता अध्ययन गर्नेछौं। खुर्कोट-चियाबारी, थानकोट-चित्लाङ, मझिमटार-शक्तिखोर र चिसापानी-बबई सुरुङ निर्माण सम्बन्धी अध्ययन गर्नेछौं।

(त) प्रमुख सडक चोकमा ट्राफिक संकेत, चोक सुधार, सडक रेखाङ्कन, क्र्यास ब्यारियर र डिभाइडर जडान तथा मर्मतलाई निरन्तरता दिई सडक सुरक्षाका लागि रू. २ अर्ब ४६ करोड विनियोजन गरेको छु।

(थ) बर्दिबासदेखि काठमाडौं-तराई मधेश द्रुत मार्ग प्रस्थान बिन्दुसम्मको रेल मार्ग निर्माण कार्य अगाडि बढाउनेछौं। निर्माणाधीन बथनाहा-विराटनगर तथा जनकपुर-जयनगर-बर्दिबास रेलमार्गको बाँकी कार्य सम्पन्न गर्न रकम विनियोजन गरेको छु।

(द) आगामी वर्षदेखि काठमाडौं उपत्यका लगायतका प्रमुख सहरी सडकको नियमित मर्मत सम्भार गरी धुलोमुक्त एवम् खाल्टाखुल्टीमुक्त बनाउनेछौं। सडकको राष्ट्रव्यापी मर्मत सम्भार अभियानका रूपमा सञ्चालन गर्न रू. २८ अर्ब ५२ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ध) राजमार्गका उच्च जोखिमयुक्त स्थानमा जलवायु अनुकुलित संरचना निर्माण गर्नेछौं। पहिरोका कारण राजमार्गमा हुने अवरोधलाई तत्काल हटाई सेवा सुचारू गर्न रू. ३ अर्ब १७ करोड विनियोजन गरेको छु।

(न) महिलाहरुको सुरक्षित आवागमन सुनिश्चित गर्न सिसि क्यामेरासहितको आधुनिक ब्लु बस सेवा सञ्चालन गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउनेछौं।

४१. **शहरी विकास**

(क) मध्यपहाडी लोकमार्ग आसपासका १२ स्थानमा पहिचानयुक्त सहर निर्माण गर्न जग्गा विकास र पूर्वाधार निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिन रू.१ अर्ब ८३ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ख) देशका प्रमुख सहरहरुमा एकीकृत फोहरमैला व्यवस्थापन, ढलमुक्त नदी अभियान र नदी किनारामा हरियाली प्रवर्द्धनका लागि रू. ४ अर्ब १९ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ग) जेनजी आन्दोलनका क्रममा क्षति भएका सरकारी भवनको प्रबलीकरण तथा पुनःनिर्माण कार्यलाई प्राथमिकता दिनेछौं। जाजरकोट तथा रुकुम पश्चिम लगायतका जिल्लामा भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त निजी आवास र सरकारी भवन पूननिर्माण कार्य सम्पन्न गर्न आवश्यक स्रोत विनियोजन गरेको छु।

(घ) हालसम्म सडक सञ्जालबाट नजोडिएका स्थानीय तहका केन्द्रलाई राष्ट्रिय राजमार्ग वा नजिकको प्रदेश राजधानीसँग सर्वयाम सञ्चालन हुने सडकमा जोड्ने गरी स्थानीय तह केन्द्र पहुँच सुधार कार्यक्रम अगाडि बढाउनेछौं।

(ङ) नागरिकलाई आधारभूत यातायात सेवामा पहुँच वढाउन बढीमा ३० मिनेटको पैदल यात्राको दुरी नवढ्ने गरी झोलुङ्गे पुल निर्माण गर्न रू.५ अर्ब १४ करोड बजेट विनियोजन गरेको छु।

(च) राष्ट्रिय आवास कम्पनी लिमिटेड अन्तर्गत आवासीय परियोजना सञ्चालन गर्न पहिलो चरणमा झापा जिल्लाको मेचीनगर नगरपालिकामा १०० वटा भवन निर्माण गरी सर्वसाधारणलाई विक्री वितरण गर्नेछौं।

सडक तथा सहरी पूर्वधार विकासका लागि रू. २८६ अर्ब ४८ करोड विनियोजन गरेको छु।

सम्माननीय सभामुख महोदय, सम्माननीय अध्यक्ष महोदय,

४२. **स्वच्छ खानेपानी**

(क) तराई मधेशमा सुख्खा याममा हुने खानेपानीको चरम अभावलाई दिगो रूपमा समाधान गर्न समुदायस्तरमा डिप बोरिङ सहितको खानेपानी प्रणालीको विकास गर्नेछौं। आर्सेनिकमुक्त तराई अभियान सञ्चालन गर्नेछौं। तराई मधेशमा अधुरा रहेका २८० वटा खानेपानी आयोजना सम्पन्न गर्न रू. २ अर्ब ५० करोड विनियोजन गरेको छु।

(ख) आगामी आर्थिक वर्ष याङ्ग्री र लार्के खोलाबाट मेलम्चीमा पानी पथान्तरणका लागि अध्ययन सम्पन्न गर्नेछौं। कीर्तिपुर, मध्यपुर थिमि, जोरपाटी, पेप्सीकोला, नागार्जुन र महालक्ष्मी लगायतका स्थानमा पाइप सञ्जाल विस्तारको कार्य थालनी गर्नेछौं। यस आयोजनाका लागि रू. ७ अर्ब २६ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ग) सहरी क्षेत्रमा बिजुली, ढल तथा खानेपानी व्यवस्थापन एकीकृत रूपमा गर्नेछौं। दमक, धरान, इटहरी, वीरगञ्ज र हेटौंडा लगायत प्रमुख सहरमा खानेपानी र ढल निर्माण तथा प्रशोधन कार्यक्रम सञ्चालन गर्न रू. २ अर्ब ३४ करोड विनियोजन गरेको छु।

(घ) उन्नत फिल्ट्रेशन प्रविधिको प्रयोग तथा राष्ट्रव्यापी पानी परीक्षण प्रयोगशाला सञ्जाल स्थापना गरी पानीको नियमित परीक्षण र क्यू आर कोडमा आधारित अनुगमन गर्नेछौं।

(ङ) काठमाडौं उपत्यकाको सल्लाघारी, कोड्कु, धोबीघाट, गोकर्ण र हनुमानघाटमा दैनिक ७ करोड २७ लाख लिटरको फोहोरपानी प्रशोधन केन्द्रको निर्माण सम्पन्न गर्नेछौं। यस कार्यका लागि रू.३ अर्ब ४६ करोड विनियोजन गरेको छु।

(च) उपत्यका बाहिर खाँदबारी, बेलौरी, टाउनबजार, बारपाक र त्रिशुलीबजारमा ढल प्रशोधन केन्द्र सञ्चालनमा ल्याउनेछौं।

खानेपानी तथा सरसफाईतर्फ रू.३७ अर्ब १७ करोड विनियोजन गरेको छु।

४३. **स्वच्छ ऊर्जा विकास**

(क) आगामी आर्थिक वर्ष जलविद्युत आयोजनाबाट ६७० मेगावाट र सौर्य आयोजनाबाट ३७० मेगावाट गरी १०४० मेगावाट राष्ट्रिय प्रसारण प्रणालीमा आबद्ध हुँदा कुल जडित क्षमता ५५३५ मेगावाट पुग्नेछ।

(ख) चालीस मेगावाट क्षमताको राहुघाट जलविद्युत आयोजनाको निर्माण यसै आर्थिक वर्षभित्र सम्पन्न गर्नेछौं। निर्माणाधीन तनहुँ जलाशययुक्त आयोजना, माथिल्लो मोदी ए, माथिल्लो मोदी, माथिल्लो त्रिशुली-३बि र बुढीगंगा आयोजना निर्माणलाई तीव्रता दिनेछौं।

(ग) एक हजार ६१ मेगावाटको माथिल्लो अरुण, ८ सय २८ मेगावाटको उत्तरगंगा, २ सय १० मेगावाटको चैनपुर सेती, ९९ मेगावाटको तामाकोशी-५ र ७७ मेगावाटको घुन्साखोला आयोजनाको वित्तीय व्यवस्थापन गरी ठेक्का प्रक्रिया सुरु गर्नेछौं। ४ सय १७ मेगावाटको नलगाड, ४ सय ९० मेगावाटको अरुण-४ र २ सय ८१ मेगावाटको नौमुरे आयोजनाको अध्ययन प्रक्रिया अगाडि बढाउनेछौं। कर्मचारी सञ्चय कोषका सञ्चयकर्ता समेतको लगानीमा ४ सय ३९ मेगावाटको बेतन कर्णाली जलविद्युत आयोजना निर्माणका लागि ठेक्का प्रक्रिया सुरु गर्नेछौं।

(घ) एक हजार २ सय मेगावाटको बुढीगण्डकी जलाशययुक्त आयोजना निर्माणका लागि अधिकार सम्पन्न प्राधिकरण मोडलमा निर्माण कार्य अघि बढाउनेछौं। ६ सय ७०

मेगावाटको दुधकोशी जलाशययुक्त आयोजनाको फाइनान्सियल क्लोजर सम्पन्न गरी ठेक्का प्रक्रिया सुरु गर्नेछौं।

(ङ) नौ सय मेगावाटको अरुण तेस्रो, ६ सय ६९ मेगावाटको तल्लो अरुण लगायत लगानी बोर्ड मार्फत निर्माण कार्य अगाडि बढाइएका करिब ३ हजार मेगावाट क्षमताका आयोजना विकास गर्न आवश्यक सहजीकरण गर्नेछौ।

(च) निर्माणाधीन प्रसारण लाइन तथा सब स्टेशन निर्माण सम्पन्न गर्न रू. ७० अर्ब विनियोजन गरेको छु। हेटौंडा- ढल्केवर- इनरुवा ४०० के. भि. प्रसारण लाइन चालु आर्थिक वर्ष भित्रै निर्माण सम्पन्न हुनेछ। ४०० के.भि. का नयाँ खिम्ती-बारबिसे-काठमाण्डौं र हेटौंडा- रातमाटे- लप्सीफेदी-न्यू दमौली-न्यू बुटवल प्रसारण लाइन निर्माण कार्यलाई तीव्रता दिनेछौं।

(छ) अन्तरदेशीयतर्फ बुटवल- गोरखपुर र इनरुवा- पूर्णिया प्रसारण लाइन निर्माण कार्यलाई तीव्रता दिनेछौं। ढल्केवर- मुजफ्फरपुर- सितामढी, लम्की- दोदोधरा- बरेली, लमही- लखनउ, निजगढ-मोतिहारी र चिलिमे हब केरुङ प्रसारण लाइनको अध्ययन सम्पन्न गरी निर्माण सुरु गर्नेछौं।

(ज) कर्णाली कोरिडोर राष्ट्रिय प्रसारण लाइन निर्माणलाई तीव्रता दिनेछौं। राष्ट्रिय ग्रिड नपुगेका कर्णालीका स्थानीय तहमा विद्युतीकरणलाई तीव्रता दिनेछौं।

(झ) ग्रीन हाइड्रोजनको व्यवसायिक उत्पादनको प्रारम्भ गर्न हेटौंडामा २.५ मेगावाट क्षमताको ग्रीन हाइड्रोजन प्लान्टलाई पाईलट परियोजनाको रुपमा कार्यान्वयन गर्नेछौं। सुख्खा यामको पिक आवरमा हुने विद्युत अभावलाई सम्बोधन गर्न काठमाण्डौ उपत्यकामा १०० मेगावाटको ब्याट्री इनर्जी स्टोरेज प्रणालीको कार्यक्रम प्रारम्भ गर्नेछौं। ग्रिन हाइड्रोजन उत्पादन कार्यलाई अगाडि बढाउन आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरेको छु।

ऊर्जा उत्पादन, प्रसारण र वितरण लाइन निर्माणका लागि रू. ८५ अर्ब ५४ करोड विनियोजन गरेको छु।

४४. **सिँचाइ पूर्वाधार विकास**

(क) आगामी आर्थिक वर्ष थप १५ हजार ८ सय हेक्टर खेतीयोग्य जमिनमा सिँचाइ सुविधा पुऱ्याउनेछौं। यसबाट खेतीयोग्य सिँचित जमिनको अनुपात ६४ प्रतिशत

पुग्नेछ। नदी नियन्त्रणतर्फ ७० किलोमिटर तटबन्ध निर्माण र २१० हेक्टर जग्गा उकास गर्नेछौं।

(ख) बबई सिँचाइ आयोजना अन्तर्गत आगामी आर्थिक वर्ष १ हजार ६६ हेक्टर जमिनमा सिँचाइको सुविधा पुऱ्याउनेछौं। राजापुर सिँचाइ आयोजनाको पूनर्स्थापनको कार्य अगाडि बढाईनेछ। भेरी बबई डाईभर्सन आयोजनाको हेडवर्कस निर्माण कार्य सम्पन्न गर्नेछौं। यी आयोजनाका लागि रू. ५ अर्ब ६३ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ग) सिक्टा सिँचाइ आयोजना अन्तर्गत बाँकि पूर्व र पश्चिमतर्फ ५ हजार हेक्टर जमिनमा थप सिँचाइ सुविधा पुऱ्याउनेछौं। यसका लागि रू. २ अर्ब ५५ करोड विनियोजन गरेको छु।

(घ) सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन आयोजनाको बाँध र विद्युतगृह निर्माणको लागि पुनः ठेक्का लगाई ४ वर्षभित्र सम्पन्न गर्नेगरी निर्माण कार्य सुरु गर्नेछौं। यसका लागि रू. २ अर्ब ९८ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ङ) बागमती सिँचाइ आयोजनाको स्तरोन्नति गरी सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन आयोजनाबाट थप हुने पानीको उपयोगबाट बारा, रौतहट, सर्लाही, महोत्तरी र धनुषा जिल्लाका १ लाख २२ हजार हेक्टर खेतीयोग्य जमिनमा सिँचाइ सुविधा विस्तार गर्न रू. ५३ करोड विनियोजन गरेको छु।

(च) महाकाली सिँचाइ आयोजनाको कमाण्ड क्षेत्र विस्तार गर्नेछौं। रानी-जमरा-कुलरिया आयोजनाको लम्की खण्डको पूर्वाधार विकास गर्नेछौं। यी आयोजनाका लागि रू. ५ अर्ब १३ करोड विनियोजन गरेको छु।

(छ) बृहत दाङ उपत्यका सिँचाइ आयोजना र प्रगन्ना-बड्कापथ सिँचाइ आयोजना वाट २ हजार ३ सय ८० हेक्टर जमिनमा थप सिँचाइ उपलब्ध गराउन रू. १ अर्ब २१ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ज) नौमुरे बहुउद्देश्यीय सिँचाइ आयोजनाबाट कपिलवस्तुमा सिँचाइ गर्नेगरी आवश्यक पूर्वतयारी सम्पन्न गर्नेछौं।

(झ) वाणगंगा सिँचाइ आयोजनाको पुनर्स्थापना र मर्मत सम्भार गर्नेछौं। नारायणी सिँचाइ आयोजना पुनर्स्थापनाका लागि बजेट छुट्याएको छु।

(ञ) सुनसरी-मोरङ, चन्द्र नहर, कमला, नारायणी, गण्डक, कोशी पम्प लगायतका सिँचाइ प्रणालीको मर्मत सम्भार तथा पुनर्स्थापनाका लागि रू. ४४ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ट) सतह सिंचाइको सेवा नपुगेका तराई-मधेशका थप ३ हजार ९ सय ८० हेक्टर खेतीयोग्य जमिनमा भूमिगत सिँचाइ सुविधा पुऱ्याउन रू. १ अर्ब ८३ करोड विनियोजन गरेको छु। त्यसैगरी सर्लाही र धनुषा जिल्लामा स्मार्ट प्रविधिको प्रयोग गरी भूमिगत सिँचाइ सुविधा पुऱ्याउन आवश्यक रकम व्यवस्था गरेको छु।

(ठ) पहाडी तथा हिमाली क्षेत्रका कृषियोग्य टारहरूमा लिफ्ट सिंचाइ प्रणाली मार्फत भरपर्दो सिंचाइ सुविधा उपलब्ध गराउन रू. ८० करोड विनियोजन गरेको छु।

(ड) पहाडका टारहरूमा लिफ्ट सिँचाइ आयोजनाबाट आगामी वर्ष २ हजार २ सय ३० हेक्टर जमिनमा थप सिँचाइ सुविधा विस्तार गर्नेछौं।

(ढ) महाकाली, कर्णाली, नारायणी, कोशी लगायतका ठूला तथा मझौला नदीहरूको व्यवस्थापन कार्यका लागि रकम विनियोजन गरेको छु।

४५. **सूचना तथा सञ्चार**

(क) दूरसञ्चार प्राधिकरण विधेयक संसदमा पेश गर्नेछौं। नवीनतम प्रविधिको प्रयोगलाई तीव्रता दिँदै गुणस्तरीय दूरसञ्चार सेवाको पहुँच वढाउनेछौं। कर्णाली र सुदुरपश्चिम प्रदेशमा गुणस्तरीय टेलिफोन सेवा र नेटवर्क विस्तार गरिनेछ।

(ख) सरकारी मुद्रणका लागि स्थापित विभिन्न संरचनालाई एक आपसमा गाभी एकीकृत सुरक्षित मुद्रण संस्थाको स्थापना गर्नेछौं।

(ग) नेपालमा दर्ता भएका सामाजिक सञ्जालमार्फत व्यावसायिक क्रियाकलाप विस्तार गर्न प्रोत्साहन गर्नेछौं।

(घ) छापा तथा विद्युतीय सञ्चार माध्यमबाट हुने लोककल्याणकारी विज्ञापनका लागि रू.३३ करोड विनियोजन गरेको छु।

सूचना तथा सञ्चार क्षेत्रका लागि रू. ५ अर्ब ९३ करोड विनियोजन गरेको छु।

सम्माननीय सभामुख महोदय, सम्माननीय अध्यक्ष महोदय,

४६. **खेलकुद**

(क) खेल पूर्वाधारलाई युवा विकास र स्थानीय अर्थतन्त्रसँग जोड्दै आगामी तीन वर्षभित्र कम्तीमा आठ हजार दर्शक क्षमताका दश वटा फुटबल रङ्गशालालाई फ्लड लाईट सहितको स्तरोन्नति गर्नेछौ। प्रमुख आठ सहरमा पाँच वर्षभित्र आधुनिक क्रिकेट रङ्गशाला निर्माण गर्नेछौं।

(ख) बिराटनगर, लहान, काठमाडौं, पोखरा, वुटवल, सुर्खेत र धनगढीको फाप्लामा कम्तीमा दुई हजार क्षमताका इन्डोर मल्टिपर्पोज स्टेडियम आगामी तीन वर्षभित्र निर्माण गर्नेछौ।

(ग) मूलपानी क्रिकेट रङ्गशाला तथा एकेडेमी, गिरिजाप्रसाद कोइराला क्रिकेट रङ्गशाला र कैलालीको फाप्ला क्रिकेट रङ्गशाला निर्माणका लागि डिजाइन पुनरावलोकन गरी लगानी मोडालिटी तय गर्नेछौं।

(घ) खेलकुदमा विशेष रुचि र क्षमता भएका विद्यार्थीलाई विद्यालयको आधारभूत तहदेखि छनौट गरी आवासीय सुविधासहित तालिम दिने व्यवस्था मिलाउनेछौं।

(ङ) अन्तर्राष्ट्रिय पदक जित्ने खेलाडीलाई अवकाशपछि सम्मानजनक जीवन जिउन सक्ने गरी आजीवन निःशुल्क स्वास्थ्य उपचारको व्यवस्था गर्नेछौं।

(च) सुर्खेतमा दशौं राष्ट्रिय खेलकुद सम्पन्न गर्न र मधेश प्रदेशमा प्रस्तावित एघारौं राष्ट्रिय खेलकुदको लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गर्न रकम छुट्याएको छु।

खेलकुद क्षेत्रको लागि रू. ४ अर्ब ३ करोड विनियोजन गरेको छु।

४७. **गुणस्तरीय शिक्षा**

(क) मुलुकभरका सामुदायिक विद्यालयहरुको पूर्वाधार आवश्यकताको म्यापिङ्ग गर्नका लागि रू. १ अर्ब विनियोजन गरेको छु।

(ख) सुदुरपश्चिम प्रदेशको गेटास्थित सहिद दशरथचन्द स्वास्थ्य विज्ञान विश्वविद्यालयमा शैक्षिक सत्र २०८३/८४ देखि एमबिबिएस लगायत चिकित्सा शिक्षाका चारवटा विधामा कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेछौं।

(ग) विद्यालयतहदेखि उच्च शिक्षासम्मका लक्षित विद्यार्थी छात्रवृत्तिका लागि रू. ८ अर्ब ६० करोड विनियोजन गरेको छु।

(घ) सङ्गीत, कला तथा साहित्य सम्बन्धी अध्ययनलाई देशैभर प्रवर्द्धन गर्नेछौं। राजगुठी लगतमा दर्ता रहेको त्रिपुरेश्वर महादेव मन्दिर परिसरमा गुठी रिसर्च इन्स्टीच्यूट एवम् एथ्नोम्यूजिकोलोजी सेन्टर स्थापनाका लागि सहयोग गर्नेछौं।

(ङ) अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका उच्च श्रेणीमा रहेका विश्वविद्यालयलाई नेपालमा क्याम्पस सञ्चालन गर्न नीतिगत व्यवस्था र प्रोत्साहन गर्नेछौं। स्वदेशी र विदेशी प्राध्यापकहरूबीच प्राज्ञिक आदानप्रदान कार्यक्रम सुरु गर्नेछौं।

(च) विश्वविद्यालयलाई शैक्षिक, प्रशासनिक तथा वित्तीय स्वायत्तता प्रदान गरी लागत साझेदारी मोडेलमा सञ्चालन गर्न कानुनी प्रबन्ध मिलाउनेछौं।

(छ) वैदेशिक रोजगारीमा रहेका युवालाई खुला विश्वविद्यालय अन्तर्गत अध्ययनको अवसर प्रदान गर्नेछौं।

(ज) विभिन्न प्रदेशका सामुदायिक विद्यालयमा कक्षा ५ देखि कक्षा ८ सम्म अध्ययनरत विद्यार्थी तथा शिक्षक विद्यार्थी आदानप्रदान कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेछौं।

(झ) मानव विकास सूचकाङ्कमा पछाडि परेका समुदायको आधारभूत शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्न आवासीय विद्यालय सञ्चालन गर्नेछौं। यस कार्यक्रम चितवन जिल्लाको चेपाङ समुदायबाट सुरु गर्नेछौं।

शिक्षा क्षेत्रका लागि रू. २१८ अर्ब ३० करोड विनियोजन गरेको छु।

४८. **सर्वसुलभ स्वास्थ्य सेवा**

(क) सबै नागरिकलाई गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा पहुँच तथा उपभोग सुनिश्चित गर्न स्वास्थ्य क्षेत्रमा रू. १०१ अर्ब ९५ करोड विनियोजन गरेको छु। यसमध्ये स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमका लागि रू. १५ अर्ब बजेट विनियोजन गरेको छु।

(ख) विपन्न नागरिक उपचार, आमा सुरक्षा कार्यक्रम, निःशुल्क औषधी लगायत स्वास्थ्य सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमका लागि रू.१३ अर्ब १५ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ग) रोगको बदलिँदो प्रकृति र भार एवम् लागत प्रभावकारिताका आधारमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको प्याकेज परिमार्जन गर्नेछौं।

(घ) निर्माण सुरु भएका ३३६ आधारभूत अस्पताललाई आगामी तीन वर्षमा निर्माण सम्पन्न गर्नेछौं। मानव विकास सूचकाङ्क कम भएका हरेक प्रदेशका एक स्थानीय तहको उपयुक्त स्थानमा आधारभूत अस्पताल निर्माण गर्ने र निर्माण सुरु नभएका अस्पतालहरूको हकमा वैज्ञानिक नक्साङ्कन पश्चात मात्र निर्माण गर्नेछौं। आधारभूत अस्पताल सञ्चालन तथा पूर्वाधार निर्माणका लागि रू. ५ अर्ब ९० करोड विनियोजन गरेको छु।

(ङ) स्वास्थ्य संस्था तथा सेवाको गुणस्तर मापन, प्रमाणीकरण र प्रत्यायनका लागि "राष्ट्रिय स्वास्थ्य प्रत्यायन प्राधिकरण" स्थापना गर्नेछौं।

(च) कर्णाली र सुदुरपश्चिम लगायतका दुर्गम क्षेत्रमा टेलिमेडिसिन सेवा विस्तार तथा भिडियो कन्सल्टेसन मार्फत विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा सुनिश्चित गर्नेछौं।

(छ) सङ्घीय विशिष्टीकृत अस्पतालमा जलन उपचार युनिटको स्थापना गर्नेछौं। जलनको सघन उपचारको लागि वीर अस्पताल र कीर्तिपुर अस्पतालको क्षमता विकास गर्नेछौं।

(ज) मधेश प्रदेशमा मिर्गौला रोग उपचार केन्द्र र ट्रमा सेन्टर निर्माण सुरु गर्नेछौं।

(झ) बालबालिकामा हुने क्यान्सर रोगको सरकारी अस्पतालमा निःशुल्क उपचार हुने व्यवस्था मिलाएको छु।

(ञ) नागरिक स्तरबाट स्थापना भई अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमै ख्याति प्राप्त अनुकरणीय सर्वसुलभ स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने स्वास्थ्य संस्थालाई प्रोत्साहित गर्नेछौं। यस अन्तर्गत धुलिखेल सामुदायिक अस्पताल र काठमाडौं इन्स्टिच्युट अफ चाइल्ड हेल्थको स्तरोन्नति गर्न बजेट विनियोजन गरेको छु। तिलगंगा आँखा प्रतिष्ठानलाई लेन्स उत्पादनमा प्रोत्साहित गर्न कर सहुलियत प्रदान गरेको छु।

(ट) हाइ अल्टिच्यूड सिकनेस उपचार सेवा विस्तार गर्नेछौं। महामारी रोकथाम एवम् प्रतिकार्यका लागि प्रभावित क्षेत्रमा द्रुत प्रतिकार्य टोली परिचालन गर्नेछौं।

(ठ) देशभित्र उत्पादन वा आपूर्ति हुने औषधि, रोग निदानात्मक र अन्य स्वास्थ्यजन्य खाद्यान्न सामग्रीहरुको गुणस्तर र नियमन सुनिश्चित गर्न "फुड एन्ड ड्रग एडमिनिस्ट्रेशन" स्थापना गर्नेछौं।

(ड) सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरूमा रियल टाइम अनुगमनका लागि एक नागरिक एक डिजिटल प्रोफाइल प्रणाली कार्यान्वयनमा ल्याउनेछौं।

(ढ) सामुदायिक, सहकारी र निजी क्षेत्रको सहकार्यमा सबै स्वास्थ्य संस्थामा "सुलभ फार्मेसी" सञ्चालन गर्नेछौं। राष्ट्रिय औषधि प्रयोगशालाको स्तरोन्नति गर्नेछौं।

(ण) वी.पी. कोइराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पतालमा पिइटी स्क्यान, साइक्लोट्रोन मेसिन खरिद तथा जडान गर्न पुँजीगत अनुदानका लागि रू. ३२ करोड विनियोजन गरेको छु।

(त) राष्ट्रिय आयुर्वेद पञ्चकर्म तथा योग सेवा केन्द्र, बुढानिलकण्ठ, राष्ट्रिय आयुर्वेद अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र, कीर्तिपुर र पोखरा स्थित प्राकृतिक तथा बैकल्पिक चिकित्सा सहितको आयुर्वेद अस्पताल सञ्चालनमा ल्याई आयुर्वेद तथा बैकल्पिक चिकित्सा क्षेत्रलाई स्वास्थ्य पर्यटनसँग जोड्नेछौं।

(थ) मधेश प्रदेशस्थित नारायणी अस्पताल, गजेन्द्रनारायण सिंह अस्पताल र रामराजाप्रसाद सिंह स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानको पूर्वाधार विकास कार्य अघि बढाउनेछौं। कर्णाली प्रदेशका दुर्गम स्थानहरुमा एयर एम्बुलेन्स सेवा सुरु गर्नेछौं।

(द) नर्सिङ कर्मचारीको रात्री ड्युटी भत्ता दोब्बर गरेको छु। महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकालाई प्रदान गरिंदै आएको यातायात खर्चमा पचास प्रतिशतले वृद्धि गरेको छु।

सम्माननीय सभामुख महोदय, सम्माननीय अध्यक्ष महोदय,

४९. **महिला, बालबालिका, लैङ्गिक मामिला र सामाजिक सुरक्षा**

(क) दलित समुदायको परम्परागत सीप संरक्षण, आय आर्जन, प्रविधि स्तरोन्नतिका क्रियाकलाप सहित एकीकृत रुपमा दलित केन्द्रित लगानी बढाउनेछौं। देशैभरिका पाँच वर्षमुनिका दलित समुदायका बालबालिकाको पोषण सहायताका लागि रू.३ अर्ब विनियोजन गरेको छु।

(ख) जेनजी आन्दोलनका सहिदको सम्मान गरिनुका साथै सहिद परिवारको लागि सम्मानजनक आर्थिक सहायता सुनिश्चित गरिसकिएको छ। आन्दोलनका घाइतेका लागि निःशुल्क स्वास्थ्य उपचार, घाइतेको अवस्था अनुसार मासिक भत्ता र उद्यमशीलता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेछौं।

(ग) सरकारी कार्यालयले निर्माण गर्ने भौतिक संरचना, डिजिटल प्रविधि, वेवसाइट र सफ्टवेयरहरु सबै किसिमका अपाङ्गता भएका व्यक्तिले प्रयोग गर्न मिल्ने ढाँचामा विकास गर्दै लैजानेछौं।

(घ) सबै प्रदेशमा अपाङ्ग पुनर्स्थापना केन्द्र स्थापना गर्दै जानेछौं।

(ङ) अटिजम भएका बालबालिकालाई लक्षित गरी पूर्वाधारयुक्त आवासीय नमूना विद्यालय सञ्चालन गर्नेछौं।

(च) गिग वर्करलाई औपचारिक श्रम र सामाजिक सुरक्षाको दायरामा ल्याउनेछौं।

(छ) जीवनचक्रका विभिन्न चरणमा हुनसक्ने जोखिमबाट संरक्षण प्रदान गर्न सामाजिक सुरक्षातर्फ रू. १ सय २० अर्ब विनियोजन गरेको छु।

(ज) लैङ्गिक हिंसा निवारण सम्बन्धी एकीकृत विधेयक तर्जुमा गर्नेछौं।

(झ) प्रदेश र स्थानीय सरकारसँगको सहकार्यमा सडक बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिकको पारिवारिक पुनर्मिलन तथा सामाजिक पुनर्स्थापना गर्नेछौं। नेपाललाई सडक बालबालिकामुक्त राष्ट्र घोषणा गर्नेछौं।

(ञ) समतामूलक, सभ्य र सुसंस्कृत समाजको निर्माणका लागि छुवाछुत तथा भेदभाव विरूद्ध राष्ट्रिय अभियान सञ्चालन गर्नेछौं। बालश्रम, लैङ्गिक हिंसा, यौन दुर्व्यवहार, छाउपडी, महिनावारी विभेद, बालविवाह जस्ता सामाजिक विकृतिको अन्त्यका लागि तीनै तहबाट सामाजिक रूपान्तरण अभियान सञ्चालन गर्नेछौं।

(ट) लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक समुदायको मर्यादित जीवनयापनका लागि सामाजिक अन्तरघुलन कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेछौं।

(ठ) महिला उद्यमशीलता विकासका लागि स्थानीय तहमा जीविकोपार्जन सुधार कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेछौं।

(ड) बाल सुधार गृहको पूर्वाधार तथा व्यवस्थापनका लागि रू. ३१ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ढ) दुर्गम क्षेत्रका ज्यान जोखिममा रहेका गर्भवती तथा सुत्केरी महिला र नवजात शिशुको हवाई उद्धार गर्न रकम विनियोजन गरेको छु।

महिला, बालबालिका, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक तर्फ रू. २ अर्ब २७ करोड विनियोजन गरेको छु।

५०. कृषि विकास तथा भूमि व्यवस्थापन

(क) रासायनिक मल खरिदका लागि चालु आर्थिक वर्षको विनियोजनमा वृद्धि गरी रू. ३२ अर्ब ४६ करोड पुर्‍याएको छु। रासायनिक मल आपूर्ति क्यालेण्डर तयार गरी मुख्य खाद्य बाली लगाउने समयमा सहज वितरण हुने व्यवस्था मिलाउनेछौं।

(ख) राष्ट्रिय कृषि आधुनिकीकरण कार्यक्रमका लागि रू. २ अर्ब ७ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ग) किसानको पहिचान कार्य आगामी आर्थिक वर्षमा सम्पन्न गरी परिचयपत्र वितरण सुरु गर्नेछौं। कृषियोग्य नदी उकास लगायत उपयोगविहीन सरकारी जग्गा र बाँझो जमीनको उपयोग गर्न स्थानीय तहमा भूमि बैंकको स्थापना र निजी क्षेत्रलाई 'एग्रोपुलिङ' गर्न प्रोत्साहन गर्नेछौं।

(घ) सिराहा र सप्तरीमा आँप तथा सर्लाहीमा गोलभेंडा प्रशोधन केन्द्र स्थापना गर्नेछौं। कर्णालीमा स्याउ, ओखर लगायतको फलफूलको जोन सञ्चालन गर्ने र चिस्यान केन्द्र स्थापना कार्य अगाडि बढाउनेछौं।

(ङ) उपयोग नभएको खेतीयोग्य व्यक्तिगत जमिनलाई व्यावसायिक कृषि कम्पनीको शेयरमा परिणत गरी कृषि तथा पशुपालन फर्म सञ्चालन गर्न प्रोत्साहित गर्नेछौं।

(च) प्राङ्गारिक मल र हरियो मल प्रवर्द्धन गर्न स्थानीय तहलाई सशर्त अनुदान हस्तान्तरण गर्न रू. ३६ करोड विनियोजन गरेको छु।

(छ) नेपाल विद्युत प्राधिकरण र निजी क्षेत्रको सहकार्यमा कम्पनी मोडलमा ग्रीन युरिया मल उद्योग सञ्चालन गर्न दिनेछौं। निजी क्षेत्रबाट ग्रीन युरिया उत्पादन प्रवर्द्धन

गर्न खरिद ग्यारेन्टी सम्झौता गरी सहुलियत दरमा विद्युत उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाउनेछौं।

(ज) कृषि बीमाको प्रिमियममा दिइने अनुदान सहुलियतका लागि रू. २ अर्ब १९ करोड विनियोजन गरेको छु।

(झ) किसानलाई वित्तीय पँहुच प्रदान गर्न र नगद प्रवाह व्यवस्थापन गर्न कृषि उपज भण्डारणको प्रमाणीकरणका आधारमा वेयरहाउस रिसिट फाइनान्सिङ्ग गर्ने व्यवस्था मिलाउनेछौं।

(ञ) पशुपन्छीमा लाग्ने रोग तथा महामारी नियन्त्रणका लागि आवश्यक पर्ने खोप निजी क्षेत्र समेतको सहभागितामा स्वदेश मै उत्पादन गर्नेछौं। खोरेत लगायतका रोग नियन्त्रण गर्न रू. २४ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ट) हुम्लाको हिल्सास्थित सीमा नाकामा पशु क्वारेन्टिन स्थापना गर्नेछौं।

(ठ) पैंतीसवटा नगरपालिकाबाट जग्गा प्रशासन सम्बन्धी एकीकृत सेवा सुरुवात गर्नेछौं। घरजग्गा खरिदबिक्रीलाई सहज बनाउन जग्गा धनी संकेत नम्बर जारी गरी घरजग्गा रोक्का-फुकुवा, खरिदबिक्री र राजस्व भुक्तानी अनलाईन प्रणालीबाट गर्नेछौं।

(ड) भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्वासी र अव्यवस्थित बसोबासीको व्यवस्थापन गर्ने कार्य आगामी आर्थिक वर्ष भित्रै सम्पन्न गर्ने व्यवस्था मिलाउनेछौं।

कृषि तथा पशुपन्छी विकासका लागि रू.४६ अर्ब ९२ करोड विनियोजन गरेको छु।

५१. **वन, वातावरण तथा जलवायु अनुकुलन**

(क) चुरे तथा तराई मधेश क्षेत्रको जलचक्रलाई दिगो बनाउन पानीका स्रोत संरक्षण तथा पोखरी निर्माण, पहिरो नियन्त्रण, तटबन्ध निर्माण लगायतका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न करिब रू. १ अर्ब विनियोजन गरेको छु।

(ख) जडीबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावारको समर्थन मूल्य निर्धारण गरी खरिद गर्ने कार्य शुरुवात गर्नेछौं। कर्णालीमा जडीबुटी प्रशोधन केन्द्र स्थापना गर्नेछौं।

(ग) कार्बन उत्सर्जन कटौती बापत प्राप्त लाभमा स्थानीय समुदायलाई प्राथमिकता दिई उत्सर्जन न्यूनीकरणका लागि नतिजामा आधारित रेडप्लस कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेछौं।

(घ) अन्तर्राष्ट्रिय जलवायुकोषको सहुलियतपूर्ण पुँजीमा निजी क्षेत्रको पँहुच पुग्ने व्यवस्था गर्नेछौं।

(ङ) डढेलो नियन्त्रणका लागि ड्रोन तथा स्याटेलाइटको उपयोग गरी रियल टाइम सूचना आदानप्रदान गर्नेछौं। जोखिमयुक्त क्षेत्रमा मानव वन्यजन्तु सहअस्तित्व कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेछौं।

(च) प्रमुख सहरहरुमा वायु प्रदुषण मापन केन्द्र र केन्द्रीय वातावरण प्रयोगशालाको स्तरोन्नति गर्नेछौं।

वन, वातावरण तथा जलवायु क्षेत्रको लागि रू.१२ अर्ब ३१ करोड विनियोजन गरेको छु।

५२. **संस्कृति तथा पर्यटन**

(क) ऐतिहासिक स्थलहरू तिलौराकोट, देवदह, कपिलवस्तु र रामग्रामको बृहत पूर्वाधार विकास गर्नेछौं। बृहत लुम्बिनी विकास कार्यक्रमका लागि रू. ८३ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ख) जनकपुरलाई विवाह गन्तव्यको रूपमा विकास र ब्रान्डिङ्ग गर्नेछौं। रामजानकी पथ र रामजानकी परिक्रमा सडक स्तरोन्नतिका लागि रकम छुट्याएको छु।

(ग) पर्यटकीय दृष्टिले महत्त्वपूर्ण पहाडी क्षेत्रमा हिल स्टेसनको प्रवर्द्धन गर्न पूर्वाधार विकासमा जोड दिनेछौं। हिमाल आरोही तथा पदयात्रीको सुरक्षा र आकस्मिक उद्धारको भरपर्दो व्यवस्था मिलाउनेछौं।

(घ) मुस्ताङ र मनाङ लगायत उच्च हिमाली जिल्लामा रहेका दुईसय वर्षभन्दा पुराना कम्तीमा पनि दुई दर्जन ऐतिहासिक बौद्ध गुम्बाहरुको संरक्षणका लागि विशेष परियोजना ल्याउनेछौं।

(ङ) कपिलवस्तुको तिलौराकोट, धनुषाको जनकपुरधाम र काठमाण्डौको गोकर्णेश्वरलाई विश्व सम्पदा सूचीमा समावेश गराउन कार्य अगाडि बढाउनेछौं।

(च) खप्तड-बडिमालिका-शुक्लाफाँटा, काँक्रेविहार-पञ्चकोशी-रारा, ठाकुरद्वार-स्वर्गद्वारी-रूरू क्षेत्र, देवघाट– मुक्तिनाथ-तिलिचो, कालिञ्चोक-जुगल-गोसाइकुण्ड, सखडा-धनुषाधाम-गढीमाई, हलेसी-चतरा- पाथिभरा प्रादेशिक पर्यटकीय कोरिडोरको प्रवर्द्धन गर्नेछौं।

(छ) ग्रेट हिमालयन ट्रेल लगायत अन्य पदमार्गलाई रणनीतिक पदमार्गका रुपमा विकास गर्नेछौं। खप्तड- रामारोशन- बडिमालिका- बुढिनन्दा- रारा- स्वर्गद्वारी- मुक्तिनाथलाई जोड्ने गरी उच्च पहाडी पर्या-पर्यटन पदमार्ग (डाँफे रूट) को विकास गर्नेछौं।

(ज) अपि हिमाल, दोर्दी हिमाल, सिकलेस-कहुपुचे-मनाङ, तीनजुरे-पाथिभरा ट्रेकिङ रुट विकास गर्नेछौं। साइकल ट्रेलका लागि उपयुक्त गण्डकी प्रदेशका मध्यपहाडमा परीक्षणका रुपमा कास्की लिपेनी-थुम्सीकोट-भाचोक-लम्तरी (प्रिन्स चार्ल्स रुट हुँदै करापुसम्म) र ब्यास- छाब्दी बाराही-बन्दीपुर- छिम्केश्वरी-लाब्दी-देवघाट रुट निर्माण गर्नेछौं।

(झ) आदिवासी जनजाति समुदायको संस्कृति संरक्षणका लागि कीर्तिपुरस्थित संग्राहलयको विस्तार गर्नेछौं। दलित समुदायको परम्परागत मौलिक सीप, कला तथा पेशाको प्रवर्द्धन गर्न मधेश, कर्णाली र सुदूरपश्चिमका सघन दलित बस्तीलाई लक्षित गरी नमूना होमस्टे सञ्चालन गर्नेछौं।

(ञ) छ हजार मिटर भन्दा बढी उचाई भएका र हालसम्म नामकरण नगरिएका हिमाललाई मौलिक नामकरण गरी आरोहणका लागि विशिष्ट बजारीकरण गर्नेछौं।

५३. नागरिक उड्डयन

(क) त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको स्तरोन्नतिका लागि रू. १ अर्ब ५३ करोड विनियोजन गरेको छु। निजगढ अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको निर्माण मोडालिटी छ महिनाभित्र यकीन गर्नेछौं।

(ख) गौतमबुद्ध र पोखरा क्षेत्रीय अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल सञ्चालनको व्यवस्थापनमा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्नेछौं।

(ग) भरतपुर विमानस्थललाई विस्तार गरी रात्रीकालीन उडान सञ्चालन गर्नेछौं। प्रदेश सरकारसँगको सहकार्यमा सुर्खेत विमानस्थल विस्तार गर्नेछौं। मुगुको ताल्चा र दाङ्गको टरिगाँउ विमानस्थल स्तरोन्नति गर्नेछौं।

संस्कृति तथा पर्यटन क्षेत्रका लागि रू. ७ अर्ब ३४ करोड र नागरिक उड्डयन क्षेत्रका लागि रू.२ अर्ब ९३ करोड विनियोजन गरेको छु।

५४. श्रम तथा वैदेशिक रोजगार

(क) रिभर्स प्रवासनलाई प्रोत्साहन गर्दै विप्रेषणलाई उपभोगबाट उत्पादनशील प्रयोजनमा रुपान्तरण गर्न "विप्रेषण-लगानी मिलान कोष" सञ्चालन गर्नेछौं। वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएकाको ज्ञान, सीप र दक्षताको सदुपयोग गर्न रिटर्नी माइग्रेन्ट कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नेछौं।

(ख) युवाहरुलाई विभिन्न विषयगत छोटो अवधिका र कार्यस्थलमा आधारित तालिम सञ्चालन गरी सीपयुक्त बनाउनेछौं।

(ग) वैदेशिक रोजगारीलाई थप सुरक्षित एवम् मर्यादित बनाउन श्रम सम्झौताको पुनरावलोकन तथा नयाँ गन्तव्य मुलुकसँग थप सम्झौता गर्नेछौं। विदेशमा अलपत्र परेका नेपाली नागरिकलाई उद्दार गर्न र मृत्यु भएका श्रमिकको शव सहज रुपमा स्वदेश ल्याउने प्रबन्ध मिलाउन आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु।

(घ) सीप सिकेर मात्र वैदेशिक रोजगारीमा जाने व्यवस्था मिलाउनेछौं। बिना धितो ऋण र किस्ताबन्दीमा रोजगारदाताबाट भुक्तानीको व्यवस्था गरी वैदेशिक रोजगारीलाई मर्यादित, पारदर्शी र स्वचालित बनाउनेछौं। वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा शुन्य लागतलाई प्रोत्साहन गर्दै सेवा शुल्कलाई श्रमिकमैत्री बनाउनेछौं।

(ङ) औपचारिक च्यानलबाट भित्रिने रेमिटेन्सलाई थप प्रोत्साहित गर्न रेमिटेन्स आप्रवाहको हरेक रिसिटमा आधारित लट्री कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

(च) अनौपचारिक क्षेत्रका श्रमिकको जीवनयापन र आधारभूत स्वास्थ्यलाई सहयोग पुग्ने गरी सहुलियत दरमा पौष्टिक खाना उपलब्ध गराउने गरी आवश्यक कार्यक्रम प्रारम्भ गर्नेछौं।

श्रम तथा रोजगार क्षेत्रमा रू. ३ अर्ब ६३ करोड विनियोजन गरेको छु।

५५. औद्योगिक विकास

(क) निर्यातको सम्भावना भएका कृषि प्रशोधन, पर्यटन सेवा, हलुका उत्पादन लगायतका श्रम प्रधान उद्योगको विकास तथा विस्तारका लागि नमूना स्वरूप रोजगार आबद्ध उत्पादन क्षेत्र (इम्प्लोयमेन्ट लिङ्कड प्रोडक्सन जोन) सञ्चालन गर्नेछौं।

(ख) उद्योग प्रतिष्ठानको संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व सम्बन्धी कानूनी प्रबन्ध मिलाउनेछौं।

(ग) सरकार र निजीक्षेत्रको सहकार्यमा औद्योगिक क्षेत्र तथा औद्योगिक कोरिडरमा स्वच्छ ऊर्जामा आधारित प्रविधिको प्रयोग गरी ट्रिटमेन्ट प्लान्ट सहितको सिवरेज प्रणाली सञ्चालन गर्नेछौं।

(घ) उद्योग प्रतिष्ठानमा रहेका परम्परागत बोइलरलाई इलेक्ट्रिक बोइलरले प्रतिस्थापन गर्न सहुलियतपूर्ण ऋण सुविधा प्रदान गर्नेछौं। एकसय उद्योगहरुलाई विद्युतीय वा बायो ब्रिकेटमा आधारित बोइलरमा रुपान्तरण गर्न रू. २२ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ङ) औद्योगिक पूर्वाधार विकासका लागि रू. ६५ करोड विनियोजन गरेको छु।

(च) खानी सम्बन्धी लाइसेन्सको पूनरावलोकन गर्नेछौं। नयाँ खानीको अन्वेषणका क्रममा फेज टु सम्मको अध्ययनका लागि आवश्यक जियोलोजिकल ल्याब र परीक्षण अन्वेषणको व्यवस्था गर्नेछौं।

(छ) खानी क्षेत्र, ठूला उद्योग र पाँच मेगावाट भन्दा बढी विद्युत खपत गर्ने निजी क्षेत्रबाट विकास हुने औद्योगिक क्षेत्रसम्मको सहज पहुँच तथा विद्युत आपूर्ति एवम् प्रसारण लाइन निर्माण गर्नेछौं। भारी सवारी सञ्चालन हुने औद्योगिक तथा खानी पँहुच सडकलाई विशेष मापदण्ड सहित डिजाइन, निर्माण र मर्मत गर्न रू. ५० करोड विनियोजन गरेको छु।

(ज) खनिज तथा निर्माणजन्य सामग्री उत्खनन, उत्पादन, आपूर्ति र प्रयोगको समग्र नियमन तथा व्यवस्थापनका लागि खानी तथा खनिज प्राधिकरण स्थापना गर्नेछौं।

(झ) दैलेखमा रहेको पेट्रोलियमको व्यावसायिक उत्पादनका लागि आवश्यक प्रक्रिया शीघ्र अघि बढाउनेछौं। धौवादी फलाम उद्योगमा रहेको नेपाल सरकारको शेयर अंश घटाई सार्वजनिक निजी साझेदारी मोडलमा सञ्चालन गर्ने कार्य अघि बढाउनेछौं।

(ञ) वातावरणीय दृष्टिकोणले उपयुक्त देखिएका ठाँउ पहिचान गरी ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा उत्खनन् तथा प्रशोधन आपूर्ति गर्ने व्यवस्था मिलाउनेछौं।

५६. **वाणिज्य तथा आपूर्ति**

(क) विश्व बजारमा उल्लेख्य परिमाणमा निर्यात गरी ब्राण्ड स्थापित भइसकेका नेपाली उत्पादनलाई थप सहुलियत प्रदान गर्नेछौं।

(ख) व्यापार तथा लगानी सहजीकरणका लागि व्यापार तथा औद्योगिक लजिष्टिक गुरुयोजना कार्यान्वयनमा ल्याउनेछौं। राष्ट्रिय उत्पादकत्व वृद्धिको गुरुयोजना तयार गरी उत्पादनमा आधारित प्रोत्साहन कार्यक्रमका लागि रू.१ अर्ब १८ करोड विनियोजन गरेको छु।

(ग) भैरहवामा एकीकृत जाँच चौकी (आइसिपी) को निर्माण कार्य शीघ्र सम्पन्न गरी सञ्चालनमा ल्याइनेछ। चाँदनी दोधारामा निर्माणाधीन एकीकृत जाँच चौकी दुई बर्ष भित्र निर्माण सम्पन्न गरिनेछ।

(घ) नेपाल व्यापार एकीकृत रणनीतिले पहिचान गरेका गलैंचा, कार्पेट, धागो, तयारी कपडा, सिमेन्ट लगायतका वस्तु तथा कम तौल उच्च मूल्यका वस्तुको निर्यात अभिवृद्धिका लागि वस्तुगत निर्यात रणनीति तयार गरी कार्यान्वयन गर्नेछौं।

(ङ) इन्धनको मूल्य स्थायित्व कायम गर्न फ्युचर्स कन्ट्र्याक्ट गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक अध्ययन गर्नेछौं। पेट्रोल पम्पमा न्यूनतम पूर्वाधारसहित इभि चार्जिङ स्टेशन जडान गर्न प्रोत्साहन गर्नेछौं।

(च) नेपाल आयल निगमबाट इथानोल उत्पादन गर्ने उद्योगसँग सम्झौता गरी तोकिएको मूल्यमा खरिद गर्ने ग्यारेन्टी गर्नेछौं।

(छ) नियामक निकायलाई सुदृढ गरी सबै किसिमका सिण्डिकेट, कार्टेलिङ्ग, कालोबजारी, नाफाखोरी र अस्वस्थ प्रतिस्पर्धाको अन्त्य गर्नेछौं।

उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति क्षेत्रका लागि रू.८ अर्ब ३१ करोड विनियोजन गरेको छु।

५७. **स्टार्ट अप तथा नवप्रवर्तन**

(क) स्टार्टअप, साना तथा मझौला उद्यमलाई राष्ट्रिय उद्यम इकोसिष्टममा आबद्ध गर्ने प्लेटफर्मको रुपमा नेपाल इन्टरप्राइज फसिलिटी स्थापना गर्नेछौं। प्लेटफर्मले उद्यम सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था, नवीन वित्तीय उपरकरणको पहिचान र पँहुच,

इन्क्युवेशन सहितको सहयोग सञ्जाल र स्वदेशी उद्यम अभियानलाई एकीकृत रुपमा अघि बढाउनेछौं।

(ख) कृषि एवम् पशुजन्य उद्यम गर्न चाहने एकहजार युवा उद्यमीलाई स्टार्टअप सुविधा उपलब्ध गराउनेछौं।

(ग) युवा वैज्ञानिकलाई स्वदेशमै अनुसन्धानको अवसर प्रदान गर्न अनुसन्धान, नवप्रवर्तन तथा उद्यमशीलता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालनका लागि आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु।

(घ) खगोलीय पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न सगरमाथा आधार शिविरमा अब्जर्वेटरी केन्द्र स्थापनाका लागि रकम विनियोजन गरेको छु।

विज्ञान, प्रविधि र नवप्रवर्तनका लागि रु. ४ अर्ब र नेपाल इन्टरप्राइज फसिलिटीका लागि रू. ५० करोड विनियोजन गरेको छु।

सम्माननीय सभामुख महोदय, सम्माननीय अध्यक्ष महोदय,

५८. सौम्य शक्ति र डायस्पोरा

(क) पारस्परिक लाभ, राष्ट्रिय आत्मसम्मान र सार्वभौम हितमा आधारित सन्तुलित परराष्ट्र सम्बन्ध सुदृढ गर्दै आर्थिक समुन्नतिका लागि सौम्य शक्ति परिचालन गर्नेछौं। आर्थिक कूटनीति, सांस्कृतिक पहिचान, प्रविधि तथा पर्यटनको एकीकृत उपयोगमार्फत नेपालको अन्तर्राष्ट्रिय उपस्थिति, विश्वसनीयता र प्रभाव विस्तार गर्नेछौं।

(ख) संयुक्त राष्ट्र संघ लगायत अन्य बहुपक्षीय तथा क्षेत्रीय मञ्चहरूमा नेपालको भूमिकालाई सशक्त बनाउनेछौं। क्षेत्रीय सन्निकटताका लागि सुदृढ कुटनीति अगाडि बढाउनेछौं।

(ग) नेपालको सौम्य शक्ति विस्तारका लागि बुद्ध जन्मभूमि, सर्वोच्च शिखर सगरमाथा, हिमालय शृङ्खला, योग-ध्यान, सांस्कृतिक विविधता, शान्तिवादी राष्ट्रको छवि र अन्तर्राष्ट्रिय शान्ति मिसनमा सहभागिता लगायतका विषयहरूको उन्नत प्रसार गर्नेछौं।

(घ) विदेशस्थित नेपाली नियोगको सशक्तीकरण गरी निर्यात क्षमता, द्विपक्षीय व्यापार तथा लगानी, पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न आर्थिक कुटनीति सबल बनाउनेछौं।

(ङ) संविधानले सुनिश्चित गरेको "गैर आवासीय नेपाली नागरिकता" सम्बन्धी प्रावधानमा समसामयिक संशोधन गरी "एक पटकको नेपाली, सधैंको नेपाली" भन्ने नारालाई

मूर्तरुप दिनेछौं। गैर आवासीय नेपालीलाई सबै किसिमका आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार प्रदान गरी राष्ट्र निर्माणको मुल अभियानमा समावेश गर्नेछौं।

५९. **बैंकिङ क्षेत्र**

(क) बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, बैंकिङ कसुर तथा सजाय ऐनमा समयानुकूल संशोधन गर्नेछौं।

(ख) विपन्न तथा साना किसानका लागि कर्जा तथा पशुधन कार्यक्रम साना किसान विकास लघुवित्त वित्तीय संस्था मार्फत सञ्चालन गर्न रकम विनियोजन गरेको छु।

(ग) बैंक तथा वित्तीय संस्थामा रहेको निष्क्रिय कोषमा रहेको रकम हकवालाले दावी गरेको बखत उपलब्ध हुने सुनिश्चित गरी तोकिएको कानूनी प्रक्रियाका आधारमा उत्पादनमूलक कार्यमा परिचालन गर्नेछौं।

(घ) वाणिज्य बैंक तथा भुक्तानी सम्बन्धी काम गर्ने संस्थाले अन्तर्राष्ट्रिय भुक्तानी नेटवर्कसँग सम्झौता गर्न सक्ने गरी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय पेमेण्ट एग्रिगेटर तथा नेशनल पेमेण्ट स्वीचलाई प्रभावकारी बनाउनेछौं। पेमेण्ट एग्रिगेटरको नियमनको लागि कानूनी र संस्थागत व्यवस्था गर्नेछौं।

(ङ) सहुलियतपूर्ण कर्जाको प्रभावकरिता अभिवृद्धि गर्ने गरी तेस्रो पक्षबाट कर्जाको गुणस्तर मूल्याङ्कन गराउनेछौं। जेनजी आन्दोलनका शहिद परिवार तथा घाइतेलाई समेत यस कार्यक्रमको लाभग्राहीको रुपमा सहभागी गराउनेछौं।

(च) विद्युत खपत बढाउन र प्रदुषण नियन्त्रण गर्न घरयासी प्रयोजनको लागि वासिङ मेशिन, रेफ्रिजिरेटर, भ्याकुम क्लिनर जस्ता विद्युतीय उपकरण समेत हायर पर्चेजमा खरिद बिक्री गर्न सकिने व्यवस्था मिलाउनेछौं।

६०. **बीमा, धितोपत्र तथा सहकारी**

(क) नेपाली बीमा कम्पनीबाट जारी हुने बीमाङ्कको कम्तीमा २० प्रतिशत नेपाल पुनर्बीमा कम्पनीबाट गराउनुपर्ने व्यवस्था मिलाउनेछौं।

(ख) दीर्घकालीन प्रकृतिका बीमाको सामूहिक बीमा कोषको नेतृत्व तथा सञ्चालन नेपाल पुनर्बीमा कम्पनीबाट हुने व्यवस्था गर्नेछौं। जोखिम न्यूनीकरणको लागि पुनर्बीमाको निश्चित हिस्सा विदेशी पुनर्बीमा कम्पनीसँग गराउने व्यवस्था मिलाउनेछौं।

(ग) लामो समयदेखि वृद्धि हुन नसकेको तेस्रो पक्ष बीमाङ्क रू. १० लाख पुऱ्याइनेछ। सवारी दुर्घटना कम गर्न सवारी साधनमा दुर्घटना डिभाइस जडान गर्नुपर्ने व्यवस्था गर्नेछौं। दुर्घटना, घातक रोग, ढुवानी लगायतको बीमा अनिवार्य गर्नेछौं।

(घ) कर्मचारी सञ्चय कोष नागरिक लगानी कोष निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण कोष स्वास्थ्य बीमा बोर्ड र सामाजिक सुरक्षा कोषले सञ्चालन गर्ने सुरक्षण कार्यक्रमको पुनर्बीमा नेपाल पुनर्बीमा कम्पनी मार्फत गर्ने व्यवस्था मिलाउनेछौं।

(ङ) सहरी क्षेत्रमा भवन निर्माणको नक्सा स्वीकृति गर्दा अनिवार्य रुपमा बीमा गर्ने व्यवस्था गर्नेछौं।

(च) धितोपत्र बजार व्यवस्थापन र कसुर तथा सजाय सम्बन्धी छुट्टै विधेयक संसदमा पेश गर्नेछौं। वित्तीय ट्रष्टीको नियमन गर्न ट्रष्टी विधेयक तर्जुमा गर्नेछौं।

(छ) बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाको अनुगमन र नियमनमा राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरणको भूमिका थप प्रभावकारी बनाउनेछौं।

(ज) समस्याग्रस्त सहकारीका बचतकर्ताको रकम फिर्ताका लागि सहकारीको बचत रकम तथा सम्पत्ति बिक्रीबाट सोधभर्ना हुने गरी चक्रीय कोषको रूपमा स्थापित एकीकृत बचतकर्ता सुरक्षा कोषबाट बचत फिर्ता गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ।

६१. **सुशासन**

(क) स्वार्थको द्वन्द्व सम्बन्धी कानून तर्जुमा गरी नीतिगत भ्रष्टाचार अन्त्य गर्नेछौं।

(ख) कसूरजन्य सम्पत्तिको प्रभावकारी व्यवस्थापनका लागि सम्बद्ध निकायलाई एकीकृत सूचना पद्धतिमा आबद्ध गरी असुल उपर, जफत, प्राप्ति तथा व्यवस्थापनलाई थप प्रभावकारी बनाउनेछौं।

(ग) निजामती कर्मचारी अस्पतालबाट बहुविशिष्टीकृत सेवा विस्तार गर्न अत्यावश्यक उपकरण जडान र भौतिक संरचना निर्माण गर्नेछौं।

(घ) हेलो सरकार संयन्त्रलाई सरकार-नागरिक सम्वादको प्लेटफर्मका रूपमा विकास गर्नेछौं। सरकारी कार्यालयमा डिजिटल टाइमकार्ड लागू गर्नेछौं।

(ङ) राष्ट्रिय परिचयपत्रलाई सार्वजनिक सेवा प्रवाहको आधारभूत परिचयपत्रको रूपमा प्रयोग गर्दै मालपोत, यातायात, राहदानी, व्यक्तिगत घटना दर्ता तथा सामाजिक सुरक्षा व्यवस्थापन जस्ता नागरिक सेवासँग सम्बद्ध प्रणालीको सुदृढीकरण गर्नेछौं।

(च) बदलिदो आर्थिक कुटनीतिलाई मध्यनजर गरी डेनमार्क, ब्राजिल र दक्षिण अफ्रिकामा रहेका नेपाली दुतावास र छङ्दु, सानफ्रान्सिस्को स्थित महावाणिज्यदूतावास तथा विशाखापटनममा रहेको दूतावासको शाखा खारेज गर्नेछौं।

(छ) संवैधानिक निकायहरूको कार्यसम्पादन सुदृढ गर्न साधन स्रोत सम्पन्न बनाइनेछ।

(ज) पछिल्लो चार वर्षदेखि राष्ट्रसेवक कर्मचारीको तलब वृद्धि नभएको, यस अवधिमा उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्कमा आधारित मूल्य वृद्धि १७.३ प्रतिशत भएको र मर्यादित जीवनयापनका लागि पारिश्रमिक सुविधा पुनरावलोकन गर्नुपर्ने महशुस गरेको छु। कर्मचारीले हाल प्राप्त गरिरहेको महङ्गी भत्तालाई निरन्तरता दिदैं शुरू स्केलमा १० प्रतिशत तलब वृद्धि गरेको छु। कार्यसम्पादनमा आधारित पारिश्रमिक प्रणालीको शुरुवात गर्न नयाँ तलबमानको १० प्रतिशत मासिक प्रोत्साहन भत्ताको व्यवस्था गरेको छु। यसबाट हाल खाईपाई आएको पारिश्रमिकमा करिब २१ प्रतिशत खुद वृद्धि भई ग्रेड सहित न्यूनतम् पारिश्रमिक करिब रू. ४० हजार देखि रु. १ लाखमाथि कायम हुनेछ। नयाँ तलब स्केल सम्वत् २०८३ साउन १ गतेदेखि लागू हुनेछ।

६२. कानूनी शासन र राष्ट्रिय सुरक्षा

(क) न्याय प्रणालीलाई छरितो र प्रभावकारी बनाउन सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गरी "विद्युतीय अदालत व्यवस्थापन प्रणाली" विस्तार गर्नेछौं। विपन्न तथा दूर दराज क्षेत्रका नागरिकका लागि निःशुल्क कानूनी सहायता कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेछौं।

(ख) शान्ति प्रक्रिया तथा सङ्क्रमणकालीन न्यायसम्बन्धी बाँकी कामलाई यथाशीघ्र निष्कर्षमा पुऱ्याइनेछ।

(ग) राष्ट्रिय सुरक्षा नीति, २०७५ को पुनरावलोकन गर्नेछौं।

(घ) नेपाली सेनाका जवानहरुको आवास स्तरोन्नति कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिंदै रू. २ अर्ब विनियोजन गरेको छु।

(ङ) ऐतिहासिक गढी र किल्ला संरक्षण गरी पर्यटनसँग आवद्ध गर्नेछौ।

(च) नेपाल प्रहरीको अनुसन्धान र अभियोजन प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउन प्रविधिको प्रयोगमा जोड दिनेछौं। विधिविज्ञान प्रयोगशाला, अनुसन्धानमा कृत्रिम बुद्धिमत्ताको प्रयोग तथा भौतिक पूर्वाधार विकासमा लगानी वृद्धि गर्नेछौं।

(छ) नेपाल प्रहरी र सशस्त्र प्रहरीको अवकाशको सेवा अवधि र निवृत्तभरण सुरु हुने अवधिका बीचमा रहेको विद्यमान अन्तर पूनरावलोकन गर्ने विषयमा अध्ययन गर्नेछौं।

(ज) सशस्त्र प्रहरी बल नेपाललाई अन्तर्राष्ट्रिय सीमा सुरक्षाको डेडिकेटेड व्यवसायिक फोर्सको रूपमा विकास गर्नेछौं।

(झ) कारागारको सुदृढीकरण, क्षमता विस्तार तथा खुला कारागारको अवधारणा कार्यान्वयन गरी सुधार गृहका रूपमा रूपान्तरण गर्दै लगिनेछ।

(ञ) विपद् प्रतिकार्यमा संलग्न जनशक्ति र स्वयंसेवकको क्षमता विकास गर्नेछौं। विपद् पश्चातको क्षतिपूर्ति, राहत र पुनर्निर्माणका लागि बीमा लगायतका जोखिम हस्तान्तरणका उपकरणको विस्तार गर्नेछौं।

६३. **वित्तीय सङ्घीयता**

(क) संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबीचको अधिकार, जिम्मेवारी र कार्यसम्पादनको दोहोरोपना हटाउन कार्यविस्तृतीकरणको पुनरावलोकन गर्नेछौं। तीन तहबीच विद्यमान दोहोरो करको विवादलाई क्षेत्राधिकारको स्पष्टता र कानुनी सुधारमार्फत समाधान गर्नेछौं।

(ख) सङ्घीयता सुदृढीकरण र स्थानीय सेवा सुधारका लागि शासकीय नवप्रवर्तन चुनौती फण्ड स्थापना गर्नेछौं।

सम्माननीय सभामुख महोदय, सम्माननीय अध्यक्ष महोदय,

अब म माथि उल्लिखित क्षेत्रगत नीति र कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि विनियोजन र स्रोत व्यवस्थापनको अनुमान प्रस्तुत गर्दछु।

६४. आगामी आर्थिक वर्षका लागि कुल खर्च रू. २१२४ अर्ब ३४ करोड विनियोजन गरेको छु। कुल विनियोजन मध्ये चालु तर्फ रू. १२७० अर्ब ५८ करोड अर्थात कुल विनियोजनको ५९.८ प्रतिशत, पुँजीगत तर्फ रू. ४३१ अर्ब १० करोड अर्थात २०.३ प्रतिशत, वित्तीय

व्यवस्था तर्फ रू. ४२२ अर्ब ६४ करोड अर्थात १९.९ प्रतिशत रहेको छ। यो खर्च अनुमान चालु वर्षको संशोधित अनुमानको तुलनामा २५.२ प्रतिशतले बढी हो।

६५. आगामी आर्थिक वर्षका लागि अनुमान गरिएको खर्च व्यहोर्ने स्रोत मध्ये राजस्वबाट रू. १४०५ अर्ब ३१ करोड र वैदेशिक अनुदानबाट रू. ६१ अर्ब ७४ करोड व्यहोर्दा रू. ६५७ अर्ब २९ करोड न्यून हुन जान्छ। सो न्यून पूर्ति गर्न वैदेशिक ऋणबाट रू. २४७ अर्ब २८ करोड परिचालन गर्नेछौं। राजस्व र वैदेशिक सहायता परिचालनबाट न्यून हुने रू. ४१० अर्ब आन्तरिक ऋणबाट परिचालन गर्नेछौं। आगामी आर्थिक वर्ष रू. २४५ अर्ब ८९ करोड आन्तरिक ऋणको साँवा भुक्तानी हुने हुँदा खुद रू. १६४ अर्ब ११ करोड मात्र आन्तरिक ऋण परिचालन हुनेछ।

अब नेपालको संविधानको धारा ६० अनुसार वित्तीय हस्तान्तरण सम्बन्धी विवरण पेश गर्दछुः

६६. **वित्तीय हस्तान्तरण**

(क) राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको सिफारिस अनुसार आगामी आर्थिक वर्ष २०८३/८४ मा प्रदेशका लागि रू. ६१ अर्ब ५० करोड र स्थानीय तहका लागि रू. ९० अर्ब २० करोड वित्तीय समानीकरण अनुदान उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरेको छु। प्रदेश र स्थानीय तहमा पूर्वाधार आयोजना कार्यान्वयन गर्न क्रमशः रू. ४ अर्ब ६० करोड र रू. ८ अर्ब ९३ करोड समपुरक अनुदान उपलब्ध गराएको छु। साथै प्रदेश र स्थानीय तहमा क्रमशः रू. ३ अर्ब ८२ करोड र रू. ९ अर्ब ४० करोड विशेष अनुदान छुट्याएको छु। सङ्घीय सरकारका आयोजना कार्यान्वयनका लागि प्रदेश र स्थानीय तहमा क्रमशः रू. ३९ अर्ब ७२ करोड र रू. २०६ अर्ब ८ करोड सशर्त अनुदान विनियोजन गरेको छु।

(ख) प्रदेश र स्थानीय तहलाई राजस्व बाँडफाँडबाट कूल रू १७५ अर्ब हस्तान्तरण हुने अनुमान छ।

(ग) आगामी आर्थिक वर्षमा राजस्व बाँडफाँड (रोयल्टी समेत) बाट र वित्तीय हस्तान्तरण गरी प्रदेश र स्थानीय तहमा रू.६०० अर्ब भन्दा बढी परिचालन हुने प्रक्षेपण गरेको छु।

सम्माननीय सभामुख महोदय, सम्माननीय अध्यक्ष महोदय

अब म आर्थिक वर्ष २०८३/८४ को राजस्व नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्दछु।

६७. व्यावसायमैत्री करनीति, सरल एवम् स्पष्ट कर कानून, स्वेच्छिक कर सहभागिता र चुस्त कर प्रशासनको विकास गरी आर्थिक क्रियाकलाप विस्तार गर्न देहायका उद्देश्य लिएको छु।

(क) सबै आर्थिक कारोबारलाई डिजिटल माध्यममा जोड्दै औपचारिक अर्थतन्त्रको विकास गर्ने।

(ख) स्वचालित, प्रविधिमैत्री, सदाचारयुक्त र उत्प्रेरित कर प्रशासनको विकास गर्ने।

(ग) स्वेच्छिक कर सहभागिताको माध्यमबाट राजस्व अभिवृद्धि गर्ने।

(घ) लागत परिपूरण र तिर्न सक्ने क्षमताको आधारमा गैरकर राजस्व परिचालन गर्ने।

६८. **लगानी प्रोत्साहन र संरक्षण**

(क) सूचना प्रविधि उद्योगलाई राष्ट्रको नयाँ आर्थिक ईञ्जिनका रूपमा अगाडि बढाउन यस्ता सेवाको निर्यातबाट आर्जित आयमा पचास प्रतिशत कर छुट दिएको छु।

(ख) सूचना प्रविधि क्षेत्रमा कार्यरत जनशक्तिले प्राप्त गर्ने स्वेट ईक्विटीको रकमलाई करयोग्य आय गणनामा शत प्रतिशत छुट हुने व्यवस्था मिलाएको छु।

(ग) नेपाल भित्र पैठारी हुने केही वस्तुमा 'आन्तरिक उत्पादन प्रवर्द्धन शुल्क' लगाएको छु।

(घ) नाफा नकमाउने गरी स्थापना भएका मित्रराष्ट्रको पूर्ण स्वामित्वका विकास वित्त संस्थाले नेपालमा ऋण लगानी गरी आर्जन गरेको ब्याजमा आयकर नलाग्ने व्यवस्था गरेको छु।

(ङ) महानगरपालिका र उपमहानगरपालिका बाहेकका क्षेत्रमा नयाँ चलचित्र हल स्थापना गर्नेलाई शुरूको दश वर्षसम्म पूर्ण रूपमा आयकर छुट दिने व्यवस्था मिलाएको छु।

(च) परिवर्तित सन्दर्भमा दक्षिण एशियाली व्यापार सम्झौता (साफ्टा) को संवेदनशील सूचीलाई पुनरावलोकन गर्नेछौं।

६९. स्वेच्छिक अनुपालन र करको दायरा विस्तार

(क) दुर्गम क्षेत्रमा शिक्षा तथा स्वास्थ्य पूर्वाधार निर्माण र सेवा विस्तारमा सघाउ पुऱ्याउन निजी क्षेत्रले प्रदान गर्ने शिक्षा तथा स्वास्थ्य सेवामा न्यूनतम दरमा समता शुल्क लगाउने व्यवस्था गरेको छु।

(ख) अन्तिम तहको उपभोक्तालाई बिक्री गरिने मासिक ५० यूनिट भन्दा बढीको विद्युत खपतमा सहुलियत दरमा मूल्य अभिवृद्धि कर लगाउने व्यवस्था गरेको छु।

(ग) इलेक्ट्रिक सवारी साधनमा पिकपावर क्षमताको आधारमा लाग्दै आएको भन्सार महसुललाई मूल्यगत आधारमा लगाउने व्यवस्था गरेको छु। यस्ता सवारी साधनको स्वदेशमा उत्पादन, चार्जिङ स्टेशन निर्माण, ब्याट्रीको व्यवस्थापनका लागि पैठारी विन्दुमा स्वच्छ पूर्वाधार लगानी शुल्क लगाएको छु।

(घ) नेपाली ब्राण्डका मदिराको निकासी प्रर्वद्धन गर्न गुणस्तरीय स्प्रिट उत्पादन तथा मेचुरेसन कार्यलाई प्रोत्साहित गरिनेछ। आगामी आर्थिक बर्षदेखि माइक्रो ब्रुअरीलाई समेत मदिरा उद्योगको रूपमा दर्ता गरी अन्तःशुल्कको दायरामा ल्याउने व्यवस्था मिलाएको छु।

(ङ) चुरोटमा करिब दश प्रतिशतसम्म र मदिरा तथा वियरमा लाग्ने अन्तःशुल्कमा वृद्धि गरेको छु।

(च) गैरकर राजस्व परिचालनलाई प्रभावकारी बनाउन छाता कानून ल्याउनेछौं।

७०. राजस्व प्रशासनमा आधुनिकीकरण, पारदर्शिता र सरलीकरण

(क) राजस्व अनुसन्धान विभाग खारेज गरी यसले गर्दै आएका कार्य विषयगत निकायमार्फत् सम्पादन हुने व्यवस्था मिलाउनेछौं।

(ख) वार्षिक रू. दश करोडभन्दा माथि कारोबार गरी विद्युतीय बीजक जारी गर्ने सबै व्यवसायलाई अनिवार्य रूपमा केन्द्रीय बीजक अनुगमन प्रणालीमा आबद्ध गर्नेछौं। साना व्यवसायीलाई विद्युतीय माध्यमबाट भुक्तानी लिन प्रोत्साहन गर्नेछौं।

(ग) कर परीक्षण गर्नुपर्ने अवधि तीन वर्ष कायम गरेको छु। जोखिममा आधारित कर अनुसन्धान तथा परीक्षणका लागि कृत्रिम बुद्धिमता सहितको ई-एसेस्मेन्ट पद्धतिको विकास गर्नेछौं।

(घ) डिजिटल अन्तःशुल्क टिकटको शुरूवात गर्ने व्यवस्था मिलाएको छु। अन्तःशुल्क चुहावट नियन्त्रण गर्न विद्युतीय ट्र्याक एण्ड ट्रेस प्रणालीको शुरूवात गर्नेछौं। भौतिक नियन्त्रणमा आधारित अन्तःशुल्क प्रशासनलाई जोखिमको आधारमा क्रमशः स्वयं निष्कासन प्रणालीमा रूपान्तरण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

(ङ) पेपरलेस, फेसलेस र कन्ट्याक्टलेस राजस्व प्रशासनको विकास गर्नेछौं। कर विवरण बुझाउने, भुक्तानी गर्ने, फिर्ता लिने लगायतका सेवाहरू स्वचालित रूपमा प्रवाह हुने व्यवस्था मिलाउनेछौं।

(च) कर्मचारीको मनोवल उच्च बनाई राजस्व परिचालन वृद्धि गर्न राजस्व प्रशासनमा कार्यसम्पादन सूचकमा आधारित प्रोत्साहन भत्ताको व्यवस्था गर्नेछौं।

(छ) एक ठाँउबाट अर्को ठाँउमा वस्तु ढुवानी गर्दा एक भन्दा बढी स्थानीय तहमा लगाइने गरेको निकासी, कवाडी लगायत बहुकर लिन पाइनेछैन। प्रदेश र स्थानीय तहका कर भुक्तानी गर्दा स्थायी लेखा नम्बर खुलाउनुपर्ने व्यवस्था गर्नेछौं।

७१. **व्यापार सहजीकरण र भन्सार प्रक्रिया सुधार**

(क) असल व्यवसायीको सम्मान एवम् व्यापार सहजीकरणको लागि अथोराईज्ड बिजनेस पर्सनको पहिचान सहित भन्सारमा ब्लू लेन मार्फत जाँचपास गर्ने व्यवस्था मिलाउनेछौं।

(ख) कारोवार मूल्यमा आधारित अनलाईन भन्सार जाँचपास प्रणालीलाई थप सुदृढ, पारदर्शी र यथार्थपरक बनाउनेछौं। भन्सार जाँचपास पछिको परीक्षण कार्यालयको पुनर्संरचना गर्नेछौं।

(ग) स्थलमार्गबाट नेपाल प्रवेश गर्ने पर्यटकको सहजीकरणका लागि सबै मुल भन्सार कार्यालयमा सवारी साधनको अस्थायी पैठारी घोषणा गर्ने र शुल्कको भुक्तानी अनलाईनबाट हुने व्यवस्था मिलाएको छु।

(घ) वैवाहिक पर्यटनलाई प्रोत्साहन गर्न विवाह प्रयोजनका लागि ल्याउने सामान घोषणा, धरौटी लिने र विवाह सकेर फर्कंदा धरौटी फिर्ता दिने व्यवस्थालाई स्वचालित बनाउनेछौं।

(ङ) पर्यटकलाई कानुन बमोजिम तोकिएको सीमाभित्र परिवर्त्य विदेशी मुद्रा ल्याउन पाउने सरल व्यवस्था गर्नेछौं।

७२. **राजस्व चुहावट नियन्त्रण**

(क) प्रविधिमैत्री निगरानी र संयुक्त रूपमा बजार अनुगमनबाट सीमावर्ती क्षेत्रमा हुने चोरी पैठारी नियन्त्रण गर्नेछौँ।

(ख) अन्तरदेशीय भन्सार प्रशासनसँग मालवस्तु आइपुग्नु अगावै सूचना आदान प्रदान गर्ने सम्झौता थप विस्तार गर्नेछौँ।

७३. **कर सहुलियत, छुट तथा सुविधा**

(ग) नेपाल भित्र कृत्रिम हातखुट्टा र अपाङ्गता सहयोगी सामग्री उत्पादन गर्ने उद्योगको नाममा पैठारी हुने कच्चा पदार्थको आयातमा भन्सार महसुल छुट दिएको छ।

(घ) आवासीय भवनको बीमा बापत अधिकतम दश हजार रूपैयाँसम्म आयकर प्रयोजनको लागि कट्टी गर्न पाउने व्यवस्था मिलाएको छ।

(ङ) विकास निर्माण आयोजना सञ्चालनका लागि जग्गा प्राप्ति गर्दा घरजग्गा रजिष्ट्रेशनका लागि तोकिएको सरकारी मूल्याङ्कन सम्मको रकममा पुँजीगत लाभकर नलाग्ने व्यवस्था गरेको छ।

(च) कृषि प्रशोधन उद्योगमा पहिलो दश बर्षको आयकर पूर्ण रूपमा छुट र कोल्ड स्टोर, प्याकेजिङ तथा टेष्टिङ ल्याब सहितका मेशिनरी उपकरणको आयातमा लाग्ने मूल्य अभिवृद्धि कर छुट हुने व्यवस्था मिलाएको छ।

(छ) कर परिपालना गर्ने करदातालाई उच्च सम्मान, सुविधा र कार्यप्रणालीमा सरलीकरण गरिनेछ।

सम्माननीय सभामुख महोदय, सम्माननीय अध्यक्ष महोदय,

७४. आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को यथार्थ खर्च, चालु आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को संशोधित अनुमान र आगामी आर्थिक वर्ष २०८३/८४ को स्रोत सहितको व्यय अनुमान यसैसाथ पेश गरेको छु। अनुमानित आय व्ययको विवरण अनुसूचीमा उल्लेख गरेको छु। दातृ राष्ट्र र निकायबाट प्राप्त हुने प्राविधिक सहायता र अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाबाट परिचालन हुने सहायता सम्बन्धी विवरण समेत यसैसाथ पेश गरेको छु।

७५. **अन्त्यमा,** यो बजेट राज्य सञ्चालनको नयाँ सोच र सङ्कल्प, आर्थिक रूपान्तरणको स्पष्ट मार्गचित्र र नागरिकसँग गरिएको राजनीतिक करार कार्यान्वयनको प्रारम्भ-विन्दु हो।

सुशासन, मध्यम वर्गको अभ्युदय, उत्पादनशील रोजगारी, प्रतिस्पर्धी अर्थतन्त्र र सम्मानपूर्ण जीवनको आधार निर्माण गर्ने लक्ष्यसहित प्रस्तुत यो बजेटले राज्यको भूमिकालाई नियन्त्रक र नियामक मात्र होइन, अवसरको सर्जक संस्थाका रूपमा पुनःपरिभाषित गर्न खोजेको छ। यो बजेटले ऊर्जा, कृषि, वन, उद्योग, पर्यटन, सूचना प्रविधि र मानव पुँजीलाई आगामी दशकको आर्थिक समृद्धिका संवाहक क्षेत्रका रूपमा अघि बढाई अर्थतन्त्रमा संरचनात्मक सुधारको नयाँ चरण प्रारम्भ गरेको छ।

७६. यस बजेटमार्फत राजकाजमा थिति बसाल्ने, निजी क्षेत्रको आत्मविश्वास पुनःस्थापित गर्ने, सार्वजनिक सेवा प्रवाह संयन्त्रलाई प्रविधि-अनुकूल र जवाफदेही बनाउने तथा उत्पादन, नवप्रवर्तन र उद्यमशीलतामा आधारित नयाँ आर्थिक सुचक्र प्रारम्भ गर्ने आधार तयार गरिएको छ। कर प्रणालीलाई सरल, न्यायोचित र उत्पादनमुखी बनाइएको छ। सार्वजनिक खर्चलाई मितव्ययी र परिणाममुखी बनाइएको छ।

७७. सुधार र रूपान्तरणका यी कार्यक्रमहरूको प्रभावस्वरूप आगामी आर्थिक वर्षमा ७ प्रतिशत आर्थिक वृद्धि हासिल हुने तथा मूल्य वृद्धिदर ६ प्रतिशतभित्र सीमित रहने विश्वास लिएको छु। बजेटमा घोषणा गरिएका नीतिगत सुधार र कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सघाउ पुग्ने गरी नेपाल राष्ट्र बैंकबाट मौद्रिक नीति जारी हुनेछ। सुशासन, सदाचार र समन्यायिक सम्वृद्धिमा केन्द्रित यिनै कार्यक्रमहरुको इमानदारीपूर्ण कार्यान्वयनबाट नै नेपाललाई आगामी पाँच वर्षभित्र सुशासित, समुन्नत र स्वाभिमानी राष्ट्रमा रूपान्तरित गर्दै सोह्रौं योजना र दिगो विकासका अधिकांश लक्ष्यहरू हासिल हुने विश्वास लिएको छु।

७८. बजेट तर्जुमा गर्दा मार्गदर्शन गर्नुहुने सम्माननीय राष्ट्रपति, सम्माननीय प्रधानमन्त्री, सम्माननीय सभामुख, सम्माननीय अध्यक्ष र राजनीतिक दलका नेतृत्वप्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु। बजेट निर्माणका क्रममा रचनात्मक सुझाव, तथ्यपरक विश्लेषण र सहकार्यात्मक सहयोग प्रदान गर्नुहुने माननीय सांसदहरु, निजी क्षेत्र, श्रमिक, किसान, युवा, विकास साझेदार, राष्ट्रसेवक कर्मचारी, विज्ञ समुदाय, सञ्चार जगत् तथा सम्पूर्ण नेपाली दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु।

७९. राष्ट्र निर्माण सरकारको मात्र दायित्व होइन; यो राज्य, निजी क्षेत्र र नागरिक समाजबीचको समान सङ्कल्प, सामूहिक अठोट, साझा प्रयत्न र समष्टि अभियान हो भन्ने विश्वास लिएको छु। बजेट केवल आङ्किक विवरणको प्राविधिक प्रस्तुति होइन, न त यो 'अर्थ-राजनीतिक दस्तावेज' मात्रै पनि हो। यो त जनताले दिलैदेखि पत्याएर अनि भित्रैबाट भरोसा राखेर शासकीय

जिम्मेवारी सुम्पेको सरकारले मुलुकलाई सुधार्न र सपार्न बनाउने विकासको बाटोको भरपर्दो नक्सा हो। यो दस्तावेज नागरिकको मनसँग जोडिन सकेन भने यसका अक्षर र अङ्क जतिसुकै सही भएपनि ती निर्जीव रहन्छन्। नागरिकहरुको सद्भाव, समर्थन र सहयोग सरकारको अविनाशी पुँजी हो जसको बचाउ र बढोत्तरी गर्नेतर्फ यो सरकार सदा कृतसंकल्पित रहनेछ।

८०. प्रस्तुत बजेटले अगुवाइ गर्न लागेको राष्ट्रनिर्माणको यात्रामा सबै राजनीतिक दल, निजी क्षेत्र, श्रमिक, किसान, युवा, उद्यमी, प्रवासी नेपाली तथा सम्पूर्ण नागरिकलाई शिष्ट सम्वाद, सहकार्य, सार्थक सहभागिता र राष्ट्रिय एकताको साझा भावनासहित साथ दिन हार्दिक अपिल गर्दछु।

धन्यवाद

अनुसूचीहरू

आय व्ययको विवरण

आर्थिक वर्ष २०८३/८४

अनुसूची - १
(रु.लाखमा)

विवरण	२०८१/८२ को यथार्थ	२०८२/८३ को संशोधित अनुमान	२०८३/८४ को लक्ष्य			
			रकम	स्रोत		
				नेपाल सरकार	वैदेशिक	
					अनुदान	ऋण
१ राजस्व (२+३+४)	**११,९६,१८,९८**	**१३,००,२२,८०**	**१५,८०,३१,८३**	**१५,८०,३१,८३**	**०**	**०**
२ कर	१०,४९,८७,५४	११,७१,५८,९२	१४,०३,३१,८३	१४,०३,३१,८३	०	०
३ अन्य राजस्व	१,२८,९४,४८	१,२२,४९,४५	१,७७,००,००	१,७७,००,००	०	०
४ विविध प्राप्ति	१७,३६,९६	६,१४,४३	०	०	०	०
५ राजस्व बाँडफाँटमार्फत	**१,४२,८२,७५**	**१,६५,००,००**	**१,७५,००,००**	**१,७५,००,००**	**०**	**०**
६ संघीय सञ्चित कोषमा दाखिला हुने (१-५)	**१०,५३,३६,२३**	**११,३५,२२,८०**	**१४,०५,३१,८३**	**१४,०५,३१,८३**	**०**	**०**
७ अनुदान	**२७,१७,८७**	**३०,९९,९८**	**६१,७४,५४**	**०**	**६१,७४,५४**	**०**
८ संघीय सरकारको राजस्व र अनुदान (६+७)	**१०,८०,५४,१०**	**११,६६,२२,७८**	**१४,६७,०६,३७**	**१४,०५,३१,८३**	**६१,७४,५४**	**०**
९ खर्च (१०+११+१२)	**११,८०,५७,२६**	**१३,६६,४३,२२**	**१७,०१,६९,५३**	**१४,६०,०८,१६**	**५४,३४,९९**	**१,८७,२६,३८**
१० चालु	६,०७,२२,६२	७,१२,२२,६४	८,४६,३१,१६	८,३२,७९,३६	११,३६,९५	२,१४,८५
११ पुंजीगत	२,२३,९७,७८	२,५१,३९,९०	४,३१,१०,६३	२,४८,३०,५४	३२,२०,१८	१,५०,५९,९१
१२ वित्तीय हस्तान्तरण	३,४९,३६,८६	४,०२,८०,६८	४,२४,२७,७४	३,७८,९८,२६	१०,७७,८६	३४,५१,६२
१३ बजेट बचत(-) न्यून(+) (९-८)	**१,००,०३,१६**	**२,००,२०,४४**	**२,३४,६३,१६**	**५४,७६,३३**	**-७,३९,५५**	**१,८७,२६,३८**
१४ वित्तीय व्यवस्था	**-२९,०७,८६**	**-१,७४,०६,०९**	**-२,३४,६३,१६**	**-५४,७६,३३**	**७,३९,५५**	**-१,८७,२६,३८**
१५ आन्तरिक वित्तीय सम्पत्ति (१६+१७)	**४०,९४,४८**	**२९,९८,५८**	**१,०४,२६,७१**	**३६,८५,४७**	**७,३९,५५**	**६०,०१,६९**
१६ सार्वजनिक संस्थानमा ऋण लगानी	३५,९६,३९	२५,५१,५५	६६,४९,९७	६,०५,५६	४२,७२	६०,०१,६९
१७ संस्थानमा शेयर लगानी	४,९८,०९	४,४७,०३	३७,७६,७४	३०,७९,९१	६,९६,८३	०
१८ बाह्य वित्तीय सम्पत्ति (१९)	**५३,९७**	**०**	**२९,००**	**२९,००**	**०**	**०**
१९ वैदेशिक शेयर लगानी	५३,९७	०	२९,००	२९,००	०	०
२० आन्तरिक दायित्व (२१+२२)	**९,३५,५१**	**-१,१७,०४,१२**	**-१,६४,११,००**	**-१,६४,११,००**	**०**	**०**
२१ अन्य संस्थाहरूबाट ऋण प्राप्ति	-२,३४,५४,७६	-३,६२,००,००	-४,१०,००,००	-४,१०,००,००	०	०
२२ ऋणपत्र मार्फत प्राप्त ऋण साँवा भुक्तानी	२,४३,९०,२७	२,४४,९५,८८	२,४५,८९,००	२,४५,८९,००	०	०
२३ बाह्य वित्तीय दायित्व (२४+२५)	**-७९,९१,८२**	**-८७,००,५५**	**-१,७५,०७,८७**	**७२,२०,२०**	**०**	**-२,४७,२८,०७**
२४ वैदेशिक ऋणको प्राप्ति	-१,२७,२०,४३	-१,४१,९५,५५	-२,४७,२८,०७	०	०	-२,४७,२८,०७
२५ वैदेशिक ऋण सांवा भुक्तानी	४७,२८,६१	५४,९५,००	७२,२०,२०	७२,२०,२०	०	०
२६ बजेट बचत(-) न्यून (+) (१३+१४)	**७०,९५,३०**	**२६,१४,३५**	**०**	**०**	**०**	**०**
२७ कुल आम्दानी (८+२१+२४)	**१४,४२,२९,२९**	**१६,७०,१८,३३**	**२१,२४,३४,४४**	**१८,१५,३१,८३**	**६१,७४,५४**	**२,४७,२८,०७**
२८ कुल खर्च (९+१५+१८+२२+२५)	**१५,१३,२४,५९**	**१६,९६,३२,६८**	**२१,२४,३४,४४**	**१८,१५,३१,८३**	**६१,७४,५४**	**२,४७,२८,०७**

राजस्व प्राप्तिको अनुमान

आर्थिक वर्ष २०८३/८४

अनुसूची -२

(रु.लाखमा)

शीर्षक	२०८१/८२ को यथार्थ संकलन	२०८२/८३ को संशोधित अनुमान	२०८३/८४ को प्राप्ति अनुमान	कर परिवर्तन तथा प्रशासनिक सुधारबाट	वर्तमान स्रोतबाट
राजस्व सङ्केत					
कर	**१०४९८७५४**	**११७१५८९२**	**१४०३३१८३**	**२१०४९७७**	**११९२८२०५**
आय, मुनाफा तथा पूँजिगत लाभमा लाग्ने कर	**२८८९२०५**	**२९४०२३९**	**३७२३७७२**	**५५८५६६**	**३१६५२०६**
एकलौटी फर्म तथा व्यक्तिगत आयमा लाग्ने कर	**१०४१६६२**	**१०२२३७६**	**११४२८७९**	**१७१४३२**	**९७१४४७**
११११११-एकलौटी फर्म तथा व्यक्तिगत आयमा लाग्ने कर	३६३१९५	३१५७१०	३८९२६९	५८३९०.३७	३३०८७८.७६
१११२-पारिश्रमिक कर	३४७३५६	३८०९९८	३५६९८५	५३५४७.७०	३०३४३६.९६
११११३-पूँजीगतलाभ कर	३२९०३४	३२३९१०	३९४४५२	५९१६७.७७	३३५२८४.०४
११११५-आकस्मिक लाभ कर	२०७६	१७५५	२१७१	३२५.६२	१८४५.१८
११११९-एकलौटी व्यवसायको आयमा लाग्ने कर	०	३	३	०.४२	२.३९
निकायको आयमा लाग्ने कर	**१४२९५७३**	**१४६३१४२**	**२०३२१०९**	**३०४८१६**	**१७२७२९३**
११२१-निकायको मुनाफामा लाग्ने कर-सरकारी संस्थान	८५३७५	८२२८०	११४९२१	१७२३८.१६	९७६८२.९२
१११२२-निकायको मुनाफामा लाग्ने कर - पब्लिक लिमिटेड कम्पनी	६०४२९७	६५०००१	८९८७८१	१३४८१७.१०	७६३९६३.५९
१११२३-निकायको मुनाफामा लाग्ने कर — प्राइभेट लिमिटेड कम्पनी	५१०१४०	५०५३७१	७०४०१०	१०५६०१.४७	५९८४०८.३४
१११२४-निकायको मुनाफामा लाग्ने कर — अन्य संस्था	१५६०३९	१८३३२३	२५१६२६	३७७४३.८७	२१३८८१.९२
१११२५-पूँजीगतलाभ कर - निकाय	७३०५३	४१५३४	६१८८७	९२८२.९९	५२६०३.६३
१११२६-आकस्मिक लाभ कर	६७०	६३२	८८४	१३२.६५	७५१.७०
१११२९-निकायको आयमा लाग्ने अन्य कर	०	०	०	०	०
लगानीको आय तथा अन्य आयमा लाग्ने कर	**४१७९७१**	**४५४७२०**	**५४८७८४**	**८२३१८**	**४६६४६६**
१११३१-सम्पत्ति, बहाल तथा पट्टा वापतको आयमा लाग्ने कर	२९१०६	२६६२८	३२६५९	४८९८.८७	२७७६०.२४
१११३२-व्याजमा लाग्ने कर	३०२११८	३११९०७	३७८१७०	५६७२५.५४	३२१४४४.७४
१११३३-लाभांशमा लाग्ने कर	६७८१४	९३२७२	११०५४१	१६५८१.१०	९३९५९.५६
१११३४-लगानी सम्बन्धी अन्य आयमा लाग्ने कर	११८९	३५३०	४०२८	६०४.२३	३४२३.९५
१११३५-आकस्मिक लाभ कर	०	०	०	०.००	०.००
१११३९-अन्य आयमा लाग्ने कर	१७७४४	१९३८४	२३३८५	३५०७.८२	१९८७७.६६
पारिश्रमिकमा आधरित सामाजिक सुरक्षा कर	**८८९२५**	**९२८४३**	**११२४५४**	**१६८६८**	**९५५८६**
११२११-पारिश्रमिकमाआधारित सामाजिक सुरक्षा कर	८८९२५	९२८४३	११२४५४	१६८६८.१४	९५५८६.११
सम्पत्ति कर	**२**	**१**	**१**	**०**	**१**
अचल सम्पत्तिमा लाग्ने कर	**२**	**१**	**१**	**०**	**१**
११३११-व्यक्तिगत सम्पत्तिमा लाग्ने बार्षिक कर	२	०	१	०.१२	०.६६
११३१२-संस्थागत सम्पत्तिमा लाग्ने बार्षिक कर	०	०	०	०.००	०.००
११३१६-बौद्धिक सम्पत्ति तथा शेयर र अभौतिक सम्पत्ति कर	०	०	०	०.००	०.०२
११३५१-अपबादको रुपमा लाग्ने कर	०	०	०	०.०१	०.०३
बस्तु तथा सेवामा आधारित कर	**५५९३२१६**	**६३९४९८६**	**६६१६६६५**	**९९२५००**	**५६२४१६६**
११४१२-विलासिता शुल्क	३३९०	२२४२९	२२४३	३३६.४३	१९०६.४४
११४१३-सिप प्रवर्द्धन शुल्क	०	०	२०१८६	३०२७.८७	१७१५७.९३
मूल्य अभिबृद्धि कर	**३४१९३२५**	**३८७३२५३**	**३८८८३५९**	**५८३२५४**	**३३०५१०५**
११४१९-बाँडफाँड हुने बाहेक अन्य स्रोत बाट प्राप्त मूल्य अभिबृद्धि कर	५६०	७६८	९१०	१३६.५०	७७३.५१
३३३११-मू. अ. कर—उत्पादन	४१५२८१	४८१९७१	५७८५३७	८६७८०.५०	४९१७५६.१५
३३३१२-मू. अ. कर-आयात	१९५०६६६	२३०४६०९	१९९२१९८	२९८८२९.६३	१६९३३६७.९३
३३३१३-मू. अ. कर -वस्तु बिक्री र वितरण	३०७१८१	३३०२८२	३९९०१०	५९८५१.५७	३३९१५८.९२
३३३१४-मू. अ. कर -परामर्श तथा ठेक्का	३१५२६०	२८३७१५	३४८५६२	५२२८४.२५	२९६२७७.४२
३३३१५-मू. अ. कर -पर्यटन सेवा संकलन	४१५२३	४०६७७	४९५५८	७४३३.७६	४२१२४.६६
३३३१६-मू. अ. कर -संचार सेवा, विमा, हवाई उडान र अन्य सेवा संकलन	३०९९१५	३३८४७२	४०८३५३	६१२५२.८८	३४७०९९.६४
३३३१७-मू. अ. कर -बेदर्तावालाबाट गर्ने संकलन	७८९३८	९२७५९	१११२३२	१६६८४.७९	९४५४७.१२
अन्तःशुल्क	**१७५१२५६**	**२१३२४७८**	**२५४९९९२**	**३८२४९९**	**२१६७४९३**
११४२२-अन्तःशुल्क आयात	४६४१००	५४२६९९	६५१०३५	९७६५५.१९	५५३३७९.४३
११४२३-स्वास्थ जोखिम कर स्वदेशि उत्पादन	६६३२०	७५६९९	९०९९०	१३६४८.४५	७७३४१.२३
११४२४-स्वास्थ जोखिम कर बैदेशिक उत्पादन	२८५	३३६	४०३	६०.३९	३४२.२१
११४२९-बाँडफाँड हुने बाहेक अन्य स्रोतबाट प्राप्त अन्तःशुल्क	०	०	०	०.००	०.००
३३३३१-अन्तःशुल्क -सुर्तिजन्य पदार्थ	२७७१७२	३३७६३९	४०३७३२	६०५५९.८५	३४३१७२.४९
३३३३२-अन्तःशुल्क —मदिरा	३२२९७९	३७९०१०	४५४५४१	६८१८१.१७	३८६३५९.९४
३३३३३-अन्तःशुल्क —बियर	३८१४९६	४९९८२३	५९४४०७	८९१६१.०८	५०५२४६.११
३३३३४-अन्तःशुल्क -अन्य ओद्योगिक उत्पादन	२३८९०४	२९७२७३	३५४८८५	५३२३२.६९	३०१६५१.८९
विशेष सेवामा लाग्ने कर	**३६९८५**	**४३९३३**	**९८३५७**	**१४७५४**	**८३६०३**
११४४२-स्वास्थ्यसेवा कर	३९१	२३	०	०.००	०.००
११४४३-शिक्षा सेवा कर- शैक्षिक संस्था	१८	९९	०	०.००	०.००
११४४४-शिक्षा सेवा कर- वैदेशिक अध्ययन	३६०८६	४३००६	५१५१३	७७२६.९२	४३७८५.९०
११४४५-विद्युतीय सेवा कर (DST)	४९१	८०६	९४४	१४१.६१	८०२.४६
११४४६-शिक्षा समता शुल्क	०	०	२२१००	३३१५.००	१८७८५.००
११४४७-स्वास्थ्य समता शुल्क	०	०	२३८००	३५७०.००	२०२३०.००
पुर्वाधारको उपयोग, वस्तु प्रयोगको अनुमति तथा कुनै कार्य संचालन गर्न	**३८१६६२**	**३२२३२४**	**५६८३३**	**८५२५**	**४८३०८**
११४५१-सवारी साधन कर (साना सवारी)	०	०	०	०	०
११४५२-बस्तुको उपयोग तथा उपयोगको अनुमतिमा लाग्ने अन्य कर	२८९४	३४२५	४१०४	६१५.६७	३४८८.७९
११४५३-सडक मर्मत तथा सुधार दस्तुर	१०४२२६	९६०४७	०	०.००	०.००

११४५४-सडक निर्माण तथा सम्भार दस्तुर	५४३२८	५२७२८	५२७२८	७९०९.२४	४४८१९.०४
११४५५-पूर्वाधार कर	२२०२१३	१७०१२४	०	०.००	०.००
वस्तु तथा सेवामा लाग्ने अन्य कर	**५९९**	**५६९**	६९५	१०४	५९१
११४६१-वस्तु तथा सेवामा लाग्ने अन्य कर	५९९	५६९	६९५	१०४.३१	५९१.०७
बैदेशिक व्यापारमा आधारित कर	**१९२७३९८**	**२२८७८१५**	**३५८०२८१**	**५३७०४२**	**३०४३२३९**
भन्सार महसुल तथा आयातमा लाग्ने कर	**१८३९६९८**	**२१६९४४७**	**३४१४३६७**	**५१२१५५**	**२९०२२१२**
११५११-भंसार महसुल - आयात	१८०७३२७	२०५३०५०	२८७८८६९	४३१८३०.३९	२४४७०३८.९०
११५१५-हरित कर	३२३७०	१०५३९७	४४५४९७	६६८२४.५६	३७८६७२.५३
११५१९-आयातमा लाग्ने अन्य शुल्क/महशुल	०	०	०	०.०३	०.१५
११५६४-आन्तरिक उत्पादन संरक्षण तथा प्रवर्द्धन शुल्क	०	२५००	२००००	३०००.००	१७०००.००
११५१६-स्वच्छ पूर्वाधार लगानी शुल्क	०	८५००	७००००	१०५००.००	५९५००.००
भन्सार महसुल निर्यात	**८३१०**	**२१२६४**	**२९१४८**	**४३७२**	**२४७७६**
११५२१-भंसार महसुल -निर्यात	८०१७	२१०९४	२८९२७	४३३९.११	२४५८८.२७
११५२२-निर्यात सेवा शुल्क	२९३	१७०	२२१	३३.०८	१८७.४३
बैदेशिक व्यापारमा आधारित अन्य कर	**७९३९०**	**९७१०४**	**१३६७६६**	**२०५१५**	**११६२५१**
११५६१-कृषिसुधार शुल्क	७१३६३	८८०५३	१२५८७६	१८८८१.४३	१०६९९४.७७
११५६२-भंसार सम्बन्धी अन्य आय	८०२७	९०५१	१०८९०	१६३३.५४	९२५६.७०
अन्य कर	**८**	**८**	**१०**	**१**	**८**
११६११-व्यवसायले भुक्तानी गर्ने	०	०	०	०.००	०.००
११६२१-व्यवसाय वाहेक अन्यले भुक्तानी गर्ने	०	०	०	०.००	०.००
११६९१-अन्यकर	८	८	१०	१.४५	८.२४
अन्य राजस्व (गैरकर)	**१२८९४४८**	**१२२४९४५**	**१७७००००**	**२६५५००**	**१५०४५००**
सम्पत्तिबाट प्राप्त आय	**७९८४८६**	**६९२७३४**	**१००४७०५**	**१५०७०६**	**८५३९९९**
ब्याज	**५३२९३**	**५२३९**	**११८०२**	**१७७०**	**१००३१**
१४१११-वित्तीय निकायबाट प्राप्त ब्याज	४२९९	२७४१	३५०९	५२६.३४	२९८२.६०
१४११२-व्यापारिक निकायबाट प्राप्त ब्याज	०	०	०	०.००	०.०१
१४११३-औद्योगिक निकायबाट प्राप्त ब्याज	२१५	०	२४	३.६४	२०.६४
१४११४-सेवामुलक निकायबाट प्राप्त ब्याज	२९१५४	०	३२९५	४९४.३०	२८०१.०२
१४११९-अन्य निकायबाट प्राप्त ब्याज	१९६२५	२४९८	४९७३	७४५.९८	४२२७.२१
लाभांस	**६०४३१५**	**५५१३९१**	**८२६८६१**	**१२४०२९**	**७०२८३२**
१४१२१-वित्तीय निकायबाट प्राप्त लाभांश	३९०३९१	४६९५६०	६९००२६	१०३५०३.९४	५८६५२२.३३
१४१२२-व्यापारिक निकायबाट प्राप्त लाभांश	१६४८५	१२६७४	१५८४२	२३७६.३१	१३४६५.७५
१४१२३-औद्योगिक निकायबाट प्राप्त लाभांश	१२१	०	१४	२.०५	११.६३
१४१२४-सेवामुलक निकायबाट प्राप्त लाभांश	१९७१९१	६८९६४	१२०७५२	१८११२.८३	१०२६३९.३६
१४१२९-अन्य निकायबाट प्राप्त लाभांश	१२७	१९२	२२७	३३.९९	१९२.५९
भाडा तथा रोयल्टी	**१४०८७९**	**१३६१०५**	**१६६०४२**	**२४९०६**	**१४११३६**
१४१५१-सरकारी सम्पत्तिको वहालबाट प्राप्त आय	५०२३	३६८३	४६३०	६९४.५३	३९३५.६८
१४१५२-क्यासिनोबाटप्राप्त रोयल्टी	९५९१	८६७४	१०६५१	१५९७.६९	९०५३.५८
१४१५९-अन्यस्रोतबाट प्राप्त बाँडफाँड नहुने रोयल्टी	५३६४०	५५९४६	६७७६९	१०१६५.४२	५७६०४.०४
३३३६१-वन क्षेत्रको रोयल्टी	७२३१	८६२२	१०३२७	१५४९.०२	८७७७.८१
३३३६२-खानी तथा खनिज सम्बन्धी रोयल्टी	१५९९३	१०२५४	१३११८	१९६७.७०	१११५०.३१
३३३६४-विद्युत सम्बन्धी रोयल्टी	३९४०६	२६२७७	३३४३७	५०१५.५०	२८४२१.१७
३३३६५-पर्वतारोहण रोयल्टी	९९८७	२२६४०	२६१००	३९१५.०३	२२१८५.१६
३३३६९-अन्य प्राकृतिक स्रोतको आय तथा रोयल्टी	०	०	०	०.००	०.००
३३३९१-अन्य बाँडफाँड हुने राजस्व संकलन	८	८	१०	१.४५	८.१९
अन्य शुल्क	**७२६४**	**८९१६**	**१०६५५**	**१५९८**	**९०५७**
१४१९१-पर्यटन शुल्क	५४३	६०७	७३१	१०९.५८	६२०.९३
१४१९२-पदयात्रा शुल्क	५८०४	७६६६	९१११	१३६६.६९	७७४४.५५
१४१९३-वैदेशिक पर्यटन शुल्क	६०५	३४४	४४७	६७.०९	३८०.१६
१४१९४-वैदेशिक रोजगार सेवा शुल्क	३१३	३००	३६६	५४.८६	३१०.८८
वस्तु तथा सेवा बिक्रीबाट प्राप्त रकम	**३९१४५४**	**४११७५९**	**५९८९१२**	**८९८३७**	**५०९०७५**
वस्तु तथा सेवा बिक्रीबाट प्राप्त रकम	**९४२४९**	**१०२४४९**	**१६०८०४**	**२४१२१**	**१३६६८३**
१४२११-कृषि उत्पादनको बिक्रीबाट प्राप्त रकम	१६६९	१७०६	२०७१	३१०.५९	१७६०.०३
१४२१२-सरकारी सम्पत्तिको बिक्रीबाट प्राप्त रकम	५२२०	४५३०	५५८७	८३८.०२	४७४८.७९
१४२१३-अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम	३४३०	३६५३	४४१७	६६२.५६	३७५४.५२
१४२१४-दूरसंचार सेवा शुल्क	७२१३७	७९०८१	१३२५३१	१९८७९.६०	११२६५१.०७
१४२१५-टेलिफोन स्वामित्वको शुल्क	११७५९	१३४४७	१६१६१	२४२४.०८	१३७३६.४८
१४२१७-नहर तथा कुलो उपयोग वापतको शुल्क	२२	२२	२७	४.०४	२२.८७
१४२१८-विद्युतसेवा शुल्क	१२	९	११	१.६६	९.४१
प्रशासनिक सेवा शुल्क	**२६७९६५**	**२८०८६४**	४०३४२८	६०५१४	३४२९१४
१४२२१-न्यायिक दस्तूर	२१५७१	२१०१०	२५६११	३८४१.६७	२१७६९.४८
१४२२२-हुलाकसेवा शुल्क	५०७४	७६१२	८९७०	१३४५.४८	७६२४.३७
१४२२३-शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	६६४६	८५१७	१०१४६	१५२१.८४	८६२३.७८
१४२२४-परीक्षा शुल्क	७९८८	१०१४५	१२०९२	१८१३.८१	१०२७८.२४
१४२२५-यातायात क्षेत्रको आम्दानी	१४९४	१७९५	२१४९	३२२.३०	१८२६.३८
१४२२६-आयात निर्यात इजाजत पत्र दस्तूर	१८०८	२४४१	२८९६	४३४.४२	२४६१.७२
१४२२७-राहदानी शुल्क	११०६८०	१०३११२	१५४९८७	२३२४८.०९	१३१७३९.१८
१४२२८-भिसाशुल्क	४७१७५	५४१२७	७९८४३	११९७६.४०	६७८६६.२८
१४२२९-अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	६५५२९	७२१०५	१०६७३४	१६०१०.१४	९०७२४.१०

अन्य प्रशासनिक दस्तुरहरु	**१७८५५**	**१६७७२**	**२०५१७**	**३०७८**	**१७४४०**
१४१७७-घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	४९	३	९	१.३६	७.७२
१४२५१-कम्पनी रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१२२७७	१२५१९	१५१९६	२२७९.४२	१२९१६.६९
१४२५२-एजेन्सी रजिष्ट्रेशन दस्तुर	३२५३	२६९०	३३३५	५००.२१	२८३४.५३
१४२५४-रेडियो/एफ.एम.सञ्चालन दस्तुर	१८३	७८	१०७	१६.०८	९१.१०
१४२५५-टेलिभिजन सञ्चालन दस्तुर	१७२५	११८५	१५०२	२२५.३६	१२७७.०४
१४२५७-हातहतियारको इजाजतपत्र दस्तूर	३६८	२९६	३६८	५५.१५	३१२.५१
अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	**११३८४**	**११६७४**	**१४१६३**	**२१२४**	**१२०३९**
१४२६१-खानी तथा खनिज सम्बन्धी दस्तुर	०	१००	११०	१७	९४
१४२६२-विद्युत सम्बन्धी दस्तुर	१११६५	११२३४	१३६५२	२०४७.८७	११६०४.५७
१४२६३-जलस्रोत सम्बन्धी अन्य दस्तुर	२	२	२	०.२९	१.६३
१४२६४-वन क्षेत्रको अन्य आय	२१६	३३८	३९८	५९.६४	३३७.९७
१४२६५-अन्य क्षेत्रको आय	१	१	१	०.१०	०.५९
दण्ड जरिवाना जफत	**३५२३७**	**५४४८४**	**७६६६६**	**११५००**	**६५१६६**
दण्ड जरिवाना जफत	**३५२३७**	**५४४८४**	**७६६६६**	**११५००**	**६५१६६**
१४३११-न्यायिकदण्ड,जरिवाना र जफत	३०५८	३०९८	३७६२	५६४.३४	३१९७.९५
१४३१२-प्रशासनिक दण्ड,जरिवाना र जफत	२७४९९	४७३०३	६७८७२	१०१८०.७५	५७६९०.९३
१४३१३-धरौटी सदरस्याहा	४६८०	४०८२	५०३२	७५४.७६	४२७६.९७
अनुदान बाहेकको हस्तान्तरण	**१**	**१**	**१**	**०**	**१**
चालु हस्तान्तरण	**१**	**१**	**१**	**०**	**१**
१४४११-चालु हस्तान्तरण	१	१	१	०.११	०.६०
विविध राजस्व	**५७००६**	**५७०५१**	**७९०६२**	**११८५९**	**६७२०३**
चालु दावी तथा अन्य शुल्क	**१५**	**२१६२**	**२३८७**	**३५८**	**२०२९**
१४५११-बीमादावी प्राप्ति	१५	२१६२	२३८७	३५८	२०२९
अन्य राजस्व	**५६९८३**	**५४८८९**	**७६६७५**	**११५०१**	**६५१७४**
१४५२१-प्रदुषणनियन्त्रण शुल्क	३२५७८	३५२५४	५२२६०	७८३९.०३	४४४२१.१९
१४५२९-अन्यराजस्व	२४४०५	१९६३५	२४४१५	३६६२.२१	२०७५२.५२
पूँजीगत राजस्व	**७**	**०**	**१**	**०**	**१**
१४५३१-सरकारीघर, जग्गा, गुडवील बिक्रीबाट प्राप्त रकम	७	०	१	०.१२	०.७०
राजस्व जम्मा	**११७८८२०१**	**१२९४०८३६**	**१५८०३१८३**	**२३७०४७७**	**१३४३२७०६**
विविध प्राप्ति	**१७३६९६**	**६१४४३**	**०**	**०**	**०**
विविध प्राप्ति	**१७३६९६**	**६१४४३**	**०**	**०**	**०**
१५१११-बेरूजू	५०७१९	३८७९०	०	०	०
१५११२-निकासा फिर्ता	१८९९५	११६१०	०	०	०
१५११३-अनुदान फिर्ता	१०३८५९	१०९८६	०	०	०
१५११४-सशर्त अनुदान फिर्ता प्राप्ति	५९	५६	०	०	०
१५११५-विशेष अनुदान फिर्ता प्राप्ति	६४	०	०	०	०
जम्मा राजस्व/प्राप्ति	**११९६१८९८**	**१३००२२७९**	**१५८०३१८३**	**२३७०४७७**	**१३४३२७०६**
राजस्व बाँडफाट	**१४२८२७५**	**१६५००००**	**१७५००००**		
सङ्घीय सञ्चित कोषमा दाखिला हुने राजस्व	**१०५३३६२२**	**११३५२२७९**	**१४०५३१८३**		

कार्यगत व्यय अनुमान
आर्थिक वर्ष २०८३/८४

अनुसूची - ३
(रु.लाखमा)

शीर्षक	२०८३/८४ को लक्ष्य				कुल अनुमानको प्रतिशत
	जम्मा	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	
सामान्य सार्वजनिक सेवा	**१०,५४,६६,७१**	**६,३०,३८,९७**	**१,०९,६५,३५**	**३,१४,६२,३९**	**४९.६५**
कार्यकारी र विधायिकाको निकाय,आर्थिक तथा वित्तिय र वैदेशिक मामिला	१,२८,८६,४२	१,२८,८६,४२	०	०	
बाह्य आर्थिक सहायता	५,१७,३३	५,१७,३३	०	०	
सामान्य सेवा	१,४३,७४,१८	१,४३,७४,१८	०	०	
आधारभूत अनुसन्धान	४५,३१	४५,३१	०	०	
सामान्य सार्वजनिक सेवामा अनुसन्धान तथा विकास	१,६६,३५	१,६६,३५	०	०	
सामान्य सेवा - अन्यत्र वर्गीकृत नभएको	२२,२२,००	२२,२२,००	०	०	
सार्वजनिक ऋण कारोवार	३,२८,२७,३८	३,२८,२७,३८	०	०	
विभिन्न तहका सरकारहरु बीच हुने सामान्य प्रकृतिको हस्तान्तरण	४,२४,२७,७४	०	१,०९,६५,३५	३,१४,६२,३९	
रक्षा	**६३,२७,३९**	**६३,२७,३९**	**०**	**०**	**२.९८**
सैनिक सुरक्षा	६२,८३,५२	६२,८३,५२	०	०	
नागरिक सुरक्षा	३७,६२	३७,६२	०	०	
रक्षा - अन्यत्र वर्गिकृत नभएको	६,२५	६,२५	०	०	
सार्वजनिक शान्ति सुरक्षा	**९१,९६,८२**	**९१,९६,८२**	**०**	**०**	**४.३३**
प्रहरी सेवा	६९,४३,२१	६९,४३,२१	०	०	
अग्नी नियन्त्रण सेवा	२,८०	२,८०	०	०	
न्यायालय	११,६१,४९	११,६१,४९	०	०	
कारागार	३,९५,९८	३,९५,९८	०	०	
सार्वजनिक शान्ति सुरक्षामा अनुसन्धान तथा विकास	३,३१	३,३१	०	०	
सार्वजनिक शान्ति सुरक्षा - अन्यत्र वर्गिकृत नभएको	६,९०,०३	६,९०,०३	०	०	
आर्थिक मामिला	**४,४८,९४,९२**	**४,४८,९४,९२**	**०**	**०**	**२१.१३**
सामान्य आर्थिक, व्यापारिक र श्रम मामिला	९,४८,७९	९,४८,७९	०	०	
कृषि, वन , मत्स्यपालन तथा शिकार	१,११,३१,५६	१,११,३१,५६	०	०	
इन्धन तथा उर्जा	५९,२९,५४	५९,२९,५४	०	०	
खानी , उत्पादन तथा निर्माण	१,४३,२३,१२	१,४३,२३,१२	०	०	
यातायात	४४,७०,३०	४४,७०,३०	०	०	
संचार	८,९४,६८	८,९४,६८	०	०	
अन्य उद्योगहरु	४,३४,५१	४,३४,५१	०	०	
अनुसन्धान तथा विकास - आर्थिक मामिला	५,८६,६१	५,८६,६१	०	०	
आर्थिक मामिला - अन्यत्र वर्गिकृत नभएको	६१,७५,८१	६१,७५,८१	०	०	
वातावरण संरक्षण	**१०,००,१२**	**१०,००,१२**	**०**	**०**	**०.४७**
फोहोर मैला व्यवस्थापन	३,४७,३६	३,४७,३६	०	०	
ढल व्यवस्थापन	६५,२३	६५,२३	०	०	
जैविक विविधता र भू-संरक्षण	१,२७,०४	१,२७,०४	०	०	
अनुसन्धान तथा विकास पर्यावरण संरक्षण	४२,७६	४२,७६	०	०	
वातावरण संरक्षण - अन्यत्र वर्गिकृत नभएको	४,१७,७३	४,१७,७३	०	०	
आवास तथा सामुदायिक सुविधा	**८६,९९,६१**	**८६,९९,६१**	**०**	**०**	**४.१०**
आवास विकास	४४,४५,६८	४४,४५,६८	०	०	

शीर्षक	२०८३/८४ को लक्ष्य				कुल अनुमानको प्रतिशत
	जम्मा	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	
सामुदायिक विकास	१२,५३,९२	१२,५३,९२	०	०	
खानेपानी	२७,२३,७८	२७,२३,७८	०	०	
अनुसन्धान तथा विकास - आवास तथा सामुदायिक सुविधा	६१,२०	६१,२०	०	०	
आवास तथा सामुदायिक सुविधा - अन्यत्र उल्लेख नभएको	२,१५,०३	२,१५,०३	०	०	
स्वास्थ्य	**७४,७२,२७**	**७४,७२,२७**	**०**	**०**	**३.५२**
औषधी उत्पादन,उपकरण तथा औजार	१,४१,९५	१,४१,९५	०	०	
वहिरंङ्ग सेवा	१,६०,७९	१,६०,७९	०	०	
अस्पताल सेवा	३१,०६,९४	३१,०६,९४	०	०	
जनस्वास्थ्य सेवा	३१,१६,१३	३१,१६,१३	०	०	
स्वास्थ्य क्षेत्रको अनुसन्धान तथा विकास	९,०७,०५	९,०७,०५	०	०	
स्वास्थ्य - अन्यत्र वर्गिकृत नभएको	३९,४१	३९,४१	०	०	
मनोरंजन,संस्कृति तथा धर्म	**६,७६,०१**	**६,७६,०१**	**०**	**०**	**०.३२**
मनोरंजनात्मक र खेलकुद सेवाहरु	३,६८,७५	३,६८,७५	०	०	
सांस्कृतिक सेवा	२,३८,४७	२,३८,४७	०	०	
प्रसारण तथा प्रकाशन सेवा	६३,३२	६३,३२	०	०	
मनोरंजन संस्कृती तथा धर्ममा अनुसन्धान तथा विकास	५,४७	५,४७	०	०	
शिक्षा	**५९,२३,८७**	**५९,२३,८७**	**०**	**०**	**२.७९**
पूर्व प्राथमिक र प्राथमिक शिक्षा	४२,४९	४२,४९	०	०	
तहमा वर्गिकृत नहुने शिक्षा (अनौपचारिक शिक्षा)	२,०२,५४	२,०२,५४	०	०	
शिक्षाको लागि सहायक सेवाहरु	५६,१०,७६	५६,१०,७६	०	०	
शिक्षा - अनुसन्धान विकास	६८,०७	६८,०७	०	०	
शिक्षा - अन्यत्र वर्गिकृत नभएको	१	१	०	०	
सामाजिक सुरक्षा	**२,२७,७६,७२**	**२,२७,७६,७२**	**०**	**०**	**१०.७२**
परिवार र शिशु कल्याण	९,१०	९,१०	०	०	
बेरोजगार	१,८३	१,८३	०	०	
सामाजिक असमावेशी	०	०	०	०	
सामाजिक सुरक्षा - अनुसन्धान तथा विकास	१,६७	१,६७	०	०	
सामाजिक सुरक्षा - अन्यत्र वर्गिकृत नभएको	२,२७,६४,१२	२,२७,६४,१२	०	०	
कुल जम्मा	**२१,२४,३४,४४**	**१७,००,०६,७०**	**१,०९,६५,३५**	**३,१४,६२,३९**	**१००**

मन्त्रालयगत व्यय अनुमान (वित्तीय व्यवस्था सहित)

आर्थिक वर्ष २०८३/८४

अनुसूची - ४
(रु.लाखमा)

निकाय	कुल जम्मा	संघ			प्रदेश	स्थानीय तह	कुल अनुमानको प्रतिशत
		जम्मा	चालु/पुँजीगत	वित्तीय			
१०१ राष्ट्रपति	१५,७०	१५,७०	१५,७०	०	०	०	०.०१
१०२ उपराष्ट्रपति	५,३९	५,३९	५,३९	०	०	०	०.००
१०३ प्रदेश प्रमुखहरु	२१,४५	२१,४५	२१,४५	०	०	०	०.०१
२०२ संघीय संसद	१,७३,४८	१,७३,४८	१,७३,४८	०	०	०	०.०८
२०४ अदालत	९,४९,१६	९,४९,१६	९,४९,१६	०	०	०	०.४५
२०६ अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	१,७१,१९	१,७१,१९	१,७१,१९	०	०	०	०.०८
२०८ महालेखा परीक्षकको कार्यालय	७६,९१	७६,९१	७६,९१	०	०	०	०.०४
२१० लोक सेवा आयोग	९५,८८	९५,८८	९५,८८	०	०	०	०.०५
२१२ निर्वाचन आयोग	५९,०२	५९,०२	५९,०२	०	०	०	०.०३
२१४ राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	३०,०२	३०,०२	३०,०२	०	०	०	०.०१
२१८ न्याय परिषद्	५,४८	५,४८	५,४८	०	०	०	०.००
२२० राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	९,५८	९,५८	९,५८	०	०	०	०.००
२२२ राष्ट्रिय महिला आयोग	७,०८	७,०८	७,०८	०	०	०	०.००
२२४ राष्ट्रिय दलित आयोग	३,९६	३,९६	३,९६	०	०	०	०.००
२२६ राष्ट्रिय समावेशी आयोग	४,०८	४,०८	४,०८	०	०	०	०.००
२२८ आदिवासी जनजाति आयोग	३,६२	३,६२	३,६२	०	०	०	०.००
२३० मधेशी आयोग	४,०९	४,०९	४,०९	०	०	०	०.००
२३२ थारू आयोग	४,२४	४,२४	४,२४	०	०	०	०.००
२३४ मुस्लिम आयोग	४,१७	४,१७	४,१७	०	०	०	०.००
३०१ प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	७,४८,५२	७,४८,५२	७,४८,५२	०	०	०	०.३५
३०५ अर्थ मन्त्रालय	८४,७३,५८	८४,३६,४८	५७,५६,९१	२६,७९,५७	३७,१०	०	३.९९
३०७ उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	९,३४,७४	८,५५,०१	८,३१,११	२३,९०	०	७९,७३	०.४४
३०८ उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय	१,१४,०२,८२	१,०६,०७,१९	४२,६०,३४	६३,४६,८५	७,९५,६३	०	५.३७
३११ कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	५८,३९	५८,३९	५८,३९	०	०	०	०.०३
३१२ कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालय	७३,१२,२१	६२,४०,७१	६०,३०,७१	२,१०,००	७,७१,३०	३,००,२०	३.४४
३१४ गृह मन्त्रालय	१,०८,३२,९३	१,०७,९५,२८	१,०७,९५,२८	०	०	३७,६५	५.१०
३२५ संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	१०,५३,९२	१०,२७,८४	७,३४,४५	२,९३,३९	०	२६,०८	०.५०
३२६ परराष्ट्र मन्त्रालय	८,७३,८२	८,७३,८२	८,७३,८२	०	०	०	०.४१
३३२ विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन मन्त्रालय	४,००,०४	४,००,०४	४,००,०४	०	०	०	०.१९
३३७ पूर्वाधार विकास मन्त्रालय	३,०२,८३,५२	२,७८,३१,११	२,६९,२९,११	९,०२,००	१२,३६,२२	१२,१६,१९	१४.२६
३४० महिला, बालबालिका, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक र सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	१,२२,६१,४३	१,२१,६३,७२	१,२१,६३,७२	०	२१,६८	७६,०३	५.७७
३४५ रक्षा मन्त्रालय	६४,९६,७५	६४,९६,७५	६४,९६,७५	०	०	०	३.०६

निकाय	कुल जम्मा	संघ			प्रदेश	स्थानीय तह	कुल अनुमानको प्रतिशत
		जम्मा	चालु/पुँजीगत	वित्तीय			
३५० शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय	२,१८,३०,५०	६२,८९,५७	६२,८९,५७	०	४,६२,२०	१,५०,७८,७३	१०.२८
३५८ सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	५,९३,६०	५,९३,६०	५,९३,६०	०	०	०	०.२८
३६५ भूमि व्यवस्था, सहकारी, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	१४,९४,२४	१२,७७,८३	१२,७७,८३	०	७५,२२	१,४१,१९	०.७०
३७० स्वास्थ्य तथा खाद्य स्वच्छता मन्त्रालय	९६,४३,६३	५५,९२,२६	५५,९२,२६	०	५,६२,५१	३४,८८,८६	४.५४
३७१ युवा, श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय	३,६२,६६	१,८७,८३	१,८७,८३	०	१०,८८	१,६३,९५	०.१७
३९१ राष्ट्रिय योजना आयोग	१८,७०	१८,७०	१८,७०	०	०	०	०.०१
३९५ महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	१,५०,९०	१,५०,९०	१,५०,९०	०	०	०	०.०७
५०२ अर्थ मन्त्रालय- आन्तरिक ऋण भुक्तानी	३,२८,१४,००	३,२८,१४,००	८२,२५,००	२,४५,८९,००	०	०	१५.४५
५०३ अर्थ मन्त्रालय- वैदेशिक ऋण भुक्तानी (बहुपक्षीय)	७२,२५,७०	७२,२५,७०	१४,९६,५०	५७,२९,२०	०	०	३.४०
५०४ अर्थ मन्त्रालय- वैदेशिक ऋण भुक्तानी (द्विपक्षीय)	१७,४९,००	१७,४९,००	२,५८,००	१४,९१,००	०	०	०.८२
६०१ अर्थ मन्त्रालय- कर्मचारी सुविधा तथा सेवानिवृत सुविधा	१,६८,८५,००	१,६८,८५,००	१,६८,८५,००	०	०	०	७.९५
६०२ अर्थ मन्त्रालय- विविध	९०,४२,९५	९०,४२,९५	९०,४२,९५	०	०	०	४.२६
७०१ प्रदेश	६९,९२,६१	०	०	०	६९,९२,६१	०	३.२९
८०१ स्थानीय तह	१,०८,५३,७८	०	०	०	०	१,०८,५३,७८	५.११
कुल जम्मा	**२१,२४,३४,४४**	**१७,००,०६,७०**	**१२,७७,४१,७९**	**४,२२,६४,९१**	**१,०९,६५,३५**	**३,१४,६२,३९**	**१००**

खर्च शीर्षकगत व्यय अनुमान (भुक्तानी विधिका आधारमा)

आर्थिक वर्ष २०८३/८४

अनुसूची - ५
(रु.लाखमा)

खर्च शीर्षक	नगद				वस्तुगत तथा सोझै भुक्तानी	कुल जम्मा
	राजस्व	आन्तरिक ऋण	वैदेशिक सहयोग नगद	नगद जम्मा		
चालु	**१०,०२,३१,०५**	**२,०९,४६,५७**	**५१,५६,१५**	**१२,६३,३३,७७**	**७,२५,१३**	**१२,७०,५८,९०**
२११०० पारिश्रमिक / सुविधा	**२,३६,९२,७१**	**०**	**७९**	**२,३६,९३,५०**	**७**	**२,३६,९३,५७**
२११११ पारिश्रमिक कर्मचारी	१,८७,८७,६३	०	१८	१,८७,८७,८१	०	१,८७,८७,८१
२१११२ पारिश्रमिक पदाधिकारी	१,६०,५३	०	०	१,६०,५३	०	१,६०,५३
२११२१ पोशाक	६,६८,०१	०	१	६,६८,०२	०	६,६८,०२
२११२२ खाद्यान्न	१७,९१,०७	०	०	१७,९१,०७	०	१७,९१,०७
२११२३ औषधी उपचार खर्च	१,६१,०३	०	०	१,६१,०३	०	१,६१,०३
२११३१ स्थानीय भत्ता	१,१८,७३	०	०	१,१८,७३	०	१,१८,७३
२११३२ महंगी भत्ता	१५,६१,७९	०	२	१५,६१,८१	०	१५,६१,८१
२११३३ फिल्ड भत्ता	१,५६	०	०	१,५६	०	१,५६
२११३४ कर्मचारीको बैठक भत्ता	१६,४८	०	५८	१७,०६	७	१७,१३
२११३५ कर्मचारी प्रोत्साहन तथा पुरस्कार	५०,७६	०	०	५०,७६	०	५०,७६
२११३६ वैदेशिक भत्ता	१,२३,७४	०	०	१,२३,७४	०	१,२३,७४
२११३९ अन्य भत्ता	१,८३,५४	०	०	१,८३,५४	०	१,८३,५४
२११४१ पदाधिकारी बैठक भत्ता	१०,७२	०	०	१०,७२	०	१०,७२
२११४२ पदाधिकारी अन्य सुबिधा	५२,८८	०	०	५२,८८	०	५२,८८
२११४९ पदाधिकारी अन्य भत्ता	४,२४	०	०	४,२४	०	४,२४
२१२०० कर्मचारीको सामाजिक सुरक्षा खर्च	**५,२८,६१**	**०**	**१**	**५,२८,६२**	**९**	**५,२८,७१**
२१२११ सामाजिक सुरक्षा कोष खर्च	१,८०,५४	०	०	१,८०,५४	९	१,८०,६३
२१२१२ योगदानमा आधारित निवृतभरण तथा उपदान कोष खर्च	२,०९,९१	०	०	२,०९,९१	०	२,०९,९१
२१२१३ योगदानमा आधारित बीमा कोष खर्च	१,३२,३५	०	१	१,३२,३६	०	१,३२,३६
२१२१४ कर्मचारी कल्याण कोष	२४	०	०	२४	०	२४
२१२१९ अन्य सामाजिक सुरक्षा खर्च	३०	०	०	३०	०	३०
२१२२१ पदाधिकारी सामाजिक सुरक्षा कोष खर्च	१	०	०	१	०	१
२१२२२ पदाधिकारीको योगदानमा आधारित निवृतभरण तथा उपदान कोष खर्च	४	०	०	४	०	४
२१२२३ पदाधिकारीको योगदानमा आधारित बीमा कोष खर्च	५,२२	०	०	५,२२	०	५,२२
२२१०० सेवा महसुल	**४,४९,४०**	**०**	**१,५६**	**४,५०,९६**	**८४**	**४,५१,८०**
२२१११ पानी तथा बिजुली	३,२४,७७	०	९८	३,२५,७५	७६	३,२६,५१
२२११२ संचार महसुल	१,२४,६३	०	५८	१,२५,२१	८	१,२५,२९
२२२०० पुंजीगत सम्पत्तिको संचालन र सम्भार खर्च	**८,६८,७०**	**०**	**१०,७१**	**८,७९,४१**	**१,९१**	**८,८१,३२**
२२२११ इन्धन (पदाधिकारी)	२०,४८	०	८	२०,५६	०	२०,५६
२२२१२ इन्धन (कार्यालय प्रयोजन)	३,७४,१५	०	४,७९	३,७८,९४	२१	३,७९,१५
२२२१३ सवारी साधन मर्मत खर्च	१,८९,८७	०	२,८५	१,९२,७२	३२	१,९३,०४
२२२१४ वीमा तथा नवीकरण खर्च	८६,९९	०	१,३७	८८,३६	१,२३	८९,५९
२२२२१ मेशिनरी तथा औजार मर्मत सम्भार तथा सञ्चालन खर्च	८३,५२	०	१,३७	८४,८९	५	८४,९४
२२२३१ निर्मित सार्वजनिक सम्पत्तिको मर्मत सम्भार खर्च	४३,३८	०	१७	४३,५५	०	४३,५५

खर्च शीर्षक	नगद				वस्तुगत तथा सोझै भुक्तानी	कुल जम्मा
	राजस्व	आन्तरिक ऋण	वैदेशिक सहयोग नगद	नगद जम्मा		
२२२९१ अन्य सम्पत्तिहरूको संचालन तथा सम्भार खर्च	७०,३१	०	८	७०,३९	१०	७०,४९
२२३०० कार्यालय सामान तथा सेवाहरू	**२,२०,३७**	**२,२४,९४**	**१०,२१**	**४,५५,५२**	**३,३४**	**४,५८,८६**
२२३११ मसलन्द तथा कार्यालय सामाग्री	८९,५६	२,२४,९४	५,७६	३,२०,२६	३,०४	३,२३,३०
२२३१२ पशुपंक्षीहरूको आहार	१९,३२	०	०	१९,३२	०	१९,३२
२२३१३ पुस्तक तथा सामग्री खर्च	४,९३	०	९	५,०२	०	५,०२
२२३१४ इन्धन - अन्य प्रयोजन	२९,०७	०	१०	२९,१७	०	२९,१७
२२३१५ पत्रपत्रिका, छपाई तथा सूचना प्रकाशन खर्च	६३,१०	०	४,०८	६७,१८	३०	६७,४८
२२३१९ अन्य कार्यालय संचालन खर्च	१४,३९	०	१८	१४,५७	०	१४,५७
२२४०० सेवा तथा परामर्श खर्च	**९,२४,७३**	**१,५७,४७**	**६०,२५**	**११,४२,४५**	**१,६१,०२**	**१३,०३,४७**
२२४११ सेवा र परामर्श खर्च	३,५२	१,००,३९	५१,५२	१,५५,४३	१,५९,३७	३,१४,८०
२२४१२ सूचना प्रणाली तथा सफ्टवेयर संचालन खर्च	२,३३	५७,०८	१,१६	६०,५७	१	६०,५८
२२४१३ करार सेवा शुल्क	८,०८,४४	०	७,०८	८,१५,५२	१,६४	८,१७,१६
२२४१९ अन्य सेवा शुल्क	१,१०,४४	०	४९	१,१०,९३	०	१,१०,९३
२२५०० कार्यक्रम सम्वन्धी खर्चहरू	**१६,३३,९२**	**९,८८,९६**	**३,४१,२६**	**२९,६४,१४**	**७०,१९**	**३०,३४,३३**
२२५११ कर्मचारी तालिम खर्च	५,८२	१,३१,३२	१७,७३	१,५४,८७	७,६५	१,६२,५२
२२५१२ सीप विकास तथा जनचेतना तालिम तथा गोष्ठी सम्बन्धी खर्च	६,२५	७९,५०	२८,४७	१,१४,२२	५,०७	१,१९,२९
२२५२१ उत्पादन सामग्री / सेवा खर्च	३,३५,७६	०	९४	३,३६,७०	०	३,३६,७०
२२५२२ कार्यक्रम खर्च	२५,३०	७,२१,६६	२,९३,५६	१०,४०,५२	५७,४७	१०,९७,९९
२२५२३ विशेष कार्यक्रम खर्च	१२,५७,५६	३८	०	१२,५७,९४	०	१२,५७,९४
२२५२९ विविध कार्यक्रम खर्च	३,२३	५६,१०	५६	५९,८९	०	५९,८९
२२६०० अनुगमन,मूल्यांकन र भ्रमण खर्च	**२,२१,४७**	**८५,१७**	**११,८५**	**३,१८,४९**	**१२,१२**	**३,३०,६१**
२२६११ अनुगमन, मूल्यांकन खर्च	१७,५४	८५,१७	७,७३	१,१०,४४	२,७६	१,१३,२०
२२६१२ भ्रमण खर्च	१,८२,४९	०	४,१२	१,८६,६१	९,३६	१,९५,९७
२२६१३ विशिष्ट व्यक्ति तथा प्रतिनिधि मण्डलको भ्रमण खर्च	१२,६०	०	०	१२,६०	०	१२,६०
२२६१९ अन्य भ्रमण खर्च	८,८४	०	०	८,८४	०	८,८४
२२७०० विविध खर्च	**२३,५२**	**९२,४४**	**३,४२**	**१,१९,३८**	**२९**	**१,१९,६७**
२२७११ विविध खर्च	२३,५२	९२,४४	३,४२	१,१९,३८	२९	१,१९,६७
२४१०० वैदेशिक ऋणको व्याज	**१७,५४,५०**	**०**	**०**	**१७,५४,५०**	**०**	**१७,५४,५०**
२४१११ वैदेशिक ऋणको व्याज	१७,५४,५०	०	०	१७,५४,५०	०	१७,५४,५०
२४२०० आन्तरिक ऋणको व्याज, सेवा शुल्क तथा बैंक कमिसन	**८२,२५,००**	**०**	**०**	**८२,२५,००**	**०**	**८२,२५,००**
२४२११ आन्तरिक ऋणको व्याज	८२,२५,००	०	०	८२,२५,००	०	८२,२५,००
२५१०० सार्वजनिक संस्थानहरूलाई सहायता	**६८,४१**	**०**	**०**	**६८,४१**	**०**	**६८,४१**
२५१११ गैह वित्तीय संस्थानहरूलाई चालु सहायता	३७,९७	०	०	३७,९७	०	३७,९७
२५११२ गैह वित्तीय संस्थानहरूलाई पूँजीगत सहायता	२६,४४	०	०	२६,४४	०	२६,४४
२५१२१ वित्तीय संस्थानहरूलारइ चालु सहायता	४,००	०	०	४,००	०	४,००
२५२०० व्यवसायहरूलाई सहायता	**४,०२,८०**	**०**	**०**	**४,०२,८०**	**०**	**४,०२,८०**
२५२११ गैह वित्तीय व्यवसायहरूलाई चालु सहायता	३,९३,३०	०	०	३,९३,३०	०	३,९३,३०

खर्च शीर्षक	नगद				वस्तुगत तथा सोझै भुक्तानी	कुल जम्मा
	राजस्व	आन्तरिक ऋण	वैदेशिक सहयोग नगद	नगद जम्मा		
२५२१२ गैह वित्तीय व्यवसायहरूलाई पूँजीगत सहायता	९,५०	०	०	९,५०	०	९,५०
२५३०० अन्य सहायता	**१२,०९,८५**	**०**	**०**	**१२,०९,८५**	**०**	**१२,०९,८५**
२५३१५ अन्य सहायता	१२,०९,८५	०	०	१२,०९,८५	०	१२,०९,८५
२६२०० अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूलाई अनुदान	**५०,०७**	**०**	**०**	**५०,०७**	**०**	**५०,०७**
२६२११ अन्तराष्ट्रिय सदस्यता शुल्क तथा सहयोग	५०,०७	०	०	५०,०७	०	५०,०७
२६३०० अन्य तहका सरकारहरूलाई अनुदान	**३,३७,८६,०८**	**४१,१२,१८**	**४४,६५,३५**	**४,२३,६३,६१**	**६४,१३**	**४,२४,२७,७४**
२६३३१ समानिकरण अनुदान	१,५१,७०,७८	०	०	१,५१,७०,७८	०	१,५१,७०,७८
२६३३२ सशर्त अनुदान (चालु)	१,८५,३०,३१	०	१८,९९,२१	२,०४,२९,५२	४३,११	२,०४,७२,६३
२६३३३ विशेष अनुदान (चालु)	८४,९९	३,९१,०२	०	४,७६,०१	०	४,७६,०१
२६३३४ समपुरक अनुदान	०	१३,५३,१२	०	१३,५३,१२	०	१३,५३,१२
२६३३६ सशर्त अनुदान (पुँजीगत)	०	१५,२१,५६	२५,६६,१४	४०,८७,७०	२१,०२	४१,०८,७२
२६३३७ विशेष अनुदान (पुँजीगत)	०	८,४६,४८	०	८,४६,४८	०	८,४६,४८
२६४०० सामाजिक सेवा अनुदान	**१,०१,३६,७७**	**२१,५५,७७**	**२,४६,३६**	**१,२५,३८,९०**	**३,११,१९**	**१,२८,५०,०९**
२६४१२ सरकारी निकाय, समिति एवं बोर्डहरूलाई सशर्त चालु अनुदान	८४,४५,२४	०	७३,५३	८५,१८,७७	१,८१,८६	८७,००,६३
२६४१३ अन्य संस्थालाई अनुदान' सशर्त	१६,९१,५३	०	१,११,२२	१८,०२,७५	१,२५,७०	१९,२८,४५
२६४२२ सरकारी निकाय, समिति, बोर्ड — पुँजीगत सशर्त अनुदान	०	२०,८१,०२	५०,५९	२१,३१,६१	५२	२१,३२,१३
२६४२३ अन्य संस्थालाई सशर्त पुँजीगत अनुदान	०	७४,७५	११,०२	८५,७७	३,११	८८,८८
२७१०० सामाजिक सुरक्षा	**५,७१,२२**	**१,२२,२९,२९**	**०**	**१,२८,००,५१**	**०**	**१,२८,००,५१**
२७१११ सामाजिक सुरक्षा	५०,००	१,२२,२९,२९	०	१,२२,७९,२९	०	१,२२,७९,२९
२७११२ अन्य सामाजिक सुरक्षा	५,२१,२२	०	०	५,२१,२२	०	५,२१,२२
२७२०० सामाजिक सहायता	**२,९४,१३**	**४,५७,३१**	**४२**	**७,५१,८६**	**९५,६१**	**८,४७,४७**
२७२११ छात्रवृत्ति	२५,२१	०	७	२५,२८	०	२५,२८
२७२१२ उद्दार, राहत तथा पुनर्स्थापना खर्च	२,६८,५७	०	१	२,६८,५८	०	२,६८,५८
२७२१३ औषधी खरिद खर्च	३५	४,५७,३१	३४	४,५८,००	९५,६१	५,५३,६१
२७३०० कर्मचारी सामाजिक लाभ सम्बन्धि खर्च	**१,२९,३४,५८**	**०**	**१,२०**	**१,२९,३५,७८**	**०**	**१,२९,३५,७८**
२७३११ निवृत्ति भरण तथा अशक्त वृत्ति	९७,०४,५०	०	०	९७,०४,५०	०	९७,०४,५०
२७३१२ उपदान	३,६२,९५	०	१,२०	३,६४,१५	०	३,६४,१५
२७३१३ सेवा निवृत्तको संचित विदा	११,८४,९०	०	०	११,८४,९०	०	११,८४,९०
२७३१४ सेवा निवृत्तको औषधी उपचार	१६,३२,१०	०	०	१६,३२,१०	०	१६,३२,१०
२७३१५ मृत कर्मचारीको सुविधा तथा सहायता	५०,१३	०	०	५०,१३	०	५०,१३
२८१०० सम्पत्ति सम्वन्धी खर्च	**९८,२७**	**२,३५,४९**	**२,७६**	**३,३६,५२**	**४,३३**	**३,४०,८५**
२८१४१ जग्गाको भाडा	५१,१९	०	०	५१,१९	०	५१,१९
२८१४२ घर भाडा	१७,४६	२,३५,४९	१,५९	२,५४,५४	४,२३	२,५८,७७
२८१४३ सवारी साधन तथा मेशिनर औजार भाडा	१३,०९	०	९५	१४,०४	१०	१४,१४
२८१४९ अन्य भाडा	१६,५३	०	२२	१६,७५	०	१६,७५
२८२०० फिर्ता खर्च	**१,०६,६४**	**०**	**०**	**१,०६,६४**	**०**	**१,०६,६४**
२८२११ राजस्व फिर्ता	६१,२६	०	०	६१,२६	०	६१,२६
२८२१२ न्यायिक फिर्ता	१२,३८	०	०	१२,३८	०	१२,३८
२८२१९ अन्य फिर्ता	३३,००	०	०	३३,००	०	३३,००
२८९०० भैपरी आउने चालु खर्च	**२०,२९,३०**	**२,०७,५५**	**०**	**२२,३६,८५**	**०**	**२२,३६,८५**
२८९११ भैपरी आउने चालु खर्च	२०,२९,३०	२,०७,५५	०	२२,३६,८५	०	२२,३६,८५

खर्च शीर्षक	नगद				वस्तुगत तथा सोझै भुक्तानी	कुल जम्मा
	राजस्व	आन्तरिक ऋण	वैदेशिक सहयोग नगद	नगद जम्मा		
पुँजीगत	**५३,८२,६७**	**१,९४,४७,८७**	**१,३६,००,८४**	**३,८४,३१,३८**	**४६,७९,२५**	**४,३१,१०,६३**
३११०० स्थिर सम्पत्ति प्राप्ति खर्च	**२०,२०,९०**	**१,९२,१५,३८**	**१,३५,९५,५९**	**३,४८,३१,८७**	**४६,७७,२९**	**३,९५,०९,१६**
३११११ आवासिय भवन निर्माण/खरिद	०	१०,३३	०	१०,३३	०	१०,३३
३१११२ गैर आवासीय भवन निर्माण/खरिद	२,९२,५२	२८,५३,७४	८,८९,१९	४०,३५,४५	५५,७५	४०,९१,२०
३१११३ निर्मित भवनको संरचनात्मक सुधार खर्च	३	६,९५	४२	७,४०	०	७,४०
३१११४ जग्गा बिकास कार्य	०	२१	०	२१	०	२१
३११२१ सवारी साधन	६०,४८	२,३२,८७	०	२,९३,३५	०	२,९३,३५
३११२२ मेशिनरी तथा औजार	६७,६९	१२,१३,१६	२,३१,३४	१५,१२,१९	३८,७८	१५,५०,९७
३११२३ फर्निचर तथा फिक्चर्स	२१,९०	९९,१७	९,६२	१,३०,६९	५०	१,३१,१९
३११३१ पशुधन तथा बागवानी विकास खर्च	०	७३	०	७३	७९	१,५२
३११३२ अनुसन्धान तथा विकास सम्बन्धि खर्च	१०	१३,०३	६४	१३,७७	०	१३,७७
३११३४ कम्प्युटर सफ्टवेयर निर्माण तथा खरीद खर्च	१२,०३	२,०७,६६	८९,९९	३,०९,६८	१९,४७	३,२९,१५
३११३५ पुँजीगत परामर्श	२,५८	५,४६,९५	४,६४,८९	१०,१४,४२	२,४१,१६	१२,५५,५८
३११४१ सुरक्षा प्रणाली तथा उपकरण प्राप्ति खर्च	०	२,५५,७३	१३,९५	२,६९,६८	०	२,६९,६८
३११५१ सडक तथा पूल निर्माण	२,००,००	३५,४८,१३	१,०४,२०,५९	१,४१,६८,७२	२१,०६,६२	१,६२,७५,३४
३११५२ रेलमार्ग तथा हवाई मैदान निर्माण	०	३,०८,९९	०	३,०८,९९	०	३,०८,९९
३११५३ विद्युत संरचना निर्माण	०	३,२९,२९	२,२४,७५	५,५४,०४	१८,५८,७०	२४,१२,७४
३११५४ तटबन्ध तथा बाँध निर्माण	०	७,२७,९६	१,३४,०६	८,६२,०२	३,१०	८,६५,१२
३११५५ सिंचाई संरचना निर्माण	०	१७,४५,५५	३,४९,७४	२०,९५,२९	०	२०,९५,२९
३११५६ खानेपानी संरचना निर्माण	०	१५,०७,६५	१,२८,५४	१६,३६,१९	२,१२,९४	१८,४९,१३
३११५७ वन तथा वातावरण संरक्षण	०	७६,४५	१,५६,६८	२,३३,१३	२,९७	२,३६,१०
३११५८ सरसफाई संरचना निर्माण	०	३,५८,३३	५९,६७	४,१८,००	१,३४,०१	५,५२,०१
३११५९ अन्य सार्वजनिक निर्माण	१३,५१,७४	४८,३०,७२	३,७८,८९	६५,६१,३५	२,२०	६५,६३,५५
३११६१ निर्मित भवनको संरचनात्मक सुधार खर्च	८,२७	८४,४०	३३,९१	१,२६,५८	३०	१,२६,८८
३११७१ पूँजीगत सुधार खर्च सार्वजनिक निर्माण	३,५६	२,५७,३८	८,७२	२,६९,६६	०	२,६९,६६
३१४०० प्राकृतिक सम्पत्ति	**१८,२८,५२**	**७५**	**५,२५**	**१८,३४,५२**	**१,९६**	**१८,३६,४८**
३१४११ जग्गा प्राप्ति खर्च	१८,२२,८७	०	५,२५	१८,२८,१२	०	१८,२८,१२
३१४४१ करार लीज तथा लाइसेन्स खरिद प्राप्ति खर्च	५,६५	७५	०	६,४०	१,९६	८,३६
३१५०० भैपरी आउने पुँजीगत	**१५,३३,२५**	**२,३१,७४**	**०**	**१७,६४,९९**	**०**	**१७,६४,९९**
३१५११ भैपरी आउने पूँजीगत	१५,३३,२५	२,३१,७४	०	१७,६४,९९	०	१७,६४,९९
वित्तीय व्यवस्था	**३,४९,१८,११**	**६,०५,५६**	**२०,५६,६६**	**३,७५,८०,३३**	**४६,८४,५८**	**४,२२,६४,९१**
३२१०० आन्तरिक वित्तीय सम्पत्ति	**३०,७९,९१**	**६,०५,५६**	**२०,५६,६६**	**५७,४२,१३**	**४६,८४,५८**	**१,०४,२६,७१**
३२१४२ सार्वजनिक संस्थानमा ऋण लगानी	०	६,०५,५६	२०,५६,६६	२६,६२,२२	३९,८७,७५	६६,४९,९७
३२१५१ संस्थानमा शेयर लगानी	३०,७९,९१	०	०	३०,७९,९१	६,९६,८३	३७,७६,७४
३२२०० बाह्य वित्तीय सम्पत्ति	**२९,००**	**०**	**०**	**२९,००**	**०**	**२९,००**
३२२५१ वैदेशिक शेयर लगानी	२९,००	०	०	२९,००	०	२९,००
३३१०० आन्तरिक दायित्व	**२,४५,८९,००**	**०**	**०**	**२,४५,८९,००**	**०**	**२,४५,८९,००**
३३१९५ ऋणपत्र मार्फत प्राप्त ऋण साँवा भुक्तानी	२,४५,८९,००	०	०	२,४५,८९,००	०	२,४५,८९,००
३३२०० बाह्य वित्तीय दायित्व	**७२,२०,२०**	**०**	**०**	**७२,२०,२०**	**०**	**७२,२०,२०**
३३२४२ वैदेशिक ऋण सांवा भुक्तानी	७२,२०,२०	०	०	७२,२०,२०	०	७२,२०,२०
जम्मा खर्च	**१४,०५,३१,८३**	४,१०,००,००	२,०८,१३,६५	२०,२३,४५,४८	१,००,८८,९६	२१,२४,३४,४४

साधारण र विकासगत व्यय अनुमान
आर्थिक वर्ष २०८३/८४

अनुसूची - ६
(रु.लाखमा)

शीर्षक	२०८२/८३ को विनियोजन	२०८३/८४ को विनियोजन	वृद्धि प्रतिशत
साधारण	**९,८३,७४,७३**	**१०,८५,१४,१३**	**१०.३१**
१ प्रतिवद्ध खर्च- तलव, निवृत्तभरण, सामाजिक सुरक्षा समेत	४,४९,८३,२५	५,०८,००,२२	१२.९३
२ संचालन तथा कार्यक्रम खर्च	७४,०९,७०	९३,२४,२९	२५.८४
३ सशर्त चालु अनुदान	१,०७,८६,९९	१,२२,७०,२०	१३.७५
४ वित्तीय हस्तान्तरण समानीकरण अनुदान	१,४९,६२,८०	१,५१,७०,७८	१.३९
५ वित्तीय हस्तान्तरुण सशर्त अनुदान	१,९६,२६,४०	२,०४,७२,६३	४.३१
६ वित्तीय हस्तान्तरण विशेष अनुदान	६,०५,५९	४,७६,०१	-२१.४
विकास	**५,६९,३४,९५**	**६,२१,३१,६१**	**९.१३**
७ पुँजीगत खर्च	४,०७,८८,८०	४,३१,१०,६३	५.६९
८ सशर्त पुँजीगत अनुदान	२२,८१,९७	२२,५६,९५	-१.१
९ पुँजीगत वित्तीय लगानी	७२,७६,४७	१,०४,५५,७१	४३.६९
१० वित्तीय हस्तान्तरण सशर्त अनुदान	४५,५४,५९	४१,०८,७२	-९.७९
११ वित्तीय हस्तान्तरण विशेष अनुदान	६,९८,६०	८,४६,४८	२१.१७
१२ वित्तीय हस्तान्तरण समपुरक	१३,३४,५२	१३,५३,१२	१.३९
ऋणको सांवा तथा ब्याज भुक्तानी	**४,११,०१,३२**	**४,१७,८८,७०**	**१.६७**
१३ ऋणको सांवा तथा ब्याज भुक्तानी	४,११,०१,३२	४,१७,८८,७०	१.६७
कुल जम्मा	**१९,६४,११,००**	**२१,२४,३४,४४**	**८.१६**

नोटः-विशेष अनुदान २०७८।७९ देखि साधारण र विकास गरि छुट्याइएको ।

खर्च शीर्षकगत व्यय अनुमान (वित्तीय व्यवस्था सहित)

आर्थिक वर्ष २०८३/८४

अनुसूची - ७
(रु.लाखमा)

शीर्षक	२०८१/८२ को यथार्थ खर्च	२०८२/८३ को संशोधित अनुमान	२०८३/८४ को लक्ष्य	स्रोत		
				नेपाल सरकार	वैदेशिक	
					अनुदान	ऋण
चालु	**९,५६,५९,४८**	**११,१५,०३,३२**	**१२,७०,५८,९०**	**१२,११,७७,६२**	**२२,१४,८१**	**३६,६६,४७**
२१००० पारिश्रमिक / सुविधा	**१,५६,५९,२६**	**१,६४,६०,०८**	**२,४२,२२,२८**	**२,४२,२१,३२**	**५३**	**४३**
२११०० पारिश्रमिक / सुविधा	**१,५४,०४,३७**	**१,६१,७२,६८**	**२,३६,९३,५७**	**२,३६,९२,७१**	**४४**	**४२**
२१११० नगदमा दिइने पारिश्रमिक र सुविधा	**१,२२,७९,२८**	**१,२२,८५,८३**	**१,८९,४८,३४**	**१,८९,४८,१६**	**६**	**१२**
२११११ पारिश्रमिक कर्मचारी	१,२१,४७,२९	१,२१,३४,३३	१,८७,८७,८१	१,८७,८७,६३	६	१२
२१११२ पारिश्रमिक पदाधिकारी	१,३१,९९	१,५१,५०	१,६०,५३	१,६०,५३	०	०
२११२० जिन्सी वा जिन्सी वापत कर्मचारी दिइने पारिश्रमिक सुविधा	**२१,०८,९२**	**२१,८०,५४**	**२६,२०,१२**	**२६,२०,११**	**१**	**०**
२११२१ पोशाक	३,९७,५६	४,२७,८४	६,६८,०२	६,६८,०१	१	०
२११२२ खाद्यान्न	१६,७६,२३	१६,७३,९३	१७,९१,०७	१७,९१,०७	०	०
२११२३ औषधी उपचार खर्च	३५,१३	७८,७७	१,६१,०३	१,६१,०३	०	०
२११३० कर्मचारी भत्ता	**९,६१,०८**	**१६,४४,३१**	**२०,५७,२७**	**२०,५६,६०**	**३७**	**३०**
२११३१ स्थानीय भत्ता	७७,६९	९२,६०	१,१८,७३	१,१८,७३	०	०
२११३२ महंगी भत्ता	५,६९,८३	१२,०१,१०	१५,६१,८१	१५,६१,७९	१	१
२११३३ फिल्ड भत्ता	१,२६	१,४७	१,५६	१,५६	०	०
२११३४ कर्मचारीको बैठक भत्ता	१८,०१	२४,४९	१७,१३	१६,४८	३६	२९
२११३५ कर्मचारी प्रोत्साहन तथा पुरस्कार	३९,९८	५१,१९	५०,७६	५०,७६	०	०
२११३६ वैदेशिक भत्ता	८८,३३	९५,५८	१,२३,७४	१,२३,७४	०	०
२११३९ अन्य भत्ता	१,६५,९८	१,७७,८८	१,८३,५४	१,८३,५४	०	०
२११४० पदाधिकारी भत्ता तथा अन्य सुविधा	**५५,०९**	**६२,००**	**६७,८४**	**६७,८४**	**०**	**०**
२११४१ पदाधिकारी बैठक भत्ता	८,४५	९,२८	१०,७२	१०,७२	०	०
२११४२ पदाधिकारी अन्य सुबिधा	४४,३३	४९,२८	५२,८८	५२,८८	०	०
२११४९ पदाधिकारी अन्य भत्ता	२,३१	३,४४	४,२४	४,२४	०	०
२१२०० कर्मचारीको सामाजिक सुरक्षा खर्च	**२,५४,८९**	**२,८७,४०**	**५,२८,७१**	**५,२८,६१**	**९**	**१**
२१२१० कर्मचारीको सामाजिक सुरक्षा खर्च	**२,५४,६७**	**२,८७,१४**	**५,२३,४४**	**५,२३,३४**	**९**	**१**
२१२११ सामाजिक सुरक्षा कोष खर्च	०	५०	१,८०,६३	१,८०,५४	९	०
२१२१२ योगदानमा आधारित निवृतभरण तथा उपदान कोष खर्च	१,४०,५१	१,६८,४४	२,०९,९१	२,०९,९१	०	०
२१२१३ योगदानमा आधारित बीमा कोष खर्च	१,१३,५५	१,१७,५१	१,३२,३६	१,३२,३५	०	१
२१२१४ कर्मचारी कल्याण कोष	३५	३९	२४	२४	०	०
२१२१९ अन्य सामाजिक सुरक्षा खर्च	२६	३०	३०	३०	०	०
२१२२० पदाधिकारी सामाजिक सुरक्षा खर्च	**२२**	**२६**	**५,२७**	**५,२७**	**०**	**०**
२१२२१ पदाधिकारी सामाजिक सुरक्षा कोष खर्च	०	१	१	१	०	०
२१२२२ पदाधिकारीको योगदानमा आधारित निवृतभरण तथा उपदान कोष खर्च	४	४	४	४	०	०
२१२२३ पदाधिकारीको योगदानमा आधारित बीमा कोष खर्च	१८	२१	५,२२	५,२२	०	०
२२००० मालसामान तथा सेवाको उपयोग	**४१,६६,१२**	**७१,६२,३०**	**६५,८०,०६**	**५८,९१,०९**	**६,१०,२५**	**७८,७२**
२२१०० सेवा महसुल	**३,४५,८०**	**४,२३,४८**	**४,५१,८०**	**४,४९,४०**	**१,४३**	**९७**
२२११० सेवा महसुल	**३,४५,८०**	**४,२३,४८**	**४,५१,८०**	**४,४९,४०**	**१,४३**	**९७**

शीर्षक	२०८१/८२ को यथार्थ खर्च	२०८२/८३ को संशोधित अनुमान	२०८३/८४ को लक्ष्य	स्रोत		
				नेपाल सरकार	वैदेशिक	
					अनुदान	ऋण
२२१११ पानी तथा बिजुली	२,५७,२२	२,९८,९२	३,२६,५१	३,२४,७७	१,०८	६६
२२११२ संचार महसुल	८८,५८	१,२४,५६	१,२५,२९	१,२४,६३	३५	३१
२२२०० पुँजीगत सम्पत्तिको संचालन र सम्भार खर्च	**७,४९,५४**	**८,९५,९४**	**८,८१,३२**	**८,६८,७०**	**८,१८**	**४,४४**
२२२१० सवारी साधनको संचालन तथा सम्भार खर्च	**६,२१,७४**	**६,८३,९४**	**६,८२,३४**	**६,७१,४९**	**७,४३**	**३,४२**
२२२११ इन्धन (पदाधिकारी)	१७,४६	२०,९८	२०,५६	२०,४८	८	०
२२२१२ इन्धन (कार्यालय प्रयोजन)	३,३६,७२	३,८२,८१	३,७९,१५	३,७४,१५	२,९४	२,०६
२२२१३ सवारी साधन मर्मत खर्च	२,०५,७९	१,९८,४९	१,९३,०४	१,८९,८७	२,१३	१,०४
२२२१४ वीमा तथा नवीकरण खर्च	६१,७७	८१,६६	८९,५९	८६,९९	२,२८	३२
२२२२० मेशिनरी तथा औजार संचालन तथा सम्भार खर्च	**७२,९३**	**९०,४८**	**८४,९४**	**८३,५२**	**६०**	**८२**
२२२२१ मेशिनरी तथा औजार मर्मत सम्भार तथा सञ्चालन खर्च	७२,९३	९०,४८	८४,९४	८३,५२	६०	८२
२२२३० निर्मित सार्वजनिक सम्पत्तिको संभार खर्च	**३८,३५**	**४९,८०**	**४३,५५**	**४३,३८**	**०**	**१७**
२२२३१ निर्मित सार्वजनिक सम्पत्तिको मर्मत सम्भार खर्च	३८,३५	४९,८०	४३,५५	४३,३८	०	१७
२२२९० अन्य सम्पत्तिहरूको संचालन तथा सम्भार खर्च	**१६,५२**	**७१,७२**	**७०,४९**	**७०,३१**	**१५**	**३**
२२२९१ अन्य सम्पत्तिहरूको संचालन तथा सम्भार खर्च	१६,५२	७१,७२	७०,४९	७०,३१	१५	३
२२३०० कार्यालय सामान तथा सेवाहरू	**४,०४,८५**	**४,६५,३२**	**४,५८,८६**	**४,४५,३१**	**८,५७**	**४,९८**
२२३१० कार्यालय सामान तथा सेवाहरू	**४,०४,८५**	**४,६५,३२**	**४,५८,८६**	**४,४५,३१**	**८,५७**	**४,९८**
२२३११ मसलन्द तथा कार्यालय सामाग्री	२,७६,४६	३,१४,३०	३,२३,३०	३,१४,५०	६,७५	२,०५
२२३१२ पशुपंक्षीहरूको आहार	१७,९२	१८,४९	१९,३२	१९,३२	०	०
२२३१३ पुस्तक तथा सामग्री खर्च	३,७९	४,८९	५,०२	४,९३	६	३
२२३१४ इन्धन - अन्य प्रयोजन	२५,१३	२८,९१	२९,१७	२९,०७	१	९
२२३१५ पत्रपत्रिका, छपाई तथा सूचना प्रकाशन खर्च	७०,१३	८३,०१	६७,४८	६३,१०	१,६४	२,७४
२२३१९ अन्य कार्यालय संचालन खर्च	११,४२	१५,७२	१४,५७	१४,३९	११	७
२२४०० सेवा तथा परामर्श खर्च	**१०,४३,२२**	**१२,५९,२७**	**१३,०३,४७**	**१०,८२,२०**	**२,०१,९०**	**१९,३७**
२२४१० परामर्श तथा अन्य सेवा शुल्क	**१०,४३,२२**	**१२,५९,२७**	**१३,०३,४७**	**१०,८२,२०**	**२,०१,९०**	**१९,३७**
२२४११ सेवा र परामर्श खर्च	२,०९,४५	२,५५,६९	३,१४,८०	१,०३,९१	१,९४,०४	१६,८५
२२४१२ सूचना प्रणाली तथा सफ्टवेयर संचालन खर्च	३३,०१	७३,९६	६०,५८	५९,४१	१,०६	११
२२४१३ करार सेवा शुल्क	७,०९,९४	८,२३,१३	८,१७,१६	८,०८,४४	६,४९	२,२३
२२४१९ अन्य सेवा शुल्क	९०,८२	१,०६,४९	१,१०,९३	१,१०,४४	३१	१८
२२५०० कार्यक्रम सम्बन्धी खर्चहरू	**११,५०,१७**	**३६,५२,८३**	**३०,३४,३३**	**२६,२२,८८**	**३,६७,१३**	**४४,३२**
२२५१० तालिम तथा गोष्ठी	**१,९२,५०**	**२,६२,८४**	**२,८१,८१**	**२,२२,८९**	**४९,११**	**९,८१**
२२५११ कर्मचारी तालिम खर्च	१,१४,०८	१,४५,२९	१,६२,५२	१,३७,१४	२२,७३	२,६५
२२५१२ सीप विकास तथा जनचेतना तालिम तथा गोष्ठी सम्बन्धी खर्च	७८,४२	१,१७,५५	१,१९,२९	८५,७५	२६,३८	७,१६
२२५२० उत्पादन सामग्री, सेवा तथा अन्य कार्यक्रम खर्च	**९,५७,६७**	**३३,८९,९९**	**२७,५२,५२**	**२३,९९,९९**	**३,१८,०२**	**३४,५१**
२२५२१ उत्पादन सामग्री / सेवा खर्च	१,०९,३४	३,९१,९९	३,३६,७०	३,३५,७६	६७	२७
२२५२२ कार्यक्रम खर्च	७,८३,१६	९,९९,६३	१०,९७,९९	७,४६,९६	३,१६,७९	३४,२४
२२५२३ विशेष कार्यक्रम खर्च	११,७४	१९,४१,३३	१२,५७,९४	१२,५७,९४	०	०

शीर्षक	२०८१/८२ को यथार्थ खर्च	२०८२/८३ को संशोधित अनुमान	२०८३/८४ को लक्ष्य	स्रोत		
				नेपाल सरकार	वैदेशिक	
					अनुदान	ऋण
२२५२९ विविध कार्यक्रम खर्च	५३,४३	५७,०४	५९,८९	५९,३३	५६	०
२२६०० अनुगमन,मूल्यांकन र भ्रमण खर्च	**२,९५,०४**	**३,२१,९९**	**३,३०,६१**	**३,०६,६४**	**२०,८०**	**३,१७**
२२६१० अनुगमन,मूल्यांकन र भ्रमण खर्च	**२,९५,०४**	**३,२१,९९**	**३,३०,६१**	**३,०६,६४**	**२०,८०**	**३,१७**
२२६११ अनुगमन, मूल्यांकन खर्च	१,२२,३५	१,३४,८३	१,१३,२०	१,०२,७१	७,६४	२,८५
२२६१२ भ्रमण खर्च	१,५६,४४	१,७०,५१	१,९५,९७	१,८२,४९	१३,१६	३२
२२६१३ विशिष्ट व्यक्ति तथा प्रतिनिधि मण्डलको भ्रमण खर्च	१०,९६	९,३०	१२,६०	१२,६०	०	०
२२६१९ अन्य भ्रमण खर्च	५,२९	७,३५	८,८४	८,८४	०	०
२२७०० विविध खर्च	**१,७७,५०**	**१,४३,४७**	**१,१९,६७**	**१,१५,९६**	**२,२४**	**१,४७**
२२७१० विविध खर्च	**१,७७,५०**	**१,४३,४७**	**१,१९,६७**	**१,१५,९६**	**२,२४**	**१,४७**
२२७११ विविध खर्च	१,७७,५०	१,४३,४७	१,१९,६७	१,१५,९६	२,२४	१,४७
२४००० ब्याज,सेवा शुल्क तथा बैंक कमिशन	**७०,४४,८६**	**१,०५,४६,५९**	**९९,७९,५०**	**९९,७९,५०**	**०**	**०**
२४१०० वैदेशिक ऋणको ब्याज	**१०,१६,९४**	**१५,८२,४५**	**१७,५४,५०**	**१७,५४,५०**	**०**	**०**
२४११० वैदेशिक ऋणको ब्याज	**१०,१६,९४**	**१५,८२,४५**	**१७,५४,५०**	**१७,५४,५०**	**०**	**०**
२४१११ वैदेशिक ऋणको ब्याज	१०,१६,९४	१५,८२,४५	१७,५४,५०	१७,५४,५०	०	०
२४२०० आन्तरिक ऋणको ब्याज, सेवा शुल्क तथा बैंक कमिसन	**६०,२७,९२**	**८९,६४,१४**	**८२,२५,००**	**८२,२५,००**	**०**	**०**
२४२१० आन्तरिक ऋणको ब्याज, सेवा शुल्क तथा बैंक कमिसन	**६०,२७,९२**	**८९,६४,१४**	**८२,२५,००**	**८२,२५,००**	**०**	**०**
२४२११ आन्तरिक ऋणको ब्याज	६०,२७,९२	८९,६४,१४	८२,२५,००	८२,२५,००	०	०
२५००० सहायता	**६४,७०**	**१,०९,७८**	**१६,८१,०६**	**१६,८१,०६**	**०**	**०**
२५१०० सार्वजनिक संस्थानहरूलाई सहायता	**५३,५०**	**७३,०५**	**६८,४१**	**६८,४१**	**०**	**०**
२५११० गैह वित्तीय संस्थानहरूलाई सहायता	**४९,५०**	**६९,२१**	**६४,४१**	**६४,४१**	**०**	**०**
२५१११ गैह वित्तीय संस्थानहरूलाई चालु सहायता	४५,०५	४२,७७	३७,९७	३७,९७	०	०
२५११२ गैह वित्तीय संस्थानहरूलाई पूँजीगत सहायता	४,४५	२६,४४	२६,४४	२६,४४	०	०
२५१२० वित्तीय संस्थानहरूलार्इ सहायता	**४,००**	**३,८४**	**४,००**	**४,००**	**०**	**०**
२५१२१ वित्तीय संस्थानहरूलार्इ चालु सहायता	४,००	३,८४	४,००	४,००	०	०
२५२०० व्यवसायहरूलाई सहायता	**९,५७**	**९,५५**	**४,०२,८०**	**४,०२,८०**	**०**	**०**
२५२१० गैह वित्तीय व्यवसायहरूलाई सहायता	**९,५७**	**९,५५**	**४,०२,८०**	**४,०२,८०**	**०**	**०**
२५२११ गैह वित्तीय व्यवसायहरूलाई चालु सहायता	७	५	३,९३,३०	३,९३,३०	०	०
२५२१२ गैह वित्तीय व्यवसायहरूलाई पूँजीगत सहायता	९,५०	९,५०	९,५०	९,५०	०	०
२५३०० अन्य सहायता	**१,६३**	**२७,१८**	**१२,०९,८५**	**१२,०९,८५**	**०**	**०**
२५३१० अन्य सामाजिक संस्थालाई सहायता	**१,६३**	**२७,१८**	**१२,०९,८५**	**१२,०९,८५**	**०**	**०**
२५३१५ अन्य सहायता	१,६३	२७,१८	१२,०९,८५	१२,०९,८५	०	०
२६००० अनुदान	**४,३९,०२,८७**	**५,१२,६९,०७**	**५,५३,२७,९०**	**५,०२,४०,८७**	**१५,०१,८६**	**३५,८५,१७**
२६१०० वैदेशिक मुलुकलाई दिइने अनुदान	**०**	**८,२३**	**०**	**०**	**०**	**०**
२६११० वैदेशिक मुलुकलाई दिइने चालु अनुदान	**०**	**८,२३**	**०**	**०**	**०**	**०**
२६१११ वैदेशिक मुलुकलाई दिइने चालु अनुदान	०	८,२३	०	०	०	०
२६२०० अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूलाई अनुदान	**४१,८३**	**४८,५२**	**५०,०७**	**५०,०७**	**०**	**०**
२६२१० अन्तराष्ट्रिय सदस्यता शुल्क तथा सहयोग	**४१,८३**	**४८,५२**	**५०,०७**	**५०,०७**	**०**	**०**
२६२११ अन्तराष्ट्रिय सदस्यता शुल्क तथा सहयोग	४१,८३	४८,५२	५०,०७	५०,०७	०	०

शीर्षक	२०८१/८२ को यथार्थ खर्च	२०८२/८३ को संशोधित अनुमान	२०८३/८४ को लक्ष्य	स्रोत		
				नेपाल सरकार	वैदेशिक	
					अनुदान	ऋण
२६३०० अन्य तहका सरकारहरूलाई अनुदान	**३,४९,३६,८६**	**४,०२,८०,६८**	**४,२४,२७,७४**	**३,७८,९८,२६**	**१०,७७,८६**	**३४,५१,६२**
२६३३० आन्तरिक अनुदान	**३,४९,३६,८६**	**४,०२,८०,६८**	**४,२४,२७,७४**	**३,७८,९८,२६**	**१०,७७,८६**	**३४,५१,६२**
२६३३१ समानिकरण अनुदान	१,३५,७९,८५	१,३४,७१,६९	१,५१,७०,७८	१,५१,७०,७८	०	०
२६३३२ सशर्त अनुदान (चालु)	१,६८,१४,१५	१,९८,२२,९८	२,०४,७२,६३	१,८५,३०,३१	८,८६,५०	१०,५५,८२
२६३३३ विशेष अनुदान (चालु)	१,५८,४१	६,०५,५९	४,७६,०१	४,७६,०१	०	०
२६३३४ समपुरक अनुदान	८,०२,९४	१३,३४,५२	१३,५३,१२	१३,५३,१२	०	०
२६३३६ सशर्त अनुदान (पुँजीगत)	२८,८१,७०	४३,४७,३०	४१,०८,७२	१५,२१,५६	१,९१,३६	२३,९५,८०
२६३३७ विशेष अनुदान (पुँजीगत)	६,९९,८१	६,९८,६०	८,४६,४८	८,४६,४८	०	०
२६४०० सामाजिक सेवा अनुदान	**८९,२४,१८**	**१,०९,३१,६४**	**१,२८,५०,०९**	**१,२२,९२,५४**	**४,२४,००**	**१,३३,५५**
२६४१० चालु अनुदान	**७७,५०,५९**	**९२,२६,५०**	**१,०६,२९,०८**	**१,०१,३६,७७**	**४,१९,०१**	**७३,३०**
२६४११ सरकारी निकाय, समिति एवं बोर्डहरूलाई निःशर्त चालु अनुदान	७,७८	०	०	०	०	०
२६४१२ सरकारी निकाय, समिति एवं बोर्डहरूलाई सशर्त चालु अनुदान	७०,०२,०६	८३,२६,२७	८७,००,६३	८४,४५,२४	१,८९,७९	६५,६०
२६४१३ अन्य संस्थालाई अनुदान' सशर्त	७,४०,७५	९,००,२३	१९,२८,४५	१६,९१,५३	२,२९,२२	७,७०
२६४२० पुँजीगत अनुदान	**११,७३,५९**	**१७,०५,१४**	**२२,२१,०१**	**२१,५५,७७**	**४,९९**	**६०,२५**
२६४२२ सरकारी निकाय, समिति, बोर्ड — पुँजीगत सशर्त अनुदान	१०,५८,५१	१५,८१,९७	२१,३२,१३	२०,८१,०२	५८	५०,५३
२६४२३ अन्य संस्थालाई सशर्त पुँजीगत अनुदान	१,१५,०८	१,२३,१७	८८,८८	७४,७५	४,४१	९,७२
२७००० सामाजिक सुरक्षा	**२,४४,२६,०९**	**२,५४,०४,२६**	**२,६५,८३,७६**	**२,६४,८६,५३**	**९६,३५**	**८८**
२७१०० सामाजिक सुरक्षा	**१,२७,७७,२७**	**१,३१,१५,६८**	**१,२८,००,५१**	**१,२८,००,५१**	**०**	**०**
२७११० सामाजिक सुरक्षा	**१,२७,७७,२७**	**१,३१,१५,६८**	**१,२८,००,५१**	**१,२८,००,५१**	**०**	**०**
२७१११ सामाजिक सुरक्षा	१,१६,४७,११	१,०८,०९,०६	१,२२,७९,२९	१,२२,७९,२९	०	०
२७११२ अन्य सामाजिक सुरक्षा	११,३०,१६	२३,०६,६२	५,२१,२२	५,२१,२२	०	०
२७२०० सामाजिक सहायता	**९,९०,२७**	**१४,७५,९८**	**८,४७,४७**	**७,५१,४४**	**९५,९५**	**८**
२७२१० सामाजिक सहायता	**९,९०,२७**	**१४,७५,९८**	**८,४७,४७**	**७,५१,४४**	**९५,९५**	**८**
२७२११ छात्रवृत्ति	३६,०८	३६,५८	२५,२८	२५,२१	०	७
२७२१२ उद्दार, राहत तथा पुनर्स्थापना खर्च	४,३७,११	१०,१७,२८	२,६८,५८	२,६८,५७	०	१
२७२१३ औषधी खरिद खर्च	५,१७,०३	४,२२,१२	५,५३,६१	४,५७,६६	९५,९५	०
२७२१९ अन्य सामाजिक सहायता	५	०	०	०	०	०
२७३०० कर्मचारी सामाजिक लाभ सम्बन्धि खर्च	**१,०६,५८,५५**	**१,०८,१२,६०**	**१,२९,३५,७८**	**१,२९,३४,५८**	**४०**	**८०**
२७३१० सेवा निवृत्त सुविधाहरू	**१,०६,५८,५५**	**१,०८,१२,६०**	**१,२९,३५,७८**	**१,२९,३४,५८**	**४०**	**८०**
२७३११ निवृत्ति भरण तथा अशक्त वृत्ति	८१,३०,६७	७६,२७,७९	९७,०४,५०	९७,०४,५०	०	०
२७३१२ उपदान	८२,४६	२,८१,६५	३,६४,१५	३,६२,९५	४०	८०
२७३१३ सेवा निवृत्तको संचित विदा	९,७५,५२	१३,१४,०३	११,८४,९०	११,८४,९०	०	०
२७३१४ सेवा निवृत्तको औषधी उपचार	१४,६८,६१	१५,५४,०१	१६,३२,१०	१६,३२,१०	०	०
२७३१५ मृत कर्मचारीको सुविधा तथा सहायता	१,२९	३५,१२	५०,१३	५०,१३	०	०
२८००० अन्य खर्च	**३,९५,५८**	**५,५१,२४**	**२६,८४,३४**	**२६,७७,२५**	**५,८२**	**१,२७**
२८१०० सम्पत्ति सम्वन्धी खर्च	**२,४९,५१**	**२,९२,४६**	**३,४०,८५**	**३,३३,७६**	**५,८२**	**१,२७**
२८१४० भाडा	**२,४९,५१**	**२,९२,४६**	**३,४०,८५**	**३,३३,७६**	**५,८२**	**१,२७**
२८१४१ जग्गाको भाडा	९४	१,८२	५१,१९	५१,१९	०	०
२८१४२ घर भाडा	२,२४,८१	२,६४,६१	२,५८,७७	२,५२,९५	४,८८	९४
२८१४३ सवारी साधन तथा मेशिनर औजार भाडा	१३,२३	१४,८०	१४,१४	१३,०९	९४	११
२८१४९ अन्य भाडा	१०,५३	११,२३	१६,७५	१६,५३	०	२२

शीर्षक	२०८१/८२ को यथार्थ खर्च	२०८२/८३ को संशोधित अनुमान	२०८३/८४ को लक्ष्य	स्रोत		
				नेपाल सरकार	वैदेशिक	
					अनुदान	ऋण
२८२०० फिर्ता खर्च	**१,४५,०७**	**१,२९,३१**	**१,०६,६४**	**१,०६,६४**	**०**	**०**
२८२१० फिर्ता खर्च	**१,४५,०७**	**१,२९,३१**	**१,०६,६४**	**१,०६,६४**	**०**	**०**
२८२११ राजस्व फिर्ता	१,०९,९९	५९,२५	६१,२६	६१,२६	०	०
२८२१२ न्यायिक फिर्ता	१०,१०	२०,९४	१२,३८	१२,३८	०	०
२८२१९ अन्य फिर्ता	२४,९८	४९,१२	३३,००	३३,००	०	०
२८९०० भैपरी आउने चालु खर्च	**१,००**	**१,२९,४७**	**२२,३६,८५**	**२२,३६,८५**	**०**	**०**
२८९१० भैपरी आउने चालु खर्च	**१,००**	**१,२९,४७**	**२२,३६,८५**	**२२,३६,८५**	**०**	**०**
२८९११ भैपरी आउने चालु खर्च	१,००	१,२९,४७	२२,३६,८५	२२,३६,८५	०	०
पुंजीगत	**२,२३,९७,७८**	**२,५१,३९,९०**	**४,३१,१०,६३**	**२,४८,३०,५४**	**३२,२०,१८**	**१,५०,५९,९१**
३१००० पुंजीगत खर्च	**२,२३,९७,७८**	**२,५१,३९,९०**	**४,३१,१०,६३**	**२,४८,३०,५४**	**३२,२०,१८**	**१,५०,५९,९१**
३११०० स्थिर सम्पत्ति प्राप्ति खर्च	**२,२१,३५,८२**	**२,४४,७९,१९**	**३,९५,०९,१६**	**२,१२,३६,२८**	**३२,१८,२२**	**१,५०,५४,६६**
३१११० भवन तथा संरचना	**२३,३०,२३**	**३९,७१,८३**	**४१,०९,१४**	**३१,६३,७८**	**३,२४,७०**	**६,२०,६६**
३११११ आवासिय भवन निर्माण/खरिद	७,५७	२७,५१	१०,३३	१०,३३	०	०
३१११२ गैर आवासीय भवन निर्माण/खरिद	२३,२०,६७	३९,३७,८३	४०,९१,२०	३१,४६,२६	३,२४,३८	६,२०,५६
३१११३ निर्मित भवनको संरचनात्मक सुधार खर्च	०	५,४२	७,४०	६,९८	३२	१०
३१११४ जग्गा बिकास कार्य	१,९९	१,०७	२१	२१	०	०
३११२० सवारी साधन तथा मेशिनरी औजार	**८,७८,०५**	**१७,८१,९४**	**१९,७५,५१**	**१६,९५,२७**	**१,१२,५३**	**१,६७,७१**
३११२१ सवारी साधन	८२,१५	२,९९,६९	२,९३,३५	२,९३,३५	०	०
३११२२ मेशिनरी तथा औजार	६,८५,३१	१३,५१,९५	१५,५०,९७	१२,८०,८५	१,०७,१८	१,६२,९४
३११२३ फर्निचर तथा फिक्चर्स	१,१०,५९	१,३०,३०	१,३१,१९	१,२१,०७	५,३५	४,७७
३११३० अन्य पुंजीगत खर्च	**५,६६,७४**	**१०,३५,१६**	**१६,००,०२**	**७,८३,०८**	**२,५४,९८**	**५,६१,९६**
३११३१ पशुधन तथा बागवानी विकास खर्च	३,२७	९१	१,५२	७३	७९	०
३११३२ अनुसन्धान तथा विकास सम्बन्धि खर्च	१,२३	२६,०३	१३,७७	१३,१३	६४	०
३११३४ कम्प्युटर सफ्टवेयर निर्माण तथा खरीद खर्च	५६,१७	१,३६,३८	३,२९,१५	२,१९,६९	५५,४७	५३,९९
३११३५ पुंजीगत परामर्श	५,०६,०७	८,७१,८४	१२,५५,५८	५,४९,५३	१,९८,०८	५,०७,९७
३११४० सुरक्षा उपकरण	**१,६१,११**	**२,५०,०४**	**२,६९,६८**	**२,५५,७३**	**०**	**१३,९५**
३११४१ सुरक्षा प्रणाली तथा उपकरण प्राप्ति खर्च	१,६१,११	२,५०,०४	२,६९,६८	२,५५,७३	०	१३,९५
३११५० सार्वजनिक निर्माण	**१,७८,५०,३०**	**१,६६,७४,६४**	**३,११,५८,२७**	**१,४९,८४,८१**	**२५,१७,४१**	**१,३६,५६,०५**
३११५१ सडक तथा पूल निर्माण	१,१६,४०,८४	९९,२६,७४	१,६२,७५,३४	३७,४८,१३	३,८६,०२	१,२१,४१,१९
३११५२ रेलमार्ग तथा हवाई मैदान निर्माण	९०,०१	४९,८६	३,०८,९९	३,०८,९९	०	०
३११५३ विद्युत संरचना निर्माण	२,०१,६०	५,४३,९३	२४,१२,७४	३,२९,२९	१८,५८,७०	२,२४,७५
३११५४ तटबन्ध तथा बाँध निर्माण	८,७२,५३	९,२३,५७	८,६५,१२	७,२७,९६	१९,८४	१,१७,३२
३११५५ सिंचाई संरचना निर्माण	१४,७३,९६	१२,२२,२४	२०,९५,२९	१७,४५,५५	०	३,४९,७४
३११५६ खानेपानी संरचना निर्माण	१०,८८,४९	१४,३०,९६	१८,४९,१३	१५,०७,६५	३८,९४	३,०२,५४
३११५७ वन तथा वातावरण संरक्षण	७९,८४	१,६६,६८	२,३६,१०	७६,४५	१,५९,६५	०
३११५८ सरसफाई संरचना निर्माण	१,८६,८४	३,१०,१७	५,५२,०१	३,५८,३३	०	१,९३,६८
३११५९ अन्य सार्वजनिक निर्माण	२२,१६,१९	२१,००,४९	६५,६३,५५	६१,८२,४६	५४,२६	३,२६,८३
३११६० निर्मित संरचनाको सुधार खर्च	**१,०४,९१**	**५,००,५२**	**१,२६,८८**	**९२,६७**	**४,९३**	**२९,२८**
३११६१ निर्मित भवनको संरचनात्मक सुधार खर्च	१,०४,९१	५,००,५२	१,२६,८८	९२,६७	४,९३	२९,२८
३११७० पुंजीगत सुधार खर्च	**२,४४,४८**	**२,६५,०६**	**२,६९,६६**	**२,६०,९४**	**३,६७**	**५,०५**
३११७१ पूंजीगत सुधार खर्च सार्वजनिक निर्माण	२,४४,४८	२,६५,०६	२,६९,६६	२,६०,९४	३,६७	५,०५

शीर्षक	२०८१/८२ को यथार्थ खर्च	२०८२/८३ को संशोधित अनुमान	२०८३/८४ को लक्ष्य	स्रोत		
				नेपाल सरकार	वैदेशिक	
					अनुदान	ऋण
३१४०० प्राकृतिक सम्पत्ति	**२,६१,९६**	**५,९२,५६**	**१८,३६,४८**	**१८,२९,२७**	**१,९६**	**५,२५**
३१४१० जग्गा प्राप्ति	**२,६१,४७**	**५,८०,२०**	**१८,२८,१२**	**१८,२२,८७**	**०**	**५,२५**
३१४११ जग्गा प्राप्ति खर्च	२,६१,४७	५,८०,२०	१८,२८,१२	१८,२२,८७	०	५,२५
३१४४० अदृष्य सम्पत्ती प्राप्ती खर्च	**४९**	**१२,३६**	**८,३६**	**६,४०**	**१,९६**	**०**
३१४४१ करार लीज तथा लाइसेन्स खरिद प्राप्ति खर्च	४९	१२,३६	८,३६	६,४०	१,९६	०
३१५०० भैपरी आउने पुँजीगत	**०**	**६८,१५**	**१७,६४,९९**	**१७,६४,९९**	**०**	**०**
३१५१० भैपरी आउने पूँजीगत	**०**	**६८,१५**	**१७,६४,९९**	**१७,६४,९९**	**०**	**०**
३१५११ भैपरी आउने पूँजीगत	०	६८,१५	१७,६४,९९	१७,६४,९९	०	०
वित्तीय व्यवस्था	**३,३२,६७,३३**	**३,२९,८९,४६**	**४,२२,६४,९१**	**३,५५,२३,६७**	**७,३९,५५**	**६०,०१,६९**
३२००० वित्तीय सम्पत्ति	**४१,४८,४५**	**२९,९८,५८**	**१,०४,५५,७१**	**३७,१४,४७**	**७,३९,५५**	**६०,०१,६९**
३२१०० आन्तरिक वित्तीय सम्पत्ति	**४०,९४,४८**	**२९,९८,५८**	**१,०४,२६,७१**	**३६,८५,४७**	**७,३९,५५**	**६०,०१,६९**
३२१४० खूद ऋण लगानी	**३५,९६,३९**	**२५,५१,५५**	**६६,४९,९७**	**६,०५,५६**	**४२,७२**	**६०,०१,६९**
३२१४२ सार्वजनिक संस्थानमा ऋण लगानी	३५,९६,३९	२५,५१,५५	६६,४९,९७	६,०५,५६	४२,७२	६०,०१,६९
३२१५० खूद शेयर लगानी	**४,९८,०९**	**४,४७,०३**	**३७,७६,७४**	**३०,७९,९१**	**६,९६,८३**	**०**
३२१५१ संस्थानमा शेयर लगानी	४,९८,०९	४,४७,०३	३७,७६,७४	३०,७९,९१	६,९६,८३	०
३२२०० बाह्य वित्तीय सम्पत्ति	**५३,९७**	**०**	**२९,००**	**२९,००**	**०**	**०**
३२२५० खूद वैदेशिक शेयर लगानी	**५३,९७**	**०**	**२९,००**	**२९,००**	**०**	**०**
३२२५१ वैदेशिक शेयर लगानी	५३,९७	०	२९,००	२९,००	०	०
३३००० दायित्व	**२,९१,१८,८८**	**२,९९,९०,८८**	**३,१८,०९,२०**	**३,१८,०९,२०**	**०**	**०**
३३१०० आन्तरिक दायित्व	**२,४३,९०,२७**	**२,४४,९५,८८**	**२,४५,८९,००**	**२,४५,८९,००**	**०**	**०**
३३१९० खूद आन्तरिक ऋण	**२,४३,९०,२७**	**२,४४,९५,८८**	**२,४५,८९,००**	**२,४५,८९,००**	**०**	**०**
३३१९५ ऋणपत्र मार्फत प्राप्त ऋण साँवा भुक्तानी	२,४३,९०,२७	२,४४,९५,८८	२,४५,८९,००	२,४५,८९,००	०	०
३३२०० बाह्य वित्तीय दायित्व	**४७,२८,६१**	**५४,९५,००**	**७२,२०,२०**	**७२,२०,२०**	**०**	**०**
३३२४० खूद वैदेशिक ऋण	**४७,२८,६१**	**५४,९५,००**	**७२,२०,२०**	**७२,२०,२०**	**०**	**०**
३३२४२ वैदेशिक ऋण सांवा भुक्तानी	४७,२८,६१	५४,९५,००	७२,२०,२०	७२,२०,२०	०	०
जम्मा खर्च	**१५,१३,२४,५९**	**१६,९६,३२,६८**	**२१,२४,३४,४४**	**१८,१५,३१,८३**	**६१,७४,५४**	**२,४७,२८,०७**

प्रशासनिक व्यय अनुमान
आर्थिक वर्ष २०८३/८४

अनुसूची - ८
(रु.लाखमा)

शीर्षक	२०८१/८२ को यथार्थ खर्च	२०८२/८३ को संशोधित अनुमान	२०८३/८४ को लक्ष्य	स्रोत		
				नेपाल सरकार / आन्तरिक ऋण	वैदेशिक	
					अनुदान	ऋण
राष्ट्र प्रमुख	**५६,२२**	**६१,८४**	**२१,०९**	**२१,०९**	**०**	**०**
राष्ट्रपति	**५१,६६**	**५४,५२**	**१५,७०**	**१५,७०**	**०**	**०**
चालु	४३,७६	५०,०५	१४,०७	१४,०७	०	०
पुंजीगत	७,९०	४,४७	१,६३	१,६३	०	०
उपराष्ट्रपति	**४,५६**	**७,३२**	**५,३९**	**५,३९**	**०**	**०**
चालु	४,५१	५,०१	५,१७	५,१७	०	०
पुंजीगत	५	२,३१	२२	२२	०	०
संवैधानिक अंगहरु	**१२,६१,०९**	**२२,९०,४१**	**१६,२३,४१**	**१६,२३,४१**	**०**	**०**
प्रदेश प्रमुखहरु	**१७,९२**	**२६,४७**	**२१,४५**	**२१,४५**	**०**	**०**
चालु	१७,४२	२३,८५	२१,०६	२१,०६	०	०
पुंजीगत	५०	२,६२	३९	३९	०	०
संघीय संसद	**१,३५,७७**	**१,५४,१८**	**१,७३,४८**	**१,७३,४८**	**०**	**०**
चालु	१,२९,१४	१,४४,९७	१,४२,९१	१,४२,९१	०	०
पुंजीगत	६,६३	९,२१	३०,५७	३०,५७	०	०
अदालत	**७,११,१२**	**९,९६,०८**	**९,४९,१६**	**९,४९,१६**	**०**	**०**
चालु	५,६४,४९	६,०३,३५	६,२६,३१	६,२६,३१	०	०
पुंजीगत	१,४६,६३	३,९२,७३	३,२२,८५	३,२२,८५	०	०
अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	**१,२०,५०**	**१,७३,७४**	**१,७१,१९**	**१,७१,१९**	**०**	**०**
चालु	१,१४,४९	१,६१,२६	१,५९,०८	१,५९,०८	०	०
पुंजीगत	६,०१	१२,४८	१२,११	१२,११	०	०
महालेखा परीक्षकको कार्यालय	**६२,४६**	**८०,५२**	**७६,९१**	**७६,९१**	**०**	**०**
चालु	५९,२४	७२,०४	७०,५३	७०,५३	०	०
पुंजीगत	३,२२	८,४८	६,३८	६,३८	०	०
लोक सेवा आयोग	**९२,४२**	**९४,६७**	**९५,८८**	**९५,८८**	**०**	**०**
चालु	९०,३२	८६,४७	९२,११	९२,११	०	०
पुंजीगत	२,१०	८,२०	३,७७	३,७७	०	०
निर्वाचन आयोग	**५६,१०**	**६,८६,८७**	**५९,०२**	**५९,०२**	**०**	**०**
चालु	५५,२७	६,७३,८१	५२,३२	५२,३२	०	०
पुंजीगत	८३	१३,०६	६,७०	६,७०	०	०
राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	**२५,४६**	**२९,३१**	**३०,०२**	**३०,०२**	**०**	**०**
चालु	२५,२३	२८,९२	२९,६१	२९,६१	०	०
पुंजीगत	२३	३९	४१	४१	०	०
न्याय परिषद्	**५,२४**	**५,८६**	**५,४८**	**५,४८**	**०**	**०**
चालु	५,०५	५,५८	५,२३	५,२३	०	०
पुंजीगत	१९	२८	२५	२५	०	०
राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	**६,८६**	**१०,२१**	**९,५८**	**९,५८**	**०**	**०**
चालु	६,५५	९,४१	९,३४	९,३४	०	०
पुंजीगत	३१	८०	२४	२४	०	०
राष्ट्रिय महिला आयोग	**५,८८**	**७,६५**	**७,०८**	**७,०८**	**०**	**०**

शीर्षक	२०८१/८२ को यथार्थ खर्च	२०८२/८३ को संशोधित अनुमान	२०८३/८४ को लक्ष्य	स्रोत		
				नेपाल सरकार / आन्तरिक ऋण	वैदेशिक	
					अनुदान	ऋण
चालु	५,८२	७,४६	६,९५	६,९५	०	०
पुँजीगत	६	१९	१३	१३	०	०
राष्ट्रिय दलित आयोग	**३,६४**	**४,०३**	**३,९६**	**३,९६**	**०**	**०**
चालु	३,५९	३,८०	३,८३	३,८३	०	०
पुँजीगत	५	२३	१३	१३	०	०
राष्ट्रिय समावेशी आयोग	**३,५४**	**४,२५**	**४,०८**	**४,०८**	**०**	**०**
चालु	३,४२	४,००	३,९०	३,९०	०	०
पुँजीगत	१२	२५	१८	१८	०	०
आदिवासी जनजाति आयोग	**३,५०**	**३,९६**	**३,६२**	**३,६२**	**०**	**०**
चालु	३,४४	३,७६	३,५१	३,५१	०	०
पुँजीगत	६	२०	११	११	०	०
मधेशी आयोग	**३,९२**	**४,०९**	**४,०९**	**४,०९**	**०**	**०**
चालु	३,८४	३,९०	३,९७	३,९७	०	०
पुँजीगत	८	१९	१२	१२	०	०
थारू आयोग	**३,८८**	**४,२९**	**४,२४**	**४,२४**	**०**	**०**
चालु	३,७९	४,०९	४,०६	४,०६	०	०
पुँजीगत	९	२०	१८	१८	०	०
मुस्लिम आयोग	**२,८८**	**४,२३**	**४,१७**	**४,१७**	**०**	**०**
चालु	२,८६	४,०५	३,९९	३,९९	०	०
पुँजीगत	२	१८	१८	१८	०	०
मन्त्रालय	**६,६६,६७,२९**	**७,४३,८४,८१**	**९,०१,८९,८४**	**७,०७,०७,९५**	**४३,५७,१३**	**१,५१,२४,७६**
प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	**४,१६,८७**	**५,३१,९८**	**७,४८,५२**	**५,९३,०९**	**०**	**१,५५,४३**
चालु	३,८५,६६	४,७१,९८	४,३१,२५	४,२०,८७	०	१०,३८
पुँजीगत	३१,२१	६०,००	३,१७,२७	१,७२,२२	०	१,४५,०५
अर्थ मन्त्रालय	**१५,०५,४४**	**३३,६७,५४**	**५७,५६,९१**	**३२,२०,२०**	**२५,३६,७१**	**०**
चालु	१२,६१,३५	२५,३२,८४	२६,७४,८०	२४,९३,७०	१,८१,१०	०
पुँजीगत	२,४४,०९	८,३४,७०	३०,८२,११	७,२६,५०	२३,५५,६१	०
उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	**४,५५,८७**	**७,३६,६५**	**८,३१,११**	**५,९४,०७**	**८,३५**	**२,२८,६९**
चालु	४,०३,३८	४,७२,१२	५,१४,४७	४,९२,४२	८,३०	१३,७५
पुँजीगत	५२,४९	२,६४,५३	३,१६,६४	१,०१,६५	५	२,१४,९४
उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय	**२९,५८,९७**	**२९,०३,२२**	**४२,६०,३४**	**३२,३४,९८**	**२,३०,८०**	**७,९४,५६**
चालु	२,९३,४३	३,६०,७७	४,२३,२५	२,७६,१२	१,४३,००	४,१३
पुँजीगत	२६,६५,५४	२५,४२,४५	३८,३७,०९	२९,५८,८६	८७,८०	७,९०,४३
कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	**३६,१०**	**८०,००**	**५८,३९**	**४९,३९**	**९,००**	**०**
चालु	३५,२६	७८,९३	५७,८७	४८,८७	९,००	०
पुँजीगत	८४	१,०७	५२	५२	०	०
कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालय	**४२,०१,८८**	**५०,३९,५९**	**६०,३०,७१**	**५४,८९,०९**	**४,५२,५६**	**८९,०६**
चालु	३९,५४,५६	४७,५८,४१	५४,५०,६४	५१,३३,३२	२,६९,४६	४७,८६
पुँजीगत	२,४७,३२	२,८१,१८	५,८०,०७	३,५५,७७	१,८३,१०	४१,२०
खानेपानी मन्त्रालय	**१२,९०,७९**	**१७,७१,९८**	**०**	**०**	**०**	**०**
चालु	६८,१२	८७,०६	०	०	०	०
पुँजीगत	१२,२२,६७	१६,८४,९२	०	०	०	०
गृह मन्त्रालय	**२,०८,९८,०५**	**२,२१,७४,५४**	**१,०७,९५,२८**	**१,०६,४२,४४**	**१,५२,८४**	**०**

शीर्षक	२०८१/८२ को यथार्थ खर्च	२०८२/८३ को संशोधित अनुमान	२०८३/८४ को लक्ष्य	स्रोत		
				नेपाल सरकार / आन्तरिक ऋण	वैदेशिक	
					अनुदान	ऋण
चालु	२,००,३६,३९	२,१०,६१,१०	८९,८३,९६	८९,८३,९६	०	०
पुँजीगत	८,६१,६६	११,१३,४४	१८,११,३२	१६,५८,४८	१,५२,८४	०
संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	**३,४७,३८**	**६,८१,६४**	**७,३४,४५**	**७,१४,३७**	**२०,०८**	**०**
चालु	१,७८,२२	२,४६,४६	२,६३,९९	२,४५,९९	१८,००	०
पुँजीगत	१,६९,१६	४,३५,१८	४,७०,४६	४,६८,३८	२,०८	०
परराष्ट्र मन्त्रालय	**७,३९,४४**	**९,१२,६७**	**८,७३,८२**	**८,७३,८२**	**०**	**०**
चालु	६,९०,१५	८,१५,०७	७,१८,०५	७,१८,०५	०	०
पुँजीगत	४९,२९	९७,६०	१,५५,७७	१,५५,७७	०	०
वन तथा वातावरण मन्त्रालय	**९,६८,१७**	**११,११,४०**	**०**	**०**	**०**	**०**
चालु	७,१८,०५	७,८२,८७	०	०	०	०
पुँजीगत	२,५०,१२	३,२८,५३	०	०	०	०
विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन मन्त्रालय	**०**	**०**	**४,००,०४**	**४,००,०४**	**०**	**०**
चालु	०	०	१,७८,३०	१,७८,३०	०	०
पुँजीगत	०	०	२,२१,७४	२,२१,७४	०	०
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	**५,४०,३२**	**७,४१,२१**	**०**	**०**	**०**	**०**
चालु	४,९२,७६	६,६६,७५	०	०	०	०
पुँजीगत	४७,५६	७४,४६	०	०	०	०
पूर्वाधार विकास मन्त्रालय	**१,१७,१७,७४**	**१,०२,६५,७५**	**२,६९,२९,११**	**१,३३,७३,५०**	**२,८८,७२**	**१,३२,६६,८९**
चालु	६,९४,४१	७,२८,९१	१६,५६,२०	१६,४०,४५	०	१५,७५
पुँजीगत	१,१०,२३,३३	९५,३६,८४	२,५२,७२,९१	१,१७,३३,०५	२,८८,७२	१,३२,५१,१४
महिला, बालबालिका, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक र सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	**६५,३६**	**१,२०,९९**	**१,२१,६३,७२**	**१,२१,२१,३७**	**४२,३५**	**०**
चालु	४३,७८	६१,५५	१,२०,९६,९३	१,२०,८१,६६	१५,२७	०
पुँजीगत	२१,५८	५९,४४	६६,७९	३९,७१	२७,०८	०
युवा तथा खेलकूद मन्त्रालय	**१,५५,३९**	**५,३०,११**	**०**	**०**	**०**	**०**
चालु	१,१६,८८	२,०३,३०	०	०	०	०
पुँजीगत	३८,५१	३,२६,८१	०	०	०	०
रक्षा मन्त्रालय	**५८,४५,२४**	**६३,३१,१७**	**६४,९६,७५**	**६४,९६,७५**	**०**	**०**
चालु	५४,९०,३५	५७,७१,३०	५८,७७,२०	५८,७७,२०	०	०
पुँजीगत	३,५४,८९	५,५९,८७	६,१९,५५	६,१९,५५	०	०
शहरी विकास मन्त्रालय	**३९,५५,०१**	**४५,४३,५८**	**०**	**०**	**०**	**०**
चालु	२,०५,९३	२,७३,०८	०	०	०	०
पुँजीगत	३७,४९,०८	४२,७०,५०	०	०	०	०
शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय	**५३,०५,८१**	**६१,६५,७६**	**६२,८९,५७**	**५९,५४,७४**	**१,५७,३८**	**१,७७,४५**
चालु	५१,८९,२१	५६,६०,०६	५७,०२,५१	५५,४२,३४	८७,१९	७२,९८
पुँजीगत	१,१६,६०	५,०५,७०	५,८७,०६	४,१२,४०	७०,१९	१,०४,४७
सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	**५,०८,४९**	**७,२५,८२**	**५,९३,६०**	**५,९३,६०**	**०**	**०**
चालु	४,६१,३४	५,६८,६१	५,२१,८१	५,२१,८१	०	०
पुँजीगत	४७,१५	१,५७,२१	७१,७९	७१,७९	०	०
भूमि व्यवस्था, सहकारी, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	**४,०९,७५**	**५,२४,७१**	**१२,७७,८३**	**१०,५८,२२**	**२,१९,६१**	**०**
चालु	३,१६,५८	४,७३,६६	१२,१६,४५	९,९७,४४	२,१९,०१	०
पुँजीगत	९३,१७	५१,०५	६१,३८	६०,७८	६०	०

शीर्षक	२०८१/८२ को यथार्थ खर्च	२०८२/८३ को संशोधित अनुमान	२०८३/८४ को लक्ष्य	स्रोत		
				नेपाल सरकार / आन्तरिक ऋण	वैदेशिक	
					अनुदान	ऋण
स्वास्थ्य तथा खाद्य स्वच्छता मन्त्रालय	**४२,२८,५८**	**४९,७१,७७**	**५५,९२,२६**	**४९,९५,३२**	**१,८४,२६**	**४,१२,६८**
चालु	३२,९८,०१	३४,९७,५९	४४,७२,१७	४२,८८,८६	१,३३,३१	५०,००
पुँजीगत	९,३०,५७	१४,७४,१८	११,२०,०९	७,०६,४६	५०,९५	३,६२,६८
युवा, श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय	**१,०१,१२**	**१,३५,८०**	**१,८७,८३**	**१,३३,३६**	**५४,४७**	**०**
चालु	९५,६९	१,१२,६७	१,६०,२५	१,०६,९४	५३,३१	०
पुँजीगत	५,४३	२३,१३	२७,५८	२६,४२	१,१६	०
राष्ट्रिय योजना आयोग	**१५,५२**	**१६,९३**	**१८,७०**	**१८,७०**	**०**	**०**
चालु	१५,०८	१६,२९	१८,१६	१८,१६	०	०
पुँजीगत	४४	६४	५४	५४	०	०
महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	**०**	**०**	**१,५०,९०**	**१,५०,९०**	**०**	**०**
चालु	०	०	१,२०,७५	१,२०,७५	०	०
पुँजीगत	०	०	३०,१५	३०,१५	०	०
अर्थ मन्त्रालय-वित्तिय व्यवस्था तथा ऋण भुक्तानी	**४,०३,१२,१९**	**४,३५,३६,०५**	**५,२२,४४,४१**	**४,५५,०३,१७**	**७,३९,५५**	**६०,०१,६९**
अर्थ मन्त्रालय- वित्तीय व्यवस्था	**४१,४८,४५**	**२९,९८,५८**	**१,०४,५५,७१**	**३७,१४,४७**	**७,३९,५५**	**६०,०१,६९**
वित्तीय व्यवस्था	४१,४८,४५	२९,९८,५८	१,०४,५५,७१	३७,१४,४७	७,३९,५५	६०,०१,६९
अर्थ मन्त्रालय- आन्तरिक ऋण भुक्तानी	**३,०४,१८,१९**	**३,३४,६०,०२**	**३,२८,१४,००**	**३,२८,१४,००**	**०**	**०**
चालु	६०,२७,९२	८९,६४,१४	८२,२५,००	८२,२५,००	०	०
वित्तीय व्यवस्था	२,४३,९०,२७	२,४४,९५,८८	२,४५,८९,००	२,४५,८९,००	०	०
अर्थ मन्त्रालय- वैदेशिक ऋण भुक्तानी (बहुपक्षीय)	**४५,७९,७८**	**५२,९०,१५**	**७२,२५,७०**	**७२,२५,७०**	**०**	**०**
चालु	९,२२,४९	१२,२१,१५	१४,९६,५०	१४,९६,५०	०	०
वित्तीय व्यवस्था	३६,५७,२९	४०,६९,००	५७,२९,२०	५७,२९,२०	०	०
अर्थ मन्त्रालय- वैदेशिक ऋण भुक्तानी (द्विपक्षीय)	**११,६५,७७**	**१७,८७,३०**	**१७,४९,००**	**१७,४९,००**	**०**	**०**
चालु	९४,४५	३,६१,३०	२,५८,००	२,५८,००	०	०
वित्तीय व्यवस्था	१०,७१,३२	१४,२६,००	१४,९१,००	१४,९१,००	०	०
अर्थ बजेट	**८०,९०,९४**	**९०,७८,८९**	**२,५९,२७,९५**	**२,५७,७७,९५**	**०**	**१,५०,००**
अर्थ मन्त्रालय- कर्मचारी सुविधा तथा सेवानिवृत सुविधा	**८०,८२,१६**	**८१,९८,२३**	**१,६८,८५,००**	**१,६८,८५,००**	**०**	**०**
चालु	८०,८२,१६	८१,९८,२३	१,६८,८५,००	१,६८,८५,००	०	०
अर्थ मन्त्रालय- विविध	**८,७८**	**८,८०,६६**	**९०,४२,९५**	**८८,९२,९५**	**०**	**१,५०,००**
चालु	८,७८	८,८०,६६	४९,६९,७०	४९,६९,७०	०	०
पुँजीगत	०	०	४०,७३,२५	३९,२३,२५	०	१,५०,००
प्रदेश	**७६,७५,६१**	**९१,१५,२२**	**१,०९,६५,३५**	**९१,७०,९२**	**३,७५,७१**	**१४,१८,७२**
प्रदेश	**७६,७५,६१**	**९१,१५,२२**	**१,०९,६५,३५**	**९१,७०,९२**	**३,७५,७१**	**१४,१८,७२**
चालु	७६,७५,६१	९१,१५,२२	१,०९,६५,३५	९१,७०,९२	३,७५,७१	१४,१८,७२
स्थानीय तह	**२,७२,६१,२५**	**३,११,६५,४६**	**३,१४,६२,३९**	**२,८७,२७,३४**	**७,०२,१५**	**२०,३२,९०**
स्थानीय तह	**२,७२,६१,२५**	**३,११,६५,४६**	**३,१४,६२,३९**	**२,८७,२७,३४**	**७,०२,१५**	**२०,३२,९०**
चालु	२,७२,६१,२५	३,११,६५,४६	३,१४,६२,३९	२,८७,२७,३४	७,०२,१५	२०,३२,९०
जम्मा खर्च	**१५,१३,२४,५९**	**१६,९६,३२,६८**	**२१,२४,३४,४४**	**१८,१५,३१,८३**	**६१,७४,५४**	**२,४७,२८,०७**

लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट अनुसारको व्यय अनुमान

आर्थिक वर्ष २०८३/८४

अनुसूची - ९

(रु.लाखमा)

निकाय	प्रत्यक्ष लाभ	अप्रत्यक्ष लाभ	तटस्थ	जम्मा
१०१ राष्ट्रपति	०	०	१५७०	१५७०
१०२ उपराष्ट्रपति	०	०	५३९	५३९
१०३ प्रदेश प्रमुखहरु	०	०	२१४५	२१४५
२०२ संघीय संसद	०	०	१७३४८	१७३४८
२०४ अदालत	०	०	९४९१६	९४९१६
२०६ अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	०	०	१७११९	१७११९
२०८ महालेखा परीक्षकको कार्यालय	०	०	७६९१	७६९१
२१० लोक सेवा आयोग	९५८८	०	०	९५८८
२१२ निर्वाचन आयोग	०	०	५९०२	५९०२
२१४ राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	३००२	०	०	३००२
२१८ न्याय परिषद्	०	०	५४८	५४८
२२० राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	०	०	९५८	९५८
२२२ राष्ट्रिय महिला आयोग	७०८	०	०	७०८
२२४ राष्ट्रिय दलित आयोग	०	३९६	०	३९६
२२६ राष्ट्रिय समावेशी आयोग	०	४०८	०	४०८
२२८ आदिवासी जनजाति आयोग	०	३६२	०	३६२
२३० मधेशी आयोग	०	४०९	०	४०९
२३२ थारू आयोग	०	४२४	०	४२४
२३४ मुस्लिम आयोग	०	४१७	०	४१७
३०१ प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	१३३८३	२६३५१	३५११८	७४८५२
३०५ अर्थ मन्त्रालय	१८७१२१	३६१२३०	२७३४०	५७५६९१
३०७ उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	२७३१८	२७३९९	२८३९४	८३१११
३०८ उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय	२८६७६७	१३४२०५	५०६२	४२६०३४
३११ कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	०	३११	५५२८	५८३९
३१२ कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालय	५९०१२३	१२९४८	०	६०३०७१
३१४ गृह मन्त्रालय	८१५	१०६८४९३	१०२२०	१०७९५२८
३२५ संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	५८०१८	२०४५	१३३८२	७३४४५
३२६ परराष्ट्र मन्त्रालय	०	११६१३	७५७६९	८७३८२
३३२ विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन मन्त्रालय	३६४५८	३५४६	०	४०००४
३३७ पूर्वाधार विकास मन्त्रालय	१२९२९५८	११७३८७९	२२६०७४	२६९२९११
३४० महिला, बालबालिका, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक र सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	१२१६३७२	०	०	१२१६३७२
३४५ रक्षा मन्त्रालय	०	६२८८०६	२०८६९	६४९६७५
३५० शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय	९२४४१	५३६५१६	०	६२८९५७
३५८ सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	०	१५९११	४३४४९	५९३६०

निकाय	प्रत्यक्ष लाभ	अप्रत्यक्ष लाभ	तटस्थ	जम्मा
३६५ भूमि व्यवस्था, सहकारी, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	४५२४६	५३९२१	२८६१६	१२७७८३
३७० स्वास्थ्य तथा खाद्य स्वच्छता मन्त्रालय	५२१६९२	३७५३४	०	५५९२२६
३७१ युवा, श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय	१०४२७	८३५६	०	१८७८३
३९१ राष्ट्रिय योजना आयोग	०	१८७०	०	१८७०
३९५ महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	०	०	१५०९०	१५०९०
५०१ अर्थ मन्त्रालय- वित्तीय व्यवस्था	६९५९९७	३४१७२३	७८५१	१०४५५७१
५०२ अर्थ मन्त्रालय- आन्तरिक ऋण भुक्तानी	०	०	३२८१४००	३२८१४००
५०३ अर्थ मन्त्रालय- वैदेशिक ऋण भुक्तानी (बहुपक्षीय)	०	०	७२२५७०	७२२५७०
५०४ अर्थ मन्त्रालय- वैदेशिक ऋण भुक्तानी (द्विपक्षीय)	०	०	१७४९००	१७४९००
६०१ अर्थ मन्त्रालय- कर्मचारी सुविधा तथा सेवानिवृत सुविधा	०	९३८५००	७५००००	१६८८५००
६०२ अर्थ मन्त्रालय- विविध	८००००	८१५३९५	८९००	९०४२९५
७०१ प्रदेश	१०९६५३५	०	०	१०९६५३५
८०१ स्थानीय तह	३१४६२३९	०	०	३१४६२३९
जम्मा खर्च	**९,४१,१२,०८**	**६,२०,२९,६८**	**५,६२,९२,६८**	**२१,२४,३४,४४**

संकेत	लैंगिक उत्तरदायी बजेट	रकम	प्रतिशत
१	प्रत्यक्ष लाभ	९४११२०८	४४.३०
२	अप्रत्यक्ष लाभ	६२०२९६८	२९.२०
३	तटस्थ	५६२९२६८	२६.५०

द्रष्टव्य : लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट छुट्टयाईएका आधारहरु

बजेटका प्रत्येक क्रियाकलाप लैङ्गिक दृष्टिले कता उन्मुख छ भनि निर्क्योल गर्न निम्नानुसार वर्गीकरण गरिएको छ :

क) महिलालाई ५० प्रतिशत वा सो भन्दा बढी लाभ पुग्ने क्रियाकलाप — प्रत्यक्ष

ख) महिलालाई २० प्रतिशत वा सो भन्दा माथि तर ५० प्रतिशत भन्दा कम लाभ पुग्ने क्रियाकलाप — अप्रत्यक्ष

ग) महिलालाई २० प्रतिशत भन्दा न्युन लाभ पुग्ने क्रियाकलाप — तटस्थ

उपरोक्तनुसार प्रतिशत निकाल्दा देहायका क्रियाकलापहरुको सूचकहरुका मुल्यांकनका आधारमा प्राप्त हुने नतिजा वमोजिम लैङ्गिक बजेटलाई वर्गीकरण

क. स.	लैंगिक उत्तरदायी बजेट	प्रतिशत
१	योजना तर्जुमा र कार्यन्वयनमा महिलाको सहभागिता	२०
२	महिलाहरुको क्षमता अभिवृद्धि	२०
३	कार्यक्रममा महिलाहरुको लागि लाभ तथा नियन्त्रणमा शुनिस्चितता अन्य लक्षित वर्गका कार्यक्रम समेत	३०
४	महिलाहरुको रोजगारी र आय आर्जन अभिवृद्धि	२०
५	महिलाहरुको समयको प्रयोगमा गुणात्मक सुधार तथा कार्यबोझमा कमी	१०
	जम्मा	**१००**

जलवायु परिवर्तन बजेट अनुसारको व्यय अनुमान

आर्थिक वर्ष २०८३/८४

अनुसूची - १०

(रु.लाखमा)

निकाय	प्रत्यक्ष लाभ	अप्रत्यक्ष लाभ	तटस्थ	जम्मा
१०१ राष्ट्रपति	०	०	१५७०	१५७०
१०२ उपराष्ट्रपति	०	०	५३९	५३९
१०३ प्रदेश प्रमुखहरु	०	०	२१४५	२१४५
२०२ संघीय संसद	०	०	१७३४८	१७३४८
२०४ अदालत	०	०	९४९१६	९४९१६
२०६ अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	०	०	१७११९	१७११९
२०८ महालेखा परीक्षकको कार्यालय	०	०	७६९१	७६९१
२१० लोक सेवा आयोग	०	०	९५८८	९५८८
२१२ निर्वाचन आयोग	०	०	५९०२	५९०२
२१४ राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	०	०	३००२	३००२
२१८ न्याय परिषद्	०	०	५४८	५४८
२२० राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग	०	०	९५८	९५८
२२२ राष्ट्रिय महिला आयोग	०	०	७०८	७०८
२२४ राष्ट्रिय दलित आयोग	०	०	३९६	३९६
२२६ राष्ट्रिय समावेशी आयोग	०	०	४०८	४०८
२२८ आदिवासी जनजाति आयोग	०	०	३६२	३६२
२३० मधेशी आयोग	०	०	४०९	४०९
२३२ थारू आयोग	०	०	४२४	४२४
२३४ मुस्लिम आयोग	०	०	४१७	४१७
३०१ प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	०	१५३३६	५९५१६	७४८५२
३०५ अर्थ मन्त्रालय	०	३१३७१४	२६१९७७	५७५६९१
३०७ उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	३२२६	०	७९८८५	८३१११
३०८ उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय	३१६२८४	१०१२१५	८५३५	४२६०३४
३११ कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	०	०	५८३९	५८३९
३१२ कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालय	९०६१७	५०८४५६	३९९८	६०३०७१
३१४ गृह मन्त्रालय	०	२९४७	१०७६५८१	१०७९५२८
३२५ संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	०	११११७	६२३२८	७३४४५
३२६ परराष्ट्र मन्त्रालय	०	०	८७३८२	८७३८२
३३२ विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन मन्त्रालय	३६४५८	३५४६	०	४०००४
३३७ पूर्वाधार विकास मन्त्रालय	४४४९४२	९४८०२२	१२९९९४७	२६९२९११
३४० महिला, बालबालिका, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक र सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	९१०	१२०७६२८	७८३४	१२१६३७२
३४५ रक्षा मन्त्रालय	०	०	६४९६७५	६४९६७५
३५० शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय	०	७०६७०	५५८२८७	६२८९५७
३५८ सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	०	०	५९३६०	५९३६०

निकाय	प्रत्यक्ष लाभ	अप्रत्यक्ष लाभ	तटस्थ	जम्मा
३६५ भूमि व्यवस्था, सहकारी, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	११०५९	५४९०	१११२३४	१२७७८३
३७० स्वास्थ्य तथा खाद्य स्वच्छता मन्त्रालय	०	९९८९९	४५९३२७	५५९२२६
३७१ युवा, श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय	०	२४९	१८५३४	१८७८३
३९१ राष्ट्रिय योजना आयोग	०	०	१८७०	१८७०
३९५ महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	०	०	१५०९०	१५०९०
५०१ अर्थ मन्त्रालय- वित्तीय व्यवस्था	२३२४८६	५५३७२८	२५९३५७	१०४५५७१
५०२ अर्थ मन्त्रालय- आन्तरिक ऋण भुक्तानी	०	०	३२८१४००	३२८१४००
५०३ अर्थ मन्त्रालय- वैदेशिक ऋण भुक्तानी (बहुपक्षीय)	०	०	७२२५७०	७२२५७०
५०४ अर्थ मन्त्रालय- वैदेशिक ऋण भुक्तानी (द्विपक्षीय)	०	०	१७४९००	१७४९००
६०१ अर्थ मन्त्रालय- कर्मचारी सुविधा तथा सेवानिवृत सुविधा	०	०	१६८८५००	१६८८५००
६०२ अर्थ मन्त्रालय- विविध	१९२३२५	४००००	६७१९७०	९०४२९५
७०१ प्रदेश	०	१०९६५३५	०	१०९६५३५
८०१ स्थानीय तह	९०७७३	३०५५४६६	०	३१४६२३९
जम्मा खर्च	**१,४१,९०,८०**	**८,०३,४०,१८**	**११,७९,०३,४६**	**२१,२४,३४,४४**

संकेत	जलवायु परिवर्तन बजेट	रकम	प्रतिशत
१	प्रत्यक्ष लाभ	१४१९०८०	६.६८
२	अप्रत्यक्ष लाभ	८०३४०१८	३७.८२
३	तटस्थ	११७९०३४६	५५.५०

वैदेशिक अनुदान तथा ऋण सारांश

आर्थिक वर्ष २०८३/८४

अनुसूची - ११
(रु.लाखमा)

दातृ संस्था	जम्मा	अनुदान					ऋण			
		जम्मा	नगद	सोझै भुक्तानी	शोधभर्ना	वस्तुगत	जम्मा	नगद	सोझै भुक्तानी	शोधभर्ना
बहुपक्षिय	**२,४४,६६,५०**	**१९,०७,४१**	**५,१२,०६**	**३,६५,१६**	**१०,२७,७३**	**२,४६**	**२,२५,५९,०९**	**८४,७३,०५**	**४४,५४,३०**	**९६,३१,७४**
ए डि बी	**१,१६,४४,००**	**४,१६,२६**	**२**	**२,२२,९३**	**१,९३,३१**	**०**	**१,१२,२७,७४**	**३८,७५,०४**	**४०,००,१९**	**३३,५२,५१**
ए डि वि	७८,८८,०६	४,१०,३२	२	२,२२,९३	१,८७,३७	०	७४,७७,७४	१,२५,०४	४०,००,१९	३३,५२,५१
जे एफ पि आर	५,९४	५,९४	०	०	५,९४	०	०	०	०	०
ए डि वि/पि वि एल	७,५०,००	०	०	०	०	०	७,५०,००	७,५०,००	०	०
ए डि वि/ रेज	२२,५०,००	०	०	०	०	०	२२,५०,००	२२,५०,००	०	०
ए डि वि/ रब्लु एस जी आर	७,५०,००	०	०	०	०	०	७,५०,००	७,५०,००	०	०
आई डी ए (वर्ड बैक)	**९४,६८,३९**	**४,८०,७३**	**१,३३,८७**	**२५,९९**	**३,२०,८७**	**०**	**८९,८७,६६**	**३७,५८,००**	**५४,११**	**५१,७५,५५**
आई डि ए	४८,२१,३७	६२,६३	०	२५,९९	३६,६४	०	४७,५८,७४	५,९७,००	४९,६५	४१,१२,०९
वर्ल्ड बैंक - जी बि भि	२१,६१	१	०	०	१	०	२१,६०	०	०	२१,६०
वर्ल्ड बैंक - ट्रष्ट कोष	४,२६,२९	४,१८,०९	१,३३,८७	०	२,८४,२२	०	८,२०	०	०	८,२०
आइ डि ए हाइअर एजुकेशन पि फर आर	६५,००	०	०	०	०	०	६५,००	०	०	६५,००
आई डि ए/डि पि सि - ग्रिड	११,००	०	०	०	०	०	११,००	११,००	०	०
आइ डि ए हेल्थ पि फर आर	६,०४,६०	०	०	०	०	०	६,०४,६०	०	४,४६	६,००,१४
वर्ड बैक - क्याट डी. डी. ओ. ब्यालेनस	१,५०,००	०	०	०	०	०	१,५०,००	१,५०,००	०	०
वर्ड बैक - बिम्प ब्यालेनस	३,६८,५२	०	०	०	०	०	३,६८,५२	०	०	३,६८,५२
रेज/ वर्ड बैक	२२,५०,००	०	०	०	०	०	२२,५०,००	२२,५०,००	०	०
क्याडपिओ / वर्ड बैक	७,५०,००	०	०	०	०	०	७,५०,००	७,५०,००	०	०
आई एम एफ	**६,३०,०१**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**६,३०,०१**	**६,३०,०१**	**०**	**०**
आई एम एफ / ई सि एफ	६,३०,०१	०	०	०	०	०	६,३०,०१	६,३०,०१	०	०
ओपेक	**४५,९२**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**४५,९२**	**०**	**०**	**४५,९२**
ओफिड	४५,९२	०	०	०	०	०	४५,९२	०	०	४५,९२
यु एन	**४,८४,८७**	**४,८४,८७**	**३,६६,१७**	**१,१६,२४**	**०**	**२,४६**	**०**	**०**	**०**	**०**
यु एन सि डि एफ	१५,२७	१५,२७	१५,२७	०	०	०	०	०	०	०
यु एन ई पी	१,९४	१,९४	१,९४	०	०	०	०	०	०	०
यु एन एफ पि ए	१,३७	१,३७	०	१,३७	०	०	०	०	०	०
युनिसेफ	१२,३०	१२,३०	२,६२	७,२२	०	२,४६	०	०	०	०
यु एन - जी इ एफ	१,१७,५६	१,१७,५६	१,०२,२०	१५,३६	०	०	०	०	०	०
डब्लु एच ओ	१३,६९	१३,६९	०	१३,६९	०	०	०	०	०	०

दातृ संस्था	जम्मा	अनुदान					ऋण			
		जम्मा	नगद	सोझै भुक्तानी	शोधभर्ना	वस्तुगत	जम्मा	नगद	सोझै भुक्तानी	शोधभर्ना
जि सि एफ	१,०४,४१	१,०४,४१	२५,८१	७८,६०	०	०	०	०	०	०
जि सि एफ / एफ ए ओ	१,२६,८६	१,२६,८६	१,२६,८६	०	०	०	०	०	०	०
जि सि एफ / आई यू सि एन	९१,४७	९१,४७	९१,४७	०	०	०	०	०	०	०
आइफाड	**३,१३,९२**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**३,१३,९२**	**२,१०,००**	**०**	**१,०३,९२**
आइफाड	३,१३,९२	०	०	०	०	०	३,१३,९२	२,१०,००	०	१,०३,९२
ए.आइ.आइ.वि.	**४,१२,००**	**१२,००**	**१२,००**	**०**	**०**	**०**	**४,००,००**	**०**	**४,००,००**	**०**
ए.आइ.आइ.वि.	४,१२,००	१२,००	१२,००	०	०	०	४,००,००	०	४,००,००	०
जि.पि.ई.	**३६,००**	**३६,००**	**०**	**०**	**३६,००**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
जि.पि.ई.	३६,००	३६,००	०	०	३६,००	०	०	०	०	०
एस.इ.एस.पी.	**१४,३१,३९**	**४,७७,५५**	**०**	**०**	**४,७७,५५**	**०**	**९,५३,८४**	**०**	**०**	**९,५३,८४**
एस.इ.एस.पी. दाताको संयुक्त कोष	१४,३१,३९	४,७७,५५	०	०	४,७७,५५	०	९,५३,८४	०	०	९,५३,८४
द्विपक्षीय	**६२,०१,९२**	**४०,३२,९४**	**२,६३,११**	**३४,९५,०१**	**२,७४,८२**	**०**	**२१,६८,९८**	**१,३२,००**	**१६,७६,२७**	**३,६०,७१**
चीन	**२,७६,८८**	**१,७६,८८**	**०**	**१,७६,८८**	**०**	**०**	**१,००,००**	**०**	**१,००,००**	**०**
चीन	१,७६,८८	१,७६,८८	०	१,७६,८८	०	०	०	०	०	०
चीन - बजेट सपोर्ट	१,००,००	०	०	०	०	०	१,००,००	०	१,००,००	०
फिनल्याण्ड	**१,३६,१३**	**१,३६,१३**	**०**	**१,३६,१३**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
फिनल्याण्ड	९२,२५	९२,२५	०	९२,२५	०	०	०	०	०	०
फिनल्याण्ड - संयुक्त कोष	४३,८८	४३,८८	०	४३,८८	०	०	०	०	०	०
जर्मनी	**४,६९,६६**	**४,६९,६६**	**०**	**४,६९,६६**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
जर्मनी - के एफ डब्ल्यु	४,६९,६६	४,६९,६६	०	४,६९,६६	०	०	०	०	०	०
भारत	**४,९२,३२**	**२,८४,८२**	**१०,००**	**०**	**२,७४,८२**	**०**	**२,०७,५०**	**०**	**२,०७,५०**	**०**
भारत	२,८४,८२	२,८४,८२	१०,००	०	२,७४,८२	०	०	०	०	०
भारत - एक्जिम बैंक	२,०७,५०	०	०	०	०	०	२,०७,५०	०	२,०७,५०	०
जापान	**६,२५,७९**	**१८,२९**	**२,००**	**१६,२९**	**०**	**०**	**६,०७,५०**	**१२,००**	**४,८४,६०**	**१,१०,९०**
जापान	१,६७,००	०	०	०	०	०	१,६७,००	१२,००	६२,१०	९२,९०
जापान - जाईका	४,५६,७९	१६,२९	०	१६,२९	०	०	४,४०,५०	०	४,२२,५०	१८,००
जापान - के आर २	२,००	२,००	२,००	०	०	०	०	०	०	०
कुवेत विकाष कोष	**८७,००**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**८७,००**	**०**	**०**	**८७,००**
कुवेत कोष	८७,००	०	०	०	०	०	८७,००	०	०	८७,००
नर्वे	**१,५२,००**	**१,५२,००**	**०**	**१,५२,००**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
नर्वे	१,५२,००	१,५२,००	०	१,५२,००	०	०	०	०	०	०
स्वीट्जरल्याण्ड	**२,७९,४५**	**२,७९,४५**	**१,२४,११**	**१,५५,३४**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
स्वीट्जरल्याण्ड	९,००	९,००	९,००	०	०	०	०	०	०	०
स्वीट्जरल्याण्ड-एस डी सी	२,७०,४५	२,७०,४५	१,१५,११	१,५५,३४	०	०	०	०	०	०
साउदी विकास कोष	**१,६२,८१**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**१,६२,८१**	**०**	**०**	**१,६२,८१**
साउदी कोष	१,६२,८१	०	०	०	०	०	१,६२,८१	०	०	१,६२,८१
बेलायत	**१०,००**	**१०,००**	**०**	**१०,००**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**

दातृ संस्था	जम्मा	अनुदान					ऋण			
		जम्मा	नगद	सोझै भुक्तानी	शोधभर्ना	वस्तुगत	जम्मा	नगद	सोझै भुक्तानी	शोधभर्ना
बेलायत- एफ सि डि ओ	१०,००	१०,००	०	१०,००	०	०	०	०	०	०
यू एस ए	**२३,७८,६८**	**२३,७८,६८**	**०**	**२३,७८,६८**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
मिलिनियम च्यालेन्ज कार्पोरेशन यू एस ए	२३,७८,६८	२३,७८,६८	०	२३,७८,६८	०	०	०	०	०	०
युरोपियन युनियन	**११,३१,२०**	**१,२७,०३**	**१,२७,००**	**३**	**०**	**०**	**१०,०४,१७**	**१,२०,००**	**८,८४,१७**	**०**
युरोपियन युनियन	१,२७,०३	१,२७,०३	१,२७,००	३	०	०	०	०	०	०
युरोपियन इन्भेस्टमेन्ट बैंक	१०,०४,१७	०	०	०	०	०	१०,०४,१७	१,२०,००	८,८४,१७	०
संयुक्त कोष	**२,३४,१९**	**२,३४,१९**	**२६,९९**	**१५**	**१,११,४४**	**९५,६१**	**०**	**०**	**०**	**०**
संयुक्त कोष	**२६,७३**	**२६,७३**	**२६,७३**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
जेफम्याट	२६,७३	२६,७३	२६,७३	०	०	०	०	०	०	०
गाभी	**९५,८७**	**९५,८७**	**२६**	**०**	**०**	**९५,६१**	**०**	**०**	**०**	**०**
गाभी	९५,८७	९५,८७	२६	०	०	९५,६१	०	०	०	०
जी ए ऐफ एस पी	**१४,९०**	**१४,९०**	**०**	**०**	**१४,९०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
जी ए ऐफ एस पी	१४,९०	१४,९०	०	०	१४,९०	०	०	०	०	०
दाताको संयुक्त कोष	**९६,६९**	**९६,६९**	**०**	**१५**	**९६,५४**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
दाताको संयुक्त कोष	९६,६९	९६,६९	०	१५	९६,५४	०	०	०	०	०
कुल जम्मा	**३,०९,०२,६१**	**६१,७४,५४**	**८,०२,१६**	**३८,६०,३२**	**१४,१३,९९**	**९८,०७**	**२,४७,२८,०७**	**८६,०५,०५**	**६१,३०,५७**	**९९,९२,४५**

अनुदान, सहायता र वित्तीय हस्तान्तरणको सारांश

आर्थिक वर्ष २०८३/८४

अनुसूची - १२
(रु.लाखमा)

अनुदान संख्या	२०८१/८२ को यथार्थ खर्च			२०८२/८३ को संशोधित अनुमान			२०८३/८४ को लक्ष्य		
	चालु	पुँजीगत प्रकृति	जम्मा	चालु	पुँजीगत प्रकृति	जम्मा	चालु	पुँजीगत प्रकृति	जम्मा
२०२ संघीय संसद	०	०	०	०	०	०	१५	०	१५
२०८ महालेखा परीक्षकको कार्यालय	०	२	२	०	३	३	०	०	०
२२२ राष्ट्रिय महिला आयोग	३	०	३	१९	०	१९	२०	०	२०
३०१ प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	०	०	०	०	०	०	६,९०	५	६,९५
३०५ अर्थ मन्त्रालय	११,४४	५५,३४	६६,७८	११,१४	८३,९७	९५,११	१५,६४,३८	८५,९७	१६,५०,३५
३०७ उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	१,५८,१५	२०	१,५८,३५	१,२९,०५	२,८८	१,३१,९३	१,६०,५१	२,००	१,६२,५१
३०८ उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय	१,३२,७५	०	१,३२,७५	१,५६,०१	३७	१,५६,३८	२,५०,६०	१,८५	२,५२,४५
३११ कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	६,९५	०	६,९५	६,७०	०	६,७०	५,४५	०	५,४५
३१२ कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालय	३१,१३,६९	१,०२,९४	३२,१६,६३	३८,१५,०४	१,०१,८५	३९,१६,८९	३७,६९,२४	५७,०६	३८,२६,३०
३१३ खानेपानी मन्त्रालय	४१	०	४१	१०	०	१०	०	०	०
३१४ गृह मन्त्रालय	२,१९	२१	२,४०	४,४०	१७	४,५७	१,५३	४	१,५७
३२५ संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	३६,३०	७१,६९	१,०७,९९	४९,२८	१,०६,८९	१,५६,१७	५३,६५	७८,५२	१,३२,१७
३२६ परराष्ट्र मन्त्रालय	२,८८	०	२,८८	४,७८	८,२३	१३,०१	१,९१	०	१,९१
३२९ वन तथा वातावरण मन्त्रालय	२४,६७	२,८५	२७,५२	२५,३६	१२,१०	३७,४६	०	०	०
३३२ विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन मन्त्रालय	०	०	०	०	०	०	३,८०	०	३,८०
३३६ भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	७०	१	७१	२४,८२	१	२४,८३	०	०	०
३३७ पूर्वाधार विकास मन्त्रालय	६,००	४,३३,५०	४,३९,५०	६,२४	४,०७,२७	४,१३,५१	८,३७	१०,२७,११	१०,३५,४८

अनुदान संख्या	२०८१/८२ को यथार्थ खर्च			२०८२/८३ को संशोधित अनुमान			२०८३/८४ को लक्ष्य		
	चालु	पुँजीगत प्रकृति	जम्मा	चालु	पुँजीगत प्रकृति	जम्मा	चालु	पुँजीगत प्रकृति	जम्मा
३४० महिला, बालबालिका, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक र सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय	९,०३	०	९,०३	१०,३६	०	१०,३६	१०,३०	०	१०,३०
३४३ युवा तथा खेलकूद मन्त्रालय	१५,५८	९	१५,६७	२१,४१	१,३४	२२,७५	०	०	०
३४५ रक्षा मन्त्रालय	१,३७	८	१,४५	३,९९	९	४,०८	३,०५	०	३,०५
३४७ शहरी विकास मन्त्रालय	२,६३	५३,३१	५५,९४	२,२४	५२,७५	५४,९९	०	०	०
३५० शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय	२२,११,८५	३,२९,६२	२५,४१,४७	२५,२३,६४	३,८९,३१	२९,१२,९५	२१,१२,३५	५,३९,१९	२६,५१,५४
३५८ सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	१,०३,३८	५,३०	१,०८,६८	९९,०९	३९,६५	१,३८,७४	१,०२,९१	७,३४	१,१०,२५
३६५ भूमि व्यवस्था, सहकारी, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	१,४०,४७	५,५१	१,४५,९८	१,८७,२८	५५,४६	२,४२,७४	३,५७,३७	५४,४१	४,११,७८
३७० स्वास्थ्य तथा खाद्य स्वच्छता मन्त्रालय	१८,२०,८७	१,६८,७०	१९,८९,५७	२०,८६,७३	२,४४,९६	२३,३१,६९	२८,२५,१३	४,५३,४८	३२,७८,६१
३७१ युवा, श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६०२ अर्थ मन्त्रालय-विविध	०	०	०	१,३२,४९	२,९०,५०	४,२२,९९	१०,३६,४०	०	१०,३६,४०
७०१ प्रदेश	६४,९८,९३	११,७६,६८	७६,७५,६१	७२,३२,७८	१८,८२,४४	९१,१५,२२	७९,३५,२७	३०,३०,०८	१,०९,६५,३५
८०१ स्थानीय तह	२,४०,५३,४८	३२,०७,७७	२,७२,६१,२५	२,६६,६७,४८	४४,९७,९८	३,११,६५,४६	२,८१,८४,१५	३२,७८,२४	३,१४,६२,३९
कुल जम्मा	**३,८३,५३,७५**	**५६,१३,८२**	**४,३९,६७,५७**	**४,३२,००,६०**	**८१,७८,२५**	**५,१३,७८,८५**	**४,८३,९३,६२**	**८६,१५,३४**	**५,७०,०८,९६**

दिगो विकास लक्ष्य संकेतका आधारमा विनियोजित रकम

आर्थिक वर्ष २०८३/८४

अनुसूची - १३
(रु.लाखमा)

दिगो विकास संकेत	दिगो विकास लक्ष्य	रकम	प्रतिशत
०	सांकेतीकरण नगरिएको	९०९३५६७	४२.८१
१	गरिबीको अन्त्य	१८७२९७१	८.८२
२	शून्य भोकमरी	६९४७११	३.२७
३	स्वस्थ जीवन	५८९७५२	२.७८
४	गुणस्तरीय शिक्षा	६२९२६१	२.९६
५	लैङ्गिक समानता	८०६९	०.०४
६	दिगो सफा पानी तथा सरसफाइ सेवा	२५७८३४	१.२१
७	आधुनिक ऊर्जामा पहुँच	७०१३९८	३.३
८	समावेशी आर्थिक वृद्धि तथा मर्यादित काम	७०७२७२	३.३३
९	उद्योग, नवीन खोज र पूर्वाधार	१८८०४६६	८.८५
१०	असमानता न्यूनीकरण	१३३६५९७	६.२९
११	दिगो शहर र वस्तीहरू	१४२०५७८	६.६९
१३	जलवायु परिवर्तन अनुकुलन	१०७५४५	०.५१
१५	भूसतह स्रोतको उपयोग	९५६५५	०.४५
१६	शान्तिपूर्ण, न्यायपूर्ण र सशक्त समाज	१७१५७५०	८.०८
१७	दिगो विकासका लागि साझेदारी	१३२०१८	०.६२
	कुल जम्मा	**२१,२४,३४,४४**	**१००**

सार्वजनिक ऋणको अवस्था (रु. करोडमा)

अनुसूची - १४

क.स.	ऋणको प्रकार	२०८१/८२ को यथार्थ							२०८२/८३ को संसोधित							२०८३/८४ को लक्ष्य						
		शूरु मौज्दात	ऋण प्रासी	सौंवा फिर्ता	कुल अन्तिम मौज्दात	जम्मा विनिमय (नाफा)/घाटा)	ब्याज खर्च र कमिशन	खुद अन्तिम मौज्दात	शूरु मौज्दात	ऋण प्रासी	सौंवा फिर्ता	कुल अन्तिम मौज्दात	जम्मा विनिमय (नाफा)/घाटा)	ब्याज खर्च र कमिशन	खुद अन्तिम मौज्दात	शूरु मौज्दात	ऋण प्रासी	सौंवा फिर्ता	कुल अन्तिम मौज्दात	जम्मा विनिमय (नाफा)/घाटा)	ब्याज खर्च र कमिशन	खुद अन्तिम मौज्दात
१	आन्तरिक ऋण	११८०९०	३३१२३	२४३९१	१२६८२२	०	६०२८	१२६८२२	१२६८२२	३६२००	२५०५९	१३७९६३	०	६५००	१३७९६३	१३७९६३	४१०००	२४५८९	१५४३७४	०	८२२५	१५४३७४
२	वैदेशिक ऋण	१२५७६०	१२९९६	४७२९	१३४०२८	-६५५५	१०१७	१४०५८२	१४०५८२	१३१००	५१८८	१४८४९४	-१६५००	१५५७	१६४९९४	१६४९९४	२४७२८	७२२०	१८२५०२	-५०००	१७५५	१८७५०२
	बहुपक्षिय	११२००३	१२४२०	३६५७	१२०७६६	-५८८५	९२२	१२६६५१	१२६६५१	१२५००	३७६९	१३५३८२	-१५५००	११७१	१५०८८२	१५०८८२	२२५५९	५७२९	१६७७१२	-४५००	१४९७	१७२२१२
	द्धिपक्षिय	१३७५७	५७६	१०७१	१३२६२	-६६९	९४	१३९३१	१३९३१	६००	१४१९	१३११२	-१०००	३८६	१४११२	१४११२	२१६९	१४९१	१४७९०	-५००	२५८	१५२९०
	जम्मा	२४३८५०	४६११९	२९१२०	२६०८५०	-६५५५	७०४५	२६७४०५	२६७४०५	४९३००	३०२४७	२८६४५८	-१६५००	८०५७	३०२९५८	३०२९५८	६५७२८	३१८०९	३३६८७७	-५०००	९९८०	३४१८७७
३	जमानत	३४००	०	०	३४००	०	०	३४००	३४००	०	०	३४००	०	०	३४००	३४००	०	०	३४००	०	०	३४००

आर्थिक वर्ष २०८३/८४ को बजेटका अपेक्षित उपलब्धिका सूचकहरू

अनुसूची - १५

क्र.सं.	क्षेत्रगत विनियोजन	उपक्षेत्रगत कार्यक्रम	इकाई	आर्थिक वर्ष २०८२/८३ सम्मको अनुमान	आर्थिक वर्ष २०८३/८४ को अन्त्यमा हुने	कैफियत
१	कृषि	प्रमुख खाद्यान्न उत्पादन				
		धान	मेट्रिक टन (हजार)	५,७०५.१३	५,८४७.७५	
		मकै	मेट्रिक टन (हजार)	३,२८३.७८	३,३११.३१	
		गहुँ	मेट्रिक टन (हजार)	२,१०७.२१	२,१५९.८९	
		आलु	मेट्रिक टन (हजार)	३,७५६.९७	३,८५०.४७	
		उखु	मेट्रिक टन (हजार)	२,७३१.३७	२,७६८.६८	
		उन्नत जातका बीउ उत्पादन	मेट्रिक टन	४८०.००	५५०.००	
		दलहन	मेट्रिक टन (हजार)	२७९.७८	२८३.५७	
		तेलहन	मेट्रिक टन (हजार)	२७९.०९	२८४.९९	
		फलफूल	मेट्रिक टन (हजार)	१,५५०.६३	१,५८९.३९	
		मलखाद आपूर्ति (रासायनिक)	मेट्रिक टन (हजार)	५००.००	६५०.००	
२	पशुपन्छी तथा मत्स्य	उत्पादन-दुध	मेट्रिक टन (हजार)	२,७२४.९७	२,७८८.१०	
		उत्पादन-माछा	मेट्रिक टन (हजार)	१३१.४४	१३१.७७	
		उत्पादन-मासु	मेट्रिक टन (हजार)	४६७.८४	४७९.५४	
		उत्पादन-अन्डा	गोटा करोडमा	१६५.६८	१६९.८२	
		पशुपन्छीको खोप उत्पादन	डोज (लाख)	५१३	५१५	
		जमेको वीर्य उत्पादन	डोज (हजार)	१२५०	१३००	
		तरल नाइट्रोजन	लि. (हजार)	४००	४००	
		कृत्रिम गर्भाधान	संख्या (हजार)	८५०	८५०	
		बार्षिक घाँसको बीउ उत्पादन	मे टन	६८	७०	
		बार्षिक घाँसको बीउ (सेटस) उत्पादन	सेट्स (हजार)	७००	७१५	
		पशुपन्छीको उपचार सेवा	संख्या (हजार)	८५.	८५.	
३	सिंचाई/ नदी नियन्त्रण	सिंचाई सुविधा (संघीय स्तरमात्र)	हेक्टर (हजार)	१५९३.०९	१६०८.८७	
		सिँचाइयोग्य भूमिमध्ये वर्षैभर सिँचाइ सुविधा पुगेको भूमि	हेक्टर (हजार)	५३२.२४	५३६.९७	
		सतह सिंचाई आयोजनाहरुबाट सिंचित क्षेत्रफल विस्तार	हेक्टर (हजार)	१०४०.४२	१०४९.२३	

क्र.सं.	क्षेत्रगत विनियोजन	उपक्षेत्रगत कार्यक्रम	इकाई	आर्थिक वर्ष २०८२/८३ सम्मको अनुमान	आर्थिक वर्ष २०८३/८४ को अन्त्यमा हुने	कैफियत
		भूमिगत सिंचाई आयोजनाहरुबाट सिंचित क्षेत्रफल विस्तार	हेक्टर (हजार)	५४६.५७	५५१.३०	
		ठूला तथा मझौला नदीमा तटबन्ध निर्माण	कि.मी	१५२४.७९	१५९४.७९	
		लिफ्ट र जलासय सिंचाई कार्यक्रमबाट सिंचित क्षेत्रफल विस्तार	हेक्टर	६१०१	८३३१	
		तटबन्ध निर्माणबाट जग्गा उकास	हेक्टर	१३८२१.८८	१४०३१.८८	
		जल मापन केन्द्र स्वचालित बनाउने कार्य	संख्या	२००	२०३	
		मौसम मापन केन्द्र स्वचालित बनाउने कार्य	संख्या	३७०	३९०	
४	वन	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन स्वीकृत	संख्या	२०	३०	
		निकुञ्ज तथा आरक्षहरूमा पर्यटकको संख्या (स्वदेशी तथा विदेशी दुवै)	जना	११५००००	१४०००००	
		वनस्पति उद्यानहरूमा पर्यटकको संख्या	जना	७०००००	८०००००	
		विरूवा उत्पादन, खरिद, वितरण (वार्षिक)	गोटा (हजार)	१००००	१५००००	
		वन क्षेत्रबाट अनुमानित राजस्व रकम	रू. (अर्ब)	२.४०	३	
		काठको उत्पादन	क्यू. फिट (लाख)	३२५	४००	
		पानी मुहान, पोखरी संरक्षण	संख्या	१००	१५०	
		भूमिगत जल पुनर्भरण/सतहमुनिको पानी उपयोग तथा संरक्षण पोखरी निर्माण	वटा	६	५०	
		सिमसार क्षेत्र व्यवस्थापन	संख्या	२५	५०	
		घाँसे मैदान व्यवस्थापन	हेक्टर	९००	९२५	
		शहरी हरित उद्यान निर्माण तथा व्यवस्थापन	संख्या	७०	२०	
		गल्छी/खहरे/पहिरो नियन्त्रण तथा रोकथाम	संख्या	९००	५००	
		वन क्षेत्रबाट रोजगारी सिर्जना	कार्यदिन (हजार)	३०००	५०००	
५	सडक	जिल्ला सदरमुकाममा बाटो पुग्ने	संख्या	७७	७७	
		पिच सडक पुगेको जिल्ला	संख्या	७३	७४	
		कालो पत्रे सडक (दुई लेन)	कि.मि.	२०११३	२०७१३	
		कालो पत्रे सडक (चार लेन वा चार लेनभन्दा बढी)	कि.मि.	७१०	९१०	
		नियमित सडक मर्मत	कि.मि. (बार्षिक)	८१९०.८५	८८६१.३४	
		पटके सडक मर्मत	कि.मि. (बार्षिक)	५४०५	६३४३.१५	
		आवधिक सडक मर्मत	कि.मि. (बार्षिक)	१२६	३००	
		सुरुङ मार्ग निर्माण	वटा	०	१	
		पुल निर्माण	वटा	३६९३	३८४३	
६	स्थानीय स्तरका सडक पुल	कालोपत्रे सडक	कि.मि.	५२१२	५३६२	
		ग्रामीण सडक पुल निर्माण	मीटर	७६८	७९३	
		सडक पुगेको गा.पा./नगरपालिका केन्द्र	संख्या	७४४	७४७	
		पक्की सडक पुगेको गा.पा./नगरपालिका केन्द्र	संख्या	५६१	५६७	

क्र.सं.	क्षेत्रगत विनियोजन	उपक्षेत्रगत कार्यक्रम	इकाई	आर्थिक वर्ष २०८२/८३ सम्मको अनुमान	आर्थिक वर्ष २०८३/८४ को अन्त्यमा हुने	कैफियत
		प्रशासकीय भवन निर्माण भएको स्थानीय तह	संख्या	५३१	५८०	
		झोलुङ्गे पुल निर्माण	वटा	११४२४	११६१२	
७	उर्जा	विद्युत जडित क्षमता	मे.वा.	४४९५	५५३५	
		प्रसारण लाइन निर्माण (६६ के.भी.भन्दा बढी)	स.कि.मि.	७०४८	७८०८	
		३३ के.भी. प्रसारण लाइन विस्तार	स.कि.मि.	८३२५	८४२९	
		प्रति व्यक्ति विद्युत खपत	कि.वा. घण्टा	४७९	५११	
		विद्युत चुहावट (प्रशारण र वितरण)	प्रतिशत	१२.०३	१२.०३	
		लघु तथा साना जलविद्युत आयोजनाबाट विद्युत उत्पादन	मेगावाट	४०.८३	४३.०३	
		सौर्य विद्युतबाट विद्युत उत्पादन (सौर्य मिनि ग्रीड, संस्थागत सौर्य प्रणाली र घरेलु सौर्य उर्जा)	मेगावाट	६६.९५	९५.४५	
		राष्ट्रिय विद्युत् प्रणालीबाट विद्युत्मा पहुँच प्राप्त गर्ने जनसङ्ख्या	प्रतिशत	९७.६०	९८.०१	
		विद्युत निर्यात	गिगावाट आवर	३७२५.००	५१५९.००	
		विद्युत आयात	गिगावाट आवर	११०७.००	११८२.००	
८	वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र	सुधारिएको चुलो जडान	संख्या (हजार)	१९७.८१	२९७.८१	
		घरायसी वायोग्यास प्लान्ट निर्माण तथा विद्युतीय चुलो	संख्या (हजार)	४५६.९	४५९.९	
		संस्थागत, सामुदायिक र व्यवसायिक बाँयोग्यास प्लान्ट जडान तथा फोहोरबाट उर्जा कार्यक्रम	संख्या	३८२	४००	
		विद्युतीय चुलो जडान	संख्या (हजार)	१२१.२८	२८८.२८	
९	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि	टेलिफोन पहुँच विस्तार (सिमको प्रयोगकर्ता)	प्रतिशत	१०२.४८	१०३	
		अप्टिकल फाइबर विस्तार (२४ कोर र सोभन्दा माथि)	कि.मि.	२००००	२१५००	
		फोर जी/ एल. टी. ई. सेवा प्रयोगकर्ता	(प्रतिशत)	८५	८८	
		रेडियोको पहुँच	संख्या	९५	९६	
		टेलिभिजनको पहुँच (EMS)	प्रतिशत	८२	८६	
		एक्सप्रेस मेल सर्भिस सेवा विस्तार (EMS)	प्रतिशत	६०	६५	
		एक्सप्रेस मेल सर्भिस सेवा विस्तार भएका मुलुक (EMS)	प्रतिशत	४२	४५	
		फिक्स्ड ब्रोडब्याण्ड सेवा विस्तार	प्रतिशत	५२.१	५२	
		मोबाइल ब्रोडव्याण्ड सेवा विस्तार (३G, ४G, ५G –.)	प्रतिशत	८६	९०	
		५G सेवाको पहुँच पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत	५	१०	
		एकीकृत सरकारी कार्यालय व्यवस्थापन प्रणाली (GIOMS) लागु भएका सरकारी कार्यालय	संख्या	२८०	१०००	
		सूचना प्रविधिबाट भएको रोजगारी सिर्जना	संख्या (हजार)	५	५	
		कूल गार्हस्थ उत्पादनमा सूचना प्रविधि क्षेत्रको योगदान (G D P)	प्रतिशत	१.९५	१.९८	
		विद्युतीय सरकार विकास सूचक	सूचकाङ्क	०.५९	०.६१	
		ग्लोबल साइबर सुरक्षा सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	६९.७६	६९.७६	
		डिजिटल प्लेटफर्ममा आवद्ध सूचना प्रविधि प्रणाली	संख्या	६७	६९	
		सुरक्षण मुद्रण प्रेस स्थापना	संख्या	१	१	

क्र.सं.	क्षेत्रगत विनियोजन	उपक्षेत्रगत कार्यक्रम	इकाई	आर्थिक वर्ष २०८२/८३ सम्मको अनुमान	आर्थिक वर्ष २०८३/८४ को अन्त्यमा हुने	कैफियत
१०	शिक्षा	प्रारम्भिक बाल विकास र शिक्षाको अनुभवसहित कक्षा १ मा भर्ना हुने बालबालिका	प्रतिशत	७८	८०	
		आधारभूत तह कक्षा १—८ पुरा गर्ने दर (उपयुक्त उमेर समूहको तुलनामा)	प्रतिशत	७४	७८	
		माध्यमिक तह कक्षा १२ सम्म पुग्ने दर (उपयुक्त उमेर समूहको तुलनामा)	प्रतिशत	४२	४५	
		कक्षा १० को सार्वजनिक परीक्षामा विद्यार्थी उत्तीर्ण अनुपात (नियमित र पुरकसमेत)	प्रतिशत	८२	८३	
		शिक्षण सिकाइमा इन्टरनेट पहुँच भएका शैक्षिक संस्था	प्रतिशत	७०	७५	
		WASH सुविधा भएका विद्यालय अनुपात	प्रतिशत	९४	९६	
		उच्च शिक्षामा कुल भर्ना दर	प्रतिशत	२५	२७	
		उच्च शिक्षामा प्राविधिक विषयको अध्ययन गर्ने विद्यार्थीको हिस्सा	प्रतिशत	२२	२६	
		वार्षिक सिप परीक्षण र प्रमाणीकरण	संख्या (हजारमा)	७००	७३५	
		कार्यस्थलमा आधारित तालिम (Apprenticeship) प्राप्त संख्या	संख्या	३४२३	३९८३	
११	स्वास्थ्य	औषत आयु (जन्म)	वर्ष	७१	७१.५०	
		मातृ मृत्युदर (प्रति लाख जीवित जन्ममा)	जना	१४०	१३५	
		नवजात शिशु मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्ममा)	जना	२१	२०	
		५ वर्ष मुनिको बाल मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्ममा	जना	२५	२४	
		पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको पुड्कोपनको अवस्था	प्रतिशत	२५	२४	
		सडक दुर्घटनाका कारण ज्यान गुमाउने व्यक्तिको सङ्ख्या (प्रति एक लाख जनसङ्ख्यामा)	जना	८	७	
		कुल स्वास्थ्य खर्चमा व्यक्तिगत तहमा हुने खर्च	प्रतिशत	५८	५६	
		३० मिनेटको दुरीमा स्वास्थ्य संस्था भएका घरधुरी	प्रतिशत	७५	८०	
		पूर्ण खोप पाउने बालबालिका	प्रतिशत	८६	८८	
		स्वास्थ्य संस्थामा हुने सुत्केरी	प्रतिशत	७७	८५	
		क्षयरोग निको हुने दर (नयाँ र पुरानो)	प्रतिशत	९२	९३	
		स्वास्थ्य बीमामा आवद्ध जनसंख्या	प्रतिशत	३७	४५	
१२	खानेपानी	सुरक्षित खानेपानी	प्रतिशत	३०	३५	
		प्रशोधन सहितको ढल व्यवस्थापन	प्रतिशत	३.४०	५.५०	
१३	शहरी विकास	शहरी सडक स्तरोन्नति	कि.मी.	२५१०	२८००	
		शहरी सुविधा उपभोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	७१	७३	
		सुरक्षित नागरिक आवास निर्माण	संख्या	९६२००	१०१२००	
		बस पार्क निर्माण सम्पन्न गर्ने	संख्या	५९	६२	
		सरकारी भवन निर्माण (सभाहल समेत)	संख्या	१४३	१६०	
१४	पर्यटन	द्विपक्षीय हवाई सम्झौता भएका मुलुक	संख्या	४२	४५	
		प्रतिलिपि अधिकार संरक्षण दर्ता	संख्या	३,३३४	३४००	
		अभिलेखको डिजिटालाईजेसन	संख्या (हजारमा)	१८	२४	

क्र.सं.	क्षेत्रगत विनियोजन	उपक्षेत्रगत कार्यक्रम	इकाई	आर्थिक वर्ष २०८२/८३ सम्मको अनुमान	आर्थिक वर्ष २०८३/८४ को अन्त्यमा हुने	कैफियत
		प्रति पर्यटक प्रति दिन खर्च	अमेरिकन डलर	४१	४५	
		विदेशी पर्यटकको औसत बसाई	दिन	१३.५	१४.२	
		नेपाल आउने अन्तर्राष्ट्रिय विमानमा उपलब्ध सिट क्षमता	संख्या (लाखमा)	८८.२७	९७	
		विदेशी पर्यटक आगमन जना	संख्या (लाखमा)	१२.५	१३	
		नेपाल आउने विदेशी विमान कम्पनी	संख्या	२७	३२	
		आन्तरिक उडान गर्ने वायुसेवा कम्पनी (Fixed Wing)	संख्या	१०	१०	
		आन्तरिक उडान गर्ने वायुसेवा कम्पनी (Rotor Wing)	संख्या	१५	१५	
		बाह्रै महिना सञ्चालन हुने विमानस्थल	संख्या	३८	४८	
		कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा पर्यटन क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	३.२५	४	
		पदमार्ग (ग्रेट हिमालयन ट्रेल सहित)	कि.मि.	६६०	१०२३	
		पर्यटकस्तरको तारे होटलमा उपलब्ध बेड संख्या	संख्या	२०८००	२२०००	
		पर्यटक स्तरको तारे होटल (१-५)	संख्या	३४३	३६०	
		पुरातात्विक, धार्मिक र सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण/पुनःनिर्माण	संख्या	८२५	८४५	
१५	सामाजिक सुरक्षा	लोपोन्मुख भाषाहरूको अभिलेखीकरण	संख्या	१५७	१६०	
		अन्य जेष्ठ नागरिक (७० बर्ष माथि)	जना	१६९४७०३	१६३४५९०	
		जेष्ठ नागरिक (क्षेत्र तोकिएको ६० बर्ष माथि)	जना	१६३९९२	१८६२८	
		जेष्ठ नागरिक दलित (६० बर्ष माथि)	जना	१६९५०	१७४३०५	
		जेष्ठ नागरिक एकल महिला (६० बर्ष माथि)	जना	१५९३१०	२२८७४७	
		विधवा	जना	४२५०५५	३७०५५७	
		पूर्ण अपाङ्गता जुनसुकै उमेरको	जना	६९८२२	७१४५४	
		अति अशक्त अपाङ्गता जुनसुकै उमेरको	जना	१५०७१३	१५३९९५	
		दलित बालबालिका	जना	३३३३९८	३१३७५३	
		लोपोन्मुख जनजाती जुनसुकै उमेरको	जना	२२०६९	२१९९७	
		बालबालिका (क्षेत्र तोकिएको)	जना	७४९४७६	७०८७२०	
		बैंकिङ्ग प्रणाली मार्फत सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण गर्ने स्थानीय तह	संख्या	७५३	७५३	
१६	शान्ति सुरक्षा	केन्द्रीय कमाण्ड प्रणालीमा जोडिएका जिल्ला	संख्या	०	७७	
१७	सेवा प्रवाह	एकद्वार प्रणालीबाट सेवा प्रवाह भएका जिल्ला	संख्या	१	३२	
१८	सीमा सुरक्षा	सीमा सुरक्षा गुल्म तथा बोर्डर आउट पोष्ट	संख्या	२६८	२६८	
		सीमा सुरक्षा गुल्म तथा बोर्डर आउट पोष्टको भवन निर्माण	संख्या	१६३	१७०	
१९	कारागार व्यवस्थापन	कैदीबन्दीहरूका लागि सीपमूलक तालिम संचालन	जना	१०००	४०००	
		कारागारको सुदृढीकरण क्षमता विस्तार र खुला कारागारको अवधारणा अनुरुप पुर्वाधार निर्माण तथा सुधार गरिने	वटा	१२	३२	

क्र.सं.	क्षेत्रगत विनियोजन	उपक्षेत्रगत कार्यक्रम	इकाई	आर्थिक वर्ष २०८२/८३ सम्मको अनुमान	आर्थिक वर्ष २०८३/८४ को अन्त्यमा हुने	कैफियत
२०	विपद् व्यवस्थापन	खोज तथा उद्धार सम्बन्धी क्षमता विकास (सुरक्षा निकाय र स्वयंसेवक)	जना	१५०४	१६००	
		विपद्बाट विस्थापितहरूको लागि आवास	संख्या	२५०००	२६०००	
२१	उद्योग	ठूला, मझौला, साना घरेलु एवम् लघु उद्यमबाट थप रोजगारी सिर्जना	हजार	१६९	२००	
		ठूला उद्योग दर्ता	संख्या	१५४७	१६१७	
		मझौला उद्योग दर्ता	संख्या	२२३३	२२८३	
		उत्पादनमूलक उद्योगको कूल गार्हस्थ उत्पादनमा योगदान	प्रतिशत	५.७२	६	
		उत्पादनमूलक उद्योगको कूल गार्हस्थ उत्पादनमा वृद्धिदर	प्रतिशत	२.८३	७.६	
		सञ्चालनमा आएका औद्योगिक ग्रामको संख्या	वटा	४	७	
		खानी अन्वेषणको क्षेत्रफल	कि.मी. (हजार)	१२००	१२००	
		दर्ता गरिएका पेटेण्ट	संख्या	२	५	
२२	आपूर्ति	राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षा भण्डारणमा खाद्यान्न भण्डारण	मे.टन (हजार)	२५	२५	
		गुणस्तर इजाजतपत्र प्रदान	संख्या	६६	७०	
		सार्क खाद्य वैंकमा खाद्यान्न मौज्दात	मे.टन (हजार)	८	८	
		तोकिएको जिल्लामा वार्षिक आयोडिनयुक्त नुन ढुवानी	क्विन्टल	८१६००	९००००	
		तोकिएको दुर्गम जिल्लामा वार्षिक खाद्यान्न ढुवानी	मे.टन (हजार)	१५	२०	
२३	वाणिज्य	कूल गार्हस्थ उत्पादनमा वस्तु र सेवाको निर्यातको अनुपात	प्रतिशत	९.९७	१०	
		कूल गार्हस्थ उत्पादनमा वस्तु र सेवाको आयात अनुपात	प्रतिशत	३४.५२	३३	
		कुल गार्हस्थ उत्पादनमा व्यापार घाटा	प्रतिशत	२३.७१	२३.५०	
२४	भूमि व्यवस्था	नाप नक्सा तथा भूमि व्यवस्थापन तालिम प्राप्त संख्या	जना	१३३५०	१३८५०	
		PAM प्रणालीमा स्थानीय तहको पहुँच विस्तार गर्ने	स्थानीय तह	१४३	२५०	
		विभिन्न कारणबाट क्षति भएका नक्सा श्रेस्ताहरू पुनस्थापन	हेक्टर	३८७०४८	३९५४४८	
		LIDAR Survey	वर्ग कि.मी.(हजार)	२०	२४	
		भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी तथा अव्यवस्थित बसोबासीहरूलाई जग्गाधनी प्रमाणपूर्जा वितरण गर्ने	संख्या	९५००	५९५००	
२५	सहकारी तथा गरिबी निवारण	COPOMIS प्रणाली संचालन भएका सहकारी संख्या	संख्या (हजार)	२०.१	२०.६	
		सहकारी तालिम प्राप्त जनसंख्या	संख्या (हजार)	५३.७४	५४.३३७	
		गरिब घरपरिवार पहिचानका लागि प्राप्त तथ्याङ्क प्रशोधन	जिल्ला	७४	७७	
२६	श्रम तथा सामाजिक सुरक्षा	आप्रवासी स्रोतकेन्द्र/उपकेन्द्र स्थापना र व्यवस्थापन	जिल्ला/इलाका संख्या	७७	१०२	
		सूचिकृत बेरोजगारमध्ये रोजगार सहायता कार्यक्रमबाट रोजगारी पाउने व्यक्ति (वार्षिक)	जना	१७३००	८०००	

क्र.सं.	क्षेत्रगत विनियोजन	उपक्षेत्रगत कार्यक्रम	इकाई	आर्थिक वर्ष २०८२/८३ सम्मको अनुमान	आर्थिक वर्ष २०८३/८४ को अन्त्यमा हुने	कैफियत
		सुरक्षित आप्रवासन कार्यक्रम विस्तार भएका स्थानीय तह	संख्या	५५७	६२६	
		व्यावसायिक तथा सीप विकास तालिम लिनेको संख्या (प्रतिवर्ष)	जना	५०००	५५००	
		प्रतिष्ठान निरीक्षण (श्रम कानूनको परिपालना, OSH समेत)	संख्या	३७००	४०००	
		वैदेशिक रोजगारीमा जाने सीपयुक्त श्रमिकको संख्या	प्रतिशत	७६.२	७७	
		पुनः एकीकरण कार्यक्रमबाट लाभान्वित हुने व्यक्तिको संख्या (वार्षिक)	संख्या	५०००	५२००	
		बालश्रम निरीक्षण (प्रतिवर्ष)	संख्या	३५००	३८००	
		श्रम अडिट गर्ने प्रतिष्ठान (वार्षिक)	संख्या	३५००	३७००	
		श्रम सम्झौता भएका गन्तव्य मुलुक	संख्या	१३	१८	
२७	युवा	युवा स्वरोजगार कोषबाट स्वरोजगार सिर्जना	हजार	११	१२	
२८	अर्थ	व्याज अनुदानबाट सिर्जना हुने रोजगारी संख्या	हजार	२००	२३०	
		साना किसान विकास लघु वित्त संस्थामा गरेको लगानीबाट रोजगारी सिर्जना	हजार	१३५	१४०	
२९	महिला	सीमान्तकृत र अतिसीमान्तकृत तथा दलित महिलाहरुको लागि रोजगारी सिर्जना	जना	-	७००	
		उद्यमशीलता, रोजगारमूलक र सीप विकास तालिम प्राप्त गर्ने संख्या	संख्या	०	३०००	
		दुर्गम क्षेत्रमा ज्यान जोखिममा परेका गर्भवति तथा सुत्केरीको हवाई उद्धार	जना	१००	१००	
		दिर्घकालिन पुर्नस्थापना केन्द्रहरु	संख्या	१३	१५	
		लैङ्गिक हिंसा रोकथाम तथा प्रतिकार्यका लागि एकीकृत सेवा पहुँच परियोजना (स्थानीय तह)	संख्या	६	१२	
		लैंगिक उत्तरदायी बजेट	प्रतिशत	४४.२८	४५.२	
३०	बालबालिका	बालबालिका बजेट कोड	प्रतिशत	-	११	
		बालविवाह मुक्त स्थानीय तहको संख्या	संख्या	०	१०	
		बालसुधार गृहहरु व्यवस्थापन	संख्या	९	१०	
		बेवारिसे तथा सडक बालबालिकाको उद्धार, संरक्षण, पुनर्मिलन तथा पुनःस्थापना	जना	६००	६००	
३१	अपाङ्गता भएका व्यक्ति	अपाङ्गता रोकथाम तथा पुर्नस्थापना केन्द्र	संख्या	४	७	
		सहायक सामग्री प्राप्त गर्ने अपाङ्गता भएका व्यक्तिको संख्या	जना	९००	१०००	
		पहुँचयुक्त भौतिक संरचना परीक्षण	संख्या	२२	२७	
३२	ज्येष्ठ नागरिक	ज्येष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र	संख्या	३६८	४००	
३३	लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक	लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक समुदायको मर्यादित जीवनयापनका लागि तालिम	संख्या	-	१००	
		लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक समुदायको मर्यादित जीवनयापनका लागि तालिम	संख्या	-	१००	

क्र.सं.	क्षेत्रगत विनियोजन	उपक्षेत्रगत कार्यक्रम	इकाई	आर्थिक वर्ष २०८२/८३ सम्मको अनुमान	आर्थिक वर्ष २०८३/८४ को अन्त्यमा हुने	कैफियत
३४	विज्ञान प्रविधि र नवप्रवर्तन	वैज्ञानिक अनुसन्धान	सङ्ख्या	५००	५२०	
		कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको अनुपातमा अनुसन्धान तथा प्रविधि विकासमा राष्ट्रिय लगानी	प्रतिशत	०.५	०.६	
		राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय पेटेण्ट दर्ता	संख्या	९६	१०६	
		विज्ञानका प्रवर्द्धनात्मककार्यक्रम (राष्ट्रिय/अन्तराष्ट्रिय सम्मेलन, प्रतियोगिता, ओलम्पियाड आयोजना)	संख्या	२७	३०	
		वैज्ञानिक अनुसन्धान तथा नवप्रवर्तन प्रवर्द्धन संस्थाहरु				